

Under
Furor
och

Palmer

af
Alfred Bergin

B.S.

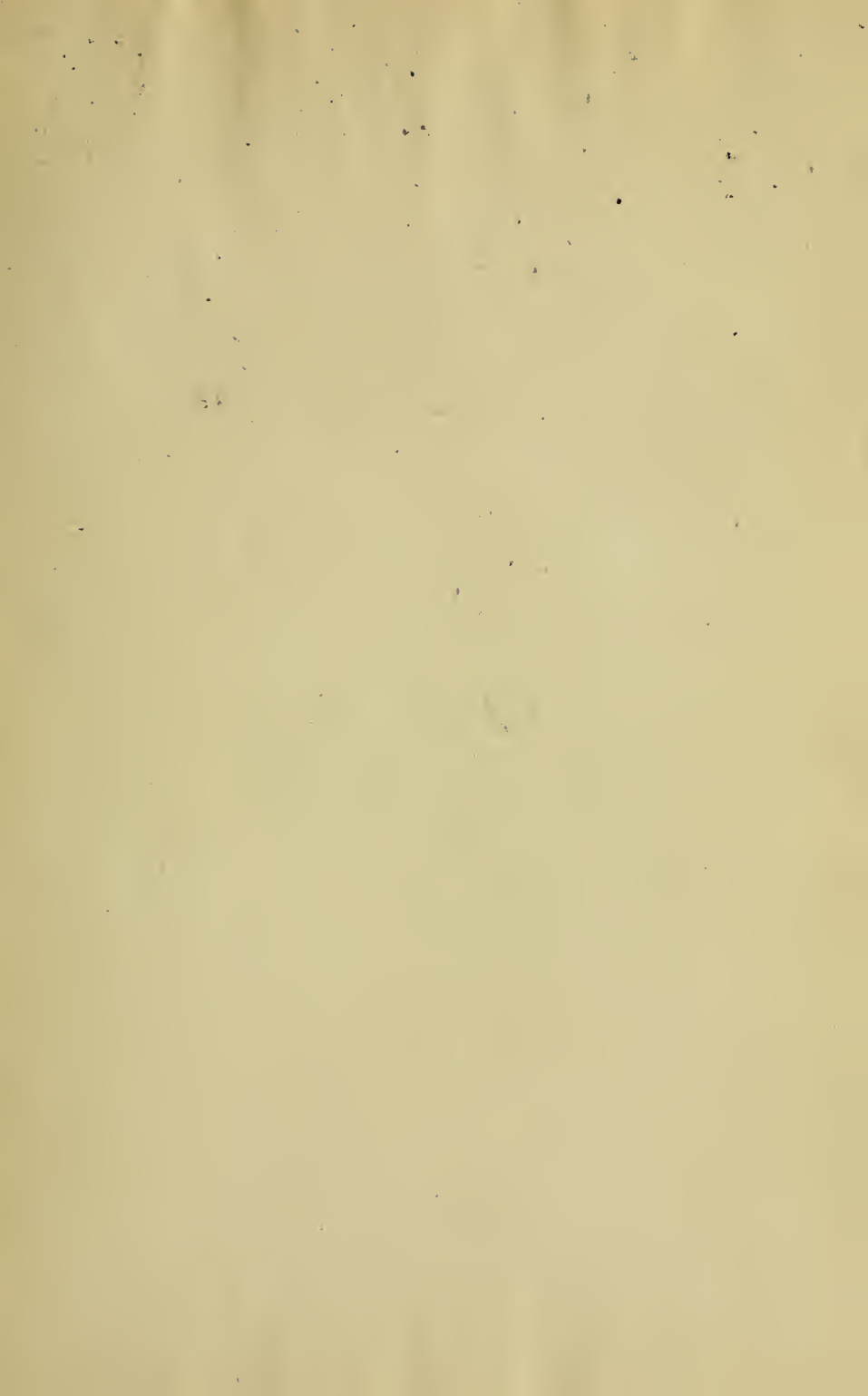

Class D921

Book B52

Copyright N^o _____

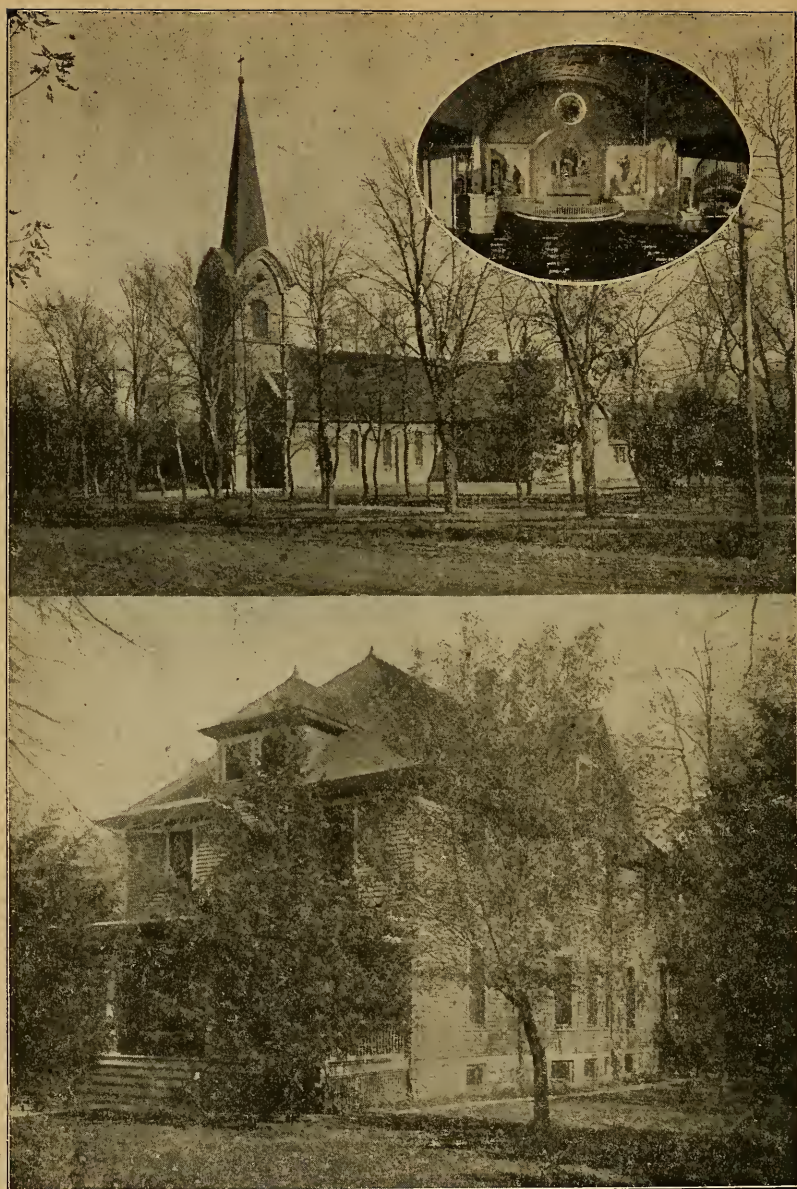
COPYRIGHT DEPOSIT.

Bethaniakyrkan och prästgården, Lindsborg, Kansas.

UNDER FUROR OCH PALMER

RESEINTRYCK FRÅN EUROPA
VID VÄRLDSKRIGETS BÖRJAN

AF
ALFRED BERGIN

GUSTAF ERIKSONS FÖRLAG

I 921
B52

Copyrighted, 1916,
by
Gustaf Erikson.

\$1.00

DEC 26 1916

Tryckt å
J. V. Martensons Tryckeri, 216-220 Institute Place,
Chicago, Ill.

© Cl. A 453242

no 1

FÖRORD.

Alltsedan jag första gången såg ut öfver nejden från toppen på den stora stenen söder om mitt hem har begäret, att se och höra mera utaf hvad som finnes på vårt klot manat i mitt bröst. Det har drifvit mig likt många andra bort från barndomshemets lugna härd ut till den stora "smältdegeln" i väster, där tidens grottekvarn mal jordens alla stammar samman till ett. Det har fört mig vida omkring i den nya världen och sedan äfven här ute väckt åtrå till hembygden och de historiskt betydelsefulla platserna i den gamla världen.

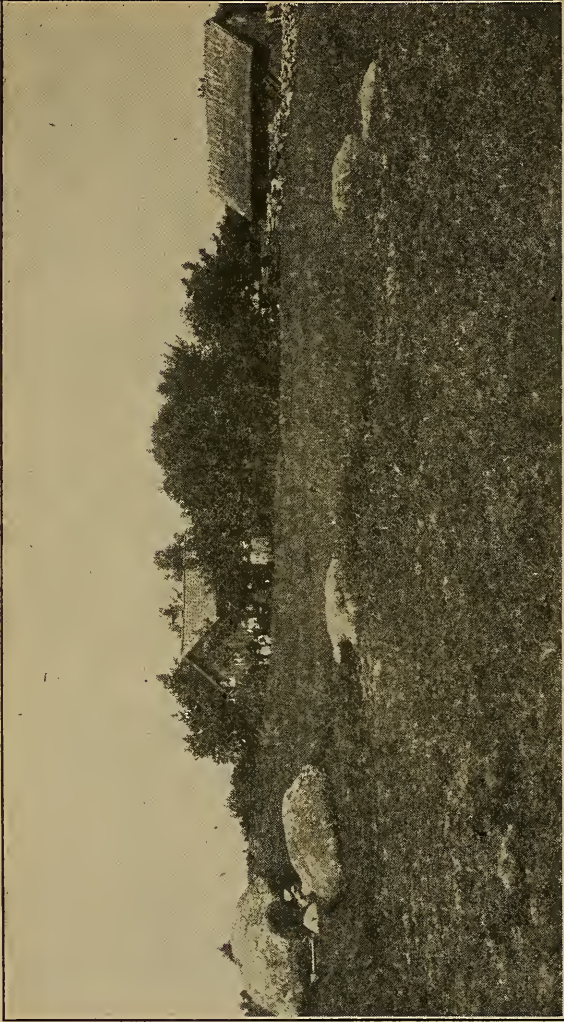
Visst har våra dagars forskningsförmåga gjort alla jordens folk till våra närmaste grannar, men det ligger ändå en tjusning uti att få besöka andra trakter än där man bor och se andra syner än de som ligga enom närmast.

Vi, såsom Svensk-Amerikaner, intressera oss för hvad som händer i hemlandet, på samma gång som vi på det lifligaste deltaga i hvad som tilldrager sig i vårt adoptivland. Vi bli bättre medborgare här i den mån vi sätta värde på fädernearfvet. Vi älska ej vår brud mindre för det att vi uppskatta vår mor högt, utan, just därför att vi värdera gamla mor, blir kärleken till vår brud renare och större. Vi behöfva ej trampa på den blågula flaggan för det att vi äro villiga, att lefva under och, om så fordras, dö för den stjärnströdda. Ju intimare samfärdseln är emellan de båda hemländerna, desto bättre för folket i bägge och hvarje reseskildring bör göra sitt lilla till att värma och stärka så väl Sverige som Svensk-Amerika.

"Till flydda tider återgår
min tanke än så gärna,
mig vinkar från förflutna år
så mången vänlig stjärna."

Lindsborg, Kansas, den 29 augusti 1916.

ALFRED BERGIN.

Mitt hem.

I KAPITLET.

*Afskedsfest i Bethania.— Planer för resan.— Maningsord.— Kallel-
elsen från min förra församling.— Frågor, som tarfva lös-
ning.— I den Högstes beskydd.— Dagarne före afresan.— Blic-
kar tillbaka.*

Afskedsfest i Bethania.

Älskade församling! Detta är på sätt och vis för oss en afskedsfest. En så lång resa, som den som förestår oss, kan man inte taga utan att ens känslor vid ett sådant tillfälle taga ut sin rätt. Då man med lätthet kan fara rundt omkring jorden på 38 dygn, blir en resa på tre månader rätt betydlig. Godt är det dock att veta, att den Gud, som beskyddar enom hemma, är med äfven på tusenmila färder, skulle dessa äfven gå genom främmande länder och öfver stormiga djup.

Planer för resan.

Länge har jag drömt om, att en gång i lifvet få återse min födelsebygd och det gamla Sverige. Lutherplatserna i Tyskland har jag också längtat efter att få skåda. Lützen, Eisleben och Worms äro ju sådana ställen, att gerna ingen kristen kan undgå dragningen dit. Nu och då har jag hoppats få utsträcka färden till det heliga landet. Då nu församlingen så kärleksfullt och frivilligt genom beslut om 3 månaders fritid med full lön, gaf mig en fingervisning vid förliden årsstämma, så fick begäret nytt lif och reslusten lågade upp igen. Ungdomens och andras bidrag

till reseutgifterna hafva äfven uppmuntrat och skjutit på. Gud har intet hinder lagt i vägen, utan allt har pekats däråt, att jag skulle få fara och beslutet är fattadt och resan planlagd.

Blott den ändringen kanske inträffar, att min resa inte blir så lång, emedan vi resa flera än först tänkt var. Det att min hustru beslöt sig för att följa med, synes hafva fallit eder alla i smaken och den fruktan som hon hade för färden och de härvarande barnens välfärd, har utbytts mot stor glädje öfver att hon får följa med, i ej ringa mån beroende därpå, att alla som talat med henne om färden, hafva uttryckt sig i favör af densamma. Hennes hälsa behöfver väl denna förstärkning. För skäl, som I alla lätt förstån, är det omöjligt att taga med mer än ett af barnen och får då den följa som för hälsans skull bäst behöfver det. De andra två lämna vi här hemma åt Guds ledning och i eder vård.

Tre månader är en kort tid. Mycket kan dock hända under den. Jag känner det som att det är temligen säkert, att inte alla som varit här i kyrkan i dag någonsin komma hit på en gång igen. Om det är jag eller någon af de mina som skall saknas eller någon annan, det kan igen med visshet säga nu. Någon af oss blir borta.

Maningsord.

Jag har äfven tänkt på, att detta möjligen är min sista predikan. Säkerligen känna äfven många af eder det som om denna vore en synnerligt allvarlig stund. Frågan kommer då att bli; hvad skall jag säga till eder, om det är sista gången jag predikar i Bethaniakyrkan? Jag har allvarligt tänkt på saken från denna synpunkt många gånger förr, liksom nu; men inte kommit till något annat resultat än det, att jag har intet annat att säga i dag, än det som jag sökt med Guds nåd att på ett eller annat sätt få fram i hvarje predikan. "O, att I i dag villen höra Herrens röst, att I villen tro på Gud och den han sändt, Jesus Kristus!" Jag hoppas äfven, att I hafven känt och kännen, att det är eder och inte det som är edert, som jag i min pastoralaverksamhet här velat åt. Se Guds Lam som borttager världens synd. Herren hälle oss vakande och redo både borta och hemma! Han låte oss glade och tacksamme efter resan få återvända till vårt kära Bethania och Lindsborg!

Kallelsen från min förra församling.

Min förra församling i Cambridge, Minn., har gjort allvarliga försök att förmå oss att återvända till Norden. Många omständigheter gjorde den kallelsen synnerligen tilldragande, men vi hafva växt grundligare fast i Lindsborg än vi först förstodo. Kyrkostyrelsen och hundratal af individer hafva på det innerligaste bedt oss stanna kvar på detta fält ännu en tid. Ja, några af söndagsskolbarnen hafva bedt, att jag skulle stanna tills de fått sluta söndagsskolan. Gud har inte heller på något synnerligt sätt manat till uppbrott och vi hafva därför, troende det vara i öfverensstämmelse med Hans vilja, svarat nej på kallelsen till vårt förra hem. Vi äro nu, sedan steget är taget, äfven alla belåtna med det åtgörandet.

Frågor som tarfva lösning.

Svåra problem i skolfrågan, språkfrågan och missionsfrågan föreligga vår kyrka i Kansas. Mest viktig är nog skolfrågan. Därför att den stora delen är penningfrågan, så är den äfven svårlöst. Jag kan dock aldrig tro, att vårt folk låter skolan dö. Den är kostsam, det se vi alla, men om vi genom Guds hjälp lyckas få en något så när grundfond, så hoppas jag, att det skall gå för oss, att hålla Bethany vid lif. Aldrig kommer den dag, då vårt folk skall slippa uppoffring för skolan, om den skall förblifva en kristlig inrättning, men så långt må vi väl snart komma, att vi kunna hålla oss från att gå i skuld så fort som det gått under de senare åren. Grödan ser i år lofvande och skön ut och om nu Herren bevarar den och låter den komma in i våra visthus, så tror jag att Bethany äfven får sin del. Låtom oss bedja och arbeta för läroverket, sända våra barn dit och tåga med dess fel, om vi inte kunna säga ett godt ord om detsamma. Våra grundläggare hafva dock menat, att med läroverket tjäna Guds rike. Det var ju därför att vi behöfde en kristlig skola i Kansas, som dr. Olsson planlade för den, dr. Swensson grundlade den och vårt kära folk släppte till sina medel för den. Bethanieförsamlingen, som hittills burit den dryga delen i fråga om skolans underhåll och ledning, är nog ännu villig att stå främst i ledet och Gud välsignar henne äfven därför.

I den Högstes beskydd.

Jag är glad att, då vi nu om några dagar för en tid skiljas, veta, att både vi som draga till fjärran länder och I som blifven kvar få lita oss till Gud och trygga oss i hans vård. Våra böner hafva lika nära till nådastolen, vare sig de uppsändas från gamla Sverige eller från Lindsborg och då vi å fjärran ort frambära eder på bönens armar inför Herren i himmelen, veta vi, att äfven I här hemma bedjen för oss. Så skall ock Gud göra vår väg lyckosam och vårda eder här hemma. "Gud är vår tillflykt och starkhet, en hjälp i nödens tider väl bepröfvad; därför frukta vi icke om än jorden omhvälfdes och bergen vacklade och sjönke i havets djup, om än dess vågor brusade och svallade, så att bergen bäfvade vid dess uppror. Sela. En ström går fram, hvars flöden gifva glädje åt Guds stad, åt den högstes heliga boning. Gud bor därinne, den vacklar icke; Gud hjälper den när morgonen gryr. Herren Zebaoth är med oss, Jakobs Gud är vår borg. Sela. Ps. 46.

Dagarne före afresan.

Det var brådska dagarna före afresan. På söndagsmorgonen undervisade söndagsskollärarna från kl. 9.30 till 10, ledde söndagsskolan från kl. 10 till 11 och skötte om högmässogudstjänsten från kl. 11 till 12.30. Middag från kl. 12.30 till 1. Åkte per automobil 12 mil och döpte 9 barn emellan kl. 1 och 3. Höll likpredikan öfver en ung man kl. 3—4 och åkte efter hästar 6 mil. Spisade kvällsvard och deltog därpå i baccalaureipredikan vid Bethany College. Måndagen på förmiddagen, skötte om brefskrifning och var på eftermiddagen med vid en skolfest sju mil från hemmet samt en missionsfest sex mil därifrån och var på kvällen med vid läroverkspresidentens mottagning. Tisdagen, döpte ett barn, läste examenspapper och uppsatser, skref under diplom och var med vid en graduationsfest. Onsdag aflades en mängd af sjuk- och andra besök, ordnades med hvarjehanda för resan.

Blickar tillbaka.

Gick sent till hvila och fann det svårt att sofva. Tankarna ilade fram och tillbaka öfver de svunna trettioett åren sedan jag

lemnade hemmet i höga Norden, en sjuttonårig gosse, litet medveten om hvad framtiden bar i sitt sköte för mig. O, hvad Gud varit god mot mig! Många af mina kamrater på tegelbruket under de första åren jag var här i landet äro döda. Knappast någon af dem som jag umgicks med vid sågverken, på järnvägen, på "sectionen", i murarearbetet, vid famnvedshuggningen m. m.

Då reslusten vaknar.

har jag på många år hört utaf. Knappast illamående en enda dag på 31 år; har jag kunnat genomgå läroverkna i St. Peter och Rock Island samt universitetet i Minnesota och arbetat mig till graderna: A. B., B. D., A. M., Ph. D. Har undervisat i svenska skolan i St. Paul, Duluth och Scandia, Minn.; betjänat församlingen i Davenport, Ia., ett år; missionsfältet i Sanborntrakten, N. Dak., två år; 10 församlingar i Warrentrakten, Minnesota,

omkring två år; Cambridgeförsamlingen i Minnesota 8 år och har nu varit i Lindsborg, Kansas, 10 år. Har tjänat som statistiker i Minnesotakonferensen i åtskilliga år och som styrelsemedlem vid Gustavus Adolphus College fem år, vice ordförande i Kansaskonferensen några år, missionsstyrelsemedlem, ålderdomshemsstyrelsemedlem och läroverksstyrelsemedlem samt lärare vid Bethany College inom Kansaskonferensen. Har varit korrespondent för Minnesota Stats Tidning i öfver tjugufem år och dessutom mer eller mindre skrivvit i St. Peter Tribune, Augustana, Ungdomsvännen, Tidskrift, Barnens Tidning, Companion, The Lutheran Church Review, Sanborn Enterprise, Warren Sheaf, Isanti Press, Lindsborgs-Posten samt kallats redaktör för Gustaviana, Ungdomsvännen och Kansas Young Lutheran. Har besökt nästan hvarje stat i detta land samt Canada och Mexico, har fått trycka ett halft dussin smärre skrifter och fått predika korssets evangelium i snart ett fjärdedels sekel. Mitt hemlif har varit trefligt, och emedan Gud sett att det var nog för oss att fostra tre barn, har han redan tagit hem till sig tre. Har sökt att, efter den nåd Gud förlänat, vara trogen och har Herren gjort med mig långt utöfver hvad jag kunnat bedja eller tänka. Mätte han för sin barmhertighets skull förlåta alla synder och brister, som vidlåda de svunna trettio åren! Honom allena äran därför att jag ännu får tro mig vara hans barn och lemnä mig och de mina i hans händer för resan som förestår och dagar som möjligen återstå.

Klockan slår fyra, och det blir fråga om att bereda sig för att börja den långa färden till Rom och hem igen. Vi spisa frukost, läsa den 23 psalmen och befalla oss i Herrens hand.

II KAPITLET.

“God be with you till we meet again.”—Genom Kansas, Nebraska och Iowa.—I skötet af föräldrar och syskon.—En stund med dr. Frank Nelson.—I Cambridge vid femtioårsfesten.—Mot Öster.

“God be with you till we meet again.”

Lindsborgs ungdomsskara, sjöng så skönt då tåget började att flytta på sig från stationen den 28 maj kl. 5 på morgonen: “God be with you till we meet again, etc.” Det rullade fram tårar i både mina och andras ögon, ty vi ha känslor alla, och det kostar på att lämna hem och kära, äfven om det blott är för några månaders tid. Om det än är aldrig så behagligt att planlägga och ordna med en lång och efterlängtdad resa, så känner man det dock svårt när det blir fråga om att draga åstad bort på villande färd.

Det är dock hälsosamt att komma ut i världen något litet och då man varit borta från fosterjorden i trettioett långa år, så känns det behagligt, att få åter en gång besöka den bygd där ens vagga stått och de stenar bland hvilka man som barn lekt. Därför denna färd till Sverige.

Genom Kansas, Nebraska och Iowa.

O, hvad grödan i år är härlig i Kansas! Gud gifve den framgång och låte den bärgas! Ända från Lindsborg till Kansas City var allt vackert och växtlikt. Genom Nebraska, Iowa och Minnesota var allt likadant. Väderleken har varit skön och behaglig i vår öfver hela vårt land.

Detta trefliga förhållande hoppas vi gör att broder Pihlblad och broder Lundgren komma att lyckas i sin sträfvän att samla en endowmentfund för Bethany på \$250,000 innan nästa konferensmöte. Läroverket får väl mycket både rätt och orättmätigt

klander, men när allt kommer omkring, så ligger det nära vårt folk och det har fått så mycket af dess medel, att det får nog äfven mer. Det är ju skolan för våra barn. Låt dem ock bruka den!

I skötet af föräldrar och syskon.

I Minneapolis träffades de flesta af mina syskon och mina gamla föräldrar. Det var vid ett möte hos bror Carl 34 medlemmar af vår familj. Vid tillfället döptes den yngste i familjen, lilla Edna Josefina, Carls yngsta barn. Vår familj räknar

Till stationen, då resan börjar.

nu omkring 40 medlemmar. Både far och mor äro friska och krya och fröjda sig högligen öfver barn och barnbarn. Gud gifve dem en skön och fridfull lefnadsafton!

En stund med Dr. Frank Nelson.

Dr. Frank Nelson tog sig friheten att komma ned till stationen för att samspråka om Kansas. Hans skola går framåt med stora steg. Studentantalet ökas och bara på ett par dagar just nu hade han samlat \$10,000 för skolan. Flera hundra utaf dessa hade skänkts af årets utgående klass.

I Cambridge vid femtioårsfesten.

I Cambridge, mitt gamla kära hem, hölls femtioårsfest. Det var härligt att få vara med. Väderleken var skön, folksamlingen stor och Guds ande var för handen. Det var oförgätliga dagar. Många af mina gamla, trogna vänner voro borta och barnen hade på tio år blifvit ynglingar och jungfrur. Kyrkan var båda dagarna till trängsel fylld och alla fingo fria måltider middag och kväll.

Endast två utaf dem som voro med vid församlingens organisation voro nu med. Många hade under de flydda femtio åren flyttat ur den stridande kyrkan, men omkring 900 voro ännu kvar. Det finnes ock här dessutom folk för en församling två gånger till så stor, om de blott ville lyssna till Guds röst och komma med.

Synodens primas, dr. E. Norelius, var med vid festen och talade om flydda dagars intressanta rön. Den gamle 81-åriga patriarken är lika kry som någonsin och bär i sanning sina år lätt. Han lefver inte bara i forntiden, utan följer med våra dagars händelser med större intresse än de flesta.

Ur hans tal anföra vi följande:

“Isanti hörde jag för första gången nämnas 1867 i Redwing af en Siouxindian. Samma år åkte jag bland buskarna här efter en blind häst. Guds rike kommer inte med utvärtens åthäfvor, tänkte jag, och sade jag, då jag en gång körde i kras min gamla slåde här i skogarna.

Denna församlings stiftare var, då han kom till detta land, den grymmaste fritänkare. Gud utför sitt arbete genom ringa redskap. De körde bort Cederstam från Center City med köppar, och då kom Hedengran och predikade för dem och blef kallad till pastor. Han var efter sin omvändelse så samvetsgrann, att då han en gång fick en smörbit af en gumma som var fattig, hade han inte mod att behålla den, utan bar hem den igen. Det är då samvetena vakna och bli ömma som Guds rike går framåt. Jag har sett mer än en jätte som har ramlat, då han börjat tro sig märkvärdig, och tänkt mer på stora kyrkor och vackra prästhus än på människors eviga frälsning. Jag tror inte på den kristendom som inte bryr sig om mer än att smörja sig

och göra sig vacker och frågar intet efter att i hjärtat vara omvänd till sitt lifs Gud.

Den antikristiska tiden står säkerligen för dörren. Vi taga inte vår kristendom på allvar. Man blir inte salig på att göra så godt man kan. Endast i Kristus är vårt salighetshopp. Jag ömmar för vårt folks framtid, jag bäfvar för den."

Så var Engdahl där, församlingens andre pastor. Fastän han inte är ung mer, så behåller han dock sitt lätta och glada sinne. Hans fru var äfvenså med. Den förste herden här, J. Auslund, har länge hvilat, den tredje i ordningen, Neander, har helt nyligen flyttat hem. Auslund betjänade väl församlingen ett par år, Engdahl 13 år, Neander 11 år, Bergin 8 år och Nelson har nu varit där öfver 9 år.

Mot Öster.

Nu rullar tåget mot öster. Detta nedtecknas å Milwaukeebanan mellan Minneapolis och Chicago den 1 juni. Många kära hälsningar till dem som möjligen läsa dessa rader. Det bär af mot norden. Bedjen för oss under färden. Gud göre den lyckosam!

“Det är flagga på mast
och den pekar mot norr
och i norr är den älskade jord.
Jag vill följa de fredliga vindarnas gång.
Jag vill tåga tillbaka mot nord!”

III KAPITLET.

Vårt resällskap.—Hit och dit i Washington.—“Hvita Huset”.
—Vårt Immigranthen i New York.—Ångaren glider ut.

Vårt resällskap.

Så hafva vi kommit till Washington och New York. Resan från Chicago till kusten är af så allmän art, att därom är intet att säga. Tåget gick hela vägen bestämdt på tid som å tabellen utsatt var. Betjäningen på tåget var den allra bästa. Beskedligare järnvägsmän har jag aldrig råkat ut för.

Det var mycket folk, som hade samma rese mål som vi. Förunderligt många reste mot den gamla världen, och flere af dem voro svenskar. Sju hörde till vårt sällskap. Förutom min hustru, min dotter och undertecknad samt redaktör Söderlund, voro fru C. F. Beatty från Chanute, Albert Nohlin, Oscar Floberg och hr. Everson från Mariadahl med. Redan i Chicago slets sällskapet isär. Fru Beatty stannade för att hälsa på bekanta, Floberg for till Detroit för att få färska hälsningar från en väninna som styrkemedel under resan och redaktör Söderlund blef så intagen i Chicago att han höll på att alldeles bli efter.

Hit och dit i Washington.

I Washington använde vi dagen väl. Emedan kongressen höll session, så besökte vi först kapitolium. Då jag sände in mitt visitkort kom genast en utaf våra senatorer ut och i hans sällskap fingo vi tillfälle att bevista en session i senaten. Vi hade glädjen att se våra båda senatorer, Lafollette, Root, Smoot, m. fl. Knute Nelson var inte där vid tillfället. Han var dock inte den ende som var borta. Det var i hela rummet väl inte ett tjog och ingen af dem hörde på det som förehades.

En af södra Carolinas senatorer höll tal. Talet var skrifvet. Han måste inte ha skrifvit det själf, ty han läste dåligt och syntes inte bry sig om, hvad det innehöll. Ingen af de närvarande hörde på. Ordföranden satt i stolen sömnig och ointresserad. Det var inte vice presidenten, utan en af Arkansas senatorer. Ingen syntes fråga efter någonting utom då och då när en af pagerna kom med ett kort och den sömnige patern conscripti värdigades se på papperet.

Därnäst tittade vi in i den högsta domstolens ämbetsrum. Det var tomt. De visa fäderna dömde ej vid tillfället. Man känner det dock som om ett underligt allvar hvilade öfver och uti det rummet, ty där håller tvifvelsutän världens mest betydande domstol sina sessioner. Så skulle vi ju hälsa på vår egen kongressman i representanthuset. På vägen dit gingo vi genom aulan i det ståtliga kapitolium och betraktade de sköna målningarna och de mer eller mindre tilltalande bildstoderna, där i landets Pantheon. Frances Willard stod där riktigt ensam och försagd bland de många männen, men vår egen godmodige skåning, John Hanson, detta lands förste president, har verkligen en ståtlig hållning äfven i marmorn och man kan med Tegnér säga med liten ändring af hans ord:

“På gången och på pannan
känns Sveas son igen.
Så blickar ingen annan
i Pantheon som den.”

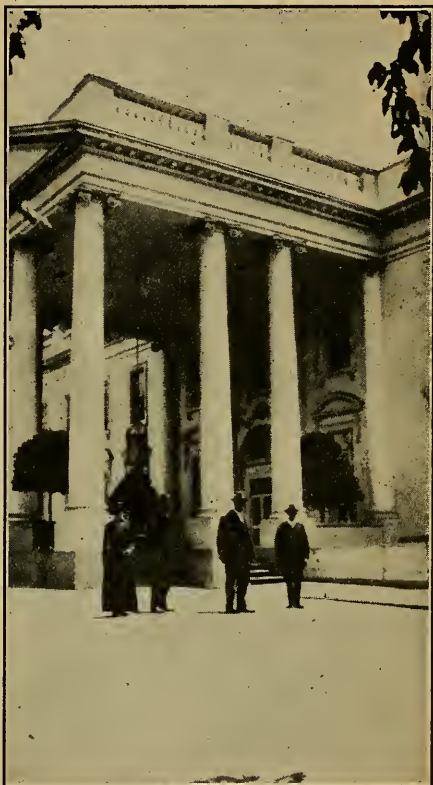
I Representanthuset tittade vi in. Det var nästan tomt. Ändå sade man att där pågick session. En ganska stursk dörrvaktare och en ointresserad personlighet i högsätet där framme, ett halft tjog gummor på läktaren och några lata, kringstående korridorornamentationer var allt som vårt öga kunde spana. Väl bad dörravården oss vänta ett par timmar tills att våra med \$8,000 per år aflönade lagstiftare hunnit morna till, men vi hade annat att göra, än att vänta på ämbetsförgätna kongressmän och drogo därför våra färde, för att än en gång betrakta vårt lands förste president, John Hanson. På hans tid höll man säkerligen inte sådana sessioner i vårt lands lagstiftande församling, som man höll här idag.

“Hvita Huset.”

Så förde spårvagnen oss till president Wilsons hem — Det Hvita Huset. Rummen voro öppna och folk vandrade ut och in. Landsfadern lät sig dock däraf ej störas, utan låtsade om ingenting. I de olika regeringsbyggnaderna, i Natural Museum, Smithsonian Institute och från det 555 fot höga Washingtonmonumentets topp sågo vi från ofvan, ut- och insidan landets hufvudstad. Den är vacker och hvarför skulle den ej vara det, då där huserar en sådan farbror som Onkel Sam.

Besöket i kongressens bibliotek gömde vi till sist. På vägen dit fingo vi lyssna till en af vår flottas musikkårer, som konserterade öster om kapitolium för en väldig folkskara. När vi gått oss trötta i Congressional Librarys pelarsalar, skaffade vi oss lite kvällsmat och beredde oss på färden mot östervåg.

Då vi skulle sända hem till lilla Esther ett paket, så kom jag i delo med stationens postmästare, hvilken inte kunde få för sig att Kansas var annat än ett postkontor. Han irsisterade okufligt på, att jag satte dit statens namn på paketet. Då jag sade det var Kansas, nekade han till att det fanns en sådan stat. Bristow, Thompson, Murdock & Co., hur tycken I om sådant?

Hvita Huset i Washington.

Vårt immigranthem i New York.

I New York stannade vi på vårt eget immigranthem. Där var fullt af folk. Pastorerna Edman med fru, Elof Carlson med fru, Lindquist med fru och en mängd svenskar från landets alla delar träffades här. Vid aftonbönen tog jag mig friheten att taga reda på hvarifrån mina åhörare voro, och fann att det var en mängd tyskar ock bland dem, som talade svenska, förutom hemmets personal, de följande: V. Johnson, Champion, Mich.; E. Peterson, St. Paul; Anna Anderson, New York; Ernst Höglund, Minneapolis; Emil Carlsson, Grand Rapids, Mich.; J. E. Johnson och hustru, Miss.; M. Paul, New York; Lawrence Nelson, Upsala College; Amandus Peterson, New York; Herman Modin, S. Manchester; Amandus Johnson, E. Manchester; Albert Nohlen, M. Everson och Oscar Floberg, Kansas; S. Johnson, N. Y.; Swan Davidson, N. Y.; Gustaf Aho, Finland.

Kvick är broder Berger och brådt har han. "Har du haft någon kvällsmat, far lille?" sade fru Berger. "Nej, det har jag glömt, mor lilla", var hans svar.

Ångaren glider ut.

Nu är vistelsen slut i New York. Ångaren glider ut mot hamnen. Alla bref få lof att afsändas nu innan lotsbåten lämnar oss åt oss själfva. Det känns så friskt, så lätt, så stärkande. Gud göre vår färd lyckosam! Nästa bref kommer väl från London eller kanhända från Göteborg.

Vi lämna oss i Guds händer, och burne på bönen's armar af många vänner inför nådens tron, bäras vi lätt och fort framåt af de böljorna blå. Herren Zebaoth är med oss!

IV KAPITLET.

Hafvet.—Regnbågen i vågskummet.—Bekymmer.—Söndagen på hafvet.—Båtens betjäning.—Skaparens målarekonst.—Födelsedagsfest med kafferep och poesi.—Skuggbilder.

Hafvet.

Hafvet är inspirerande och storslaget. Den femte juli framemot midnatt skref jag i min dagbok så här: "Båten gungar litet. Den vaggar äfven något åt sidan. Månen lyser så förtjusande lugnt och fredligt bland de lätta och silfrade skyarna och gör en vit, glittrande strimma från vår ångare och långt ut öfver de hvitskummade böljorna. Har just stått en lång stund ute vid relingen för att riktigt njuta af det sköna skådespelet och riktigt fördjupa mig i naturens under på det härliga hafvet. Sjömännen säga att detta är det härligaste väder som de hafva sett och att det hela våren varit ovanligt vackert väder på oceanen. Min hustru talar om barnen, som vi lämnat i Lindsborg, och undrar hur de må. Känner själf en egendomlig oro och plågas af tanken att resan kanske är onödig, men medvetandet om att den inte är syndig eller orätt, lugnar mig, och sen för resten är man ju på hafvet och intet annat är att göra än att lämna sig i Guds händer och taga det lugnt." Intrycken af tillfället sökte jag stående vid relingen beskrifva och i dagboken står det så här:

Nyss solen sjönk ned i den häfvande våg
ett glödande guldklot lik
och månen bland silfrade skyar låg
på djupblå himlavik
och strödde på böljornas skummiga krön
en ljusflod underskön.

Öfver natthöljda djup far vår farkost fram
 och skakas af ångans arm,
 medan böljorna fräsa kring klyfvande stam
 och bönen ur orolig barm
 söker bortom de blinkande stjärnornas här
 den som oss uppå vågorna bär.

Ja, vårt lif är ju också en orolig färd
 i en farkost så spröd och skör,
 där vi häfvas omkring i en stormupprörd värld
 och den ene den andre förgör
 och glömmer så ofta den heliga hand
 som för till de saligas land.

Regnbågen i vågskummet.

Om dagen sågo vi regnbågen i vågskummet kring båtens bog
 och om natten en likadan fastän ljusare båge på samma ställe.
 Detta sökte jag beskrifva så här:

När vågorna vildt emot skeppet slå
 och skummet kring fören sig strör,
 då målar vår Gud i dropparna små
 regnbågen därutanför.

På brusande djupets krossade våg
 jag hoppets tecken ser
 och tröst får mitt sinne och lugn blir min håg
 och fruktan jag känner ej mer.

Han är ju vår fader som djupen gjort
 och vinden och vågen styr
 och jag är hans barn, o hur skönt och stort —!
 Jag trygg i hans armar flyr.

Vi äro nu tre dagsresor från New York. De flesta passage-
 rarna äro sjuka. Båten svänger och rullar svårliga. Det har just
 nu regnat, så att vattnet strömmade utefter däck och reling. Vin-

den är från söder och stark, så att den håller båten på sida hela tiden.

Vågorna äro så stora att vi föras upp och ned som på en "toboggan slide." Jag har dock ätit en god frukost och den har stanat kvar, fastän när jag skrifer dessa rader, jag hissas och svänges åt alla håll.

Bekymmer.

Vårt första bekymmer blef att få passande sittplatser vid matbordet och jag lyckades uti trängseln komma med vid första bordet. Det var "chief steward", som lämnade ut biljetterna. Alla Kansasborna sitta tillsammans, då de spisa, men flera befatta sig sällan med spisning. Fru Beatty är oftast borta, fru Bergin kommer näst i ordningen, men Ruth har hittills åtminstone gått ned till bordet, äfven om det med ätandet varit klenst beställt. Fru Beatty har med tårfyllda ögon önskat sig hemma i Chanute och fröken Ruth grät i går morse och ville vända om till Lindsborg.

Vi fingo våra däckstolar på norra sidan af båten och där var kallt i går och lördag, men i dag synas vi ha det bäst på vår sida. Doktorerna Stolpe med fru och Lindberg med hushållerska sitta på högra sidan. De äro rätt spaka i dag, alla utom Stolpe, som godmodig och glad passar upp de andra. Lindberg bedyrar, att om han anat sådant elände, hade han stannat hemma i Rock Island och låtit vågorna slå och böljorna fräsa allt de ha velat, på hvem de ha velat, men hvad skall man nu taga sig till annat än röka, sitta stilla och tacka Gud att det inte är värre än det är?

Första dygnet seglade vid 440 mil, andra 437 och tills klockan tio i dag hafva vi förts fram öfver det brusande hafvet 449 mil. I går körde vi vid frukosttiden förbi en ångare. Annars se vi ingenting utom några sjöfåglar och en flygfisk då och då.

Söndagen på hafvet.

Vi hade gudstjänst två gånger i går. Den hölls i ångarens matsal båda gångerna och båtens orkester ledde sången.

Det var verkligen en treflig söndag. Vi kände alla att vi voro ute på villande haf, att det var bara ett steg emellan oss och döden och det ena med det andra gjorde att våra tankar och böner stego naturligt och allvarligt öfver djupen mot höjden.

På söndagskvällen bjöd orkestern på en alldeles fin-fin konsert. Denna orkester får tjäna både då vi spisa, då man dansar och då man skall annars musikaliskt förplägas. Det var intressant att betrakta en del som spelade kort, då andra af oss sjöngo: "Närmare Gud till dig". De mädde, stackarna, som ormar i en myrstack.

Båtens betjäning.

Maten är god om man bara orkar äta. Jämt springa "stewardarna" omkring med hvarjehanda i matväg till de sjuka, så att inte lida vi brist på föda.

Att börja med känns det trångt i de små kamrarna, men man vänjer sig vid dem och håller sig uppe på däck så mycket som görligt är.

Betjäningen på ångaren St. Louis är temligen artig, talar Englands skånska, och vi reda oss godt med den. Båten är troligen också en af de bästa som plöja Atlanterhavet, och går sin mil på tre minuter och det må ju vara bra i sådant väder.

Skaparens målarekonst.

Har nu stått och beundrat skaparens målarekonst, afspeglad i det i oräkneliga färger prålade kölvattnet. Hvitt, blått, grönt, ja, alla regnbågens färger och alla andra färger. Du väldiga haf, du svallande våg, som för oss så lätt framåt och som i ett ögonblick kan göra slut på oss, du är dock tvungen att nu som fordom lyda Mästarens röst och på hans ord bära nu som fordom en irrande Petrus, som håller i Jesu hand.

Det är den 11 juni. Vi närma oss Englands kust. Det regnar och är dimmigt. Båten kränger, så att det är mycket svårt att skriva. Ett försök måste dock göras.

De sista dagarna ha varit sköna. Hafvet har varit temligen stilla. Vi åkte i går 451 mil och till klockan 10 i dag 447 mil. I går eftermiddag körde Imperator förbi oss, men den var för långt borta för att vi skulle kunna vinka bröderna Engwall, Ohslund och Lindquist farväl. Någon annan båt har inte passerat oss. Vi hafva dock mött åtskilliga.

Födelsedagsfest med kafferep och poesi.

Vi hade en liten festlighet på dr. C. E. Lindbergs födelsedag. Fröken Stenberg hade ordnat om med kaffe och dopp och dr. Stolpe hade fäktat i ett par dagar för att, dagen till ära, få ihop ett värdigt poem.

En annan i sällskapet hade i dagar gått och väntat på inspiration för ett värdigt kväde, men inte kunnat åstadkomma något annat än det här:

Fastän vågorna slå och vår ångbåt gnor på
blir man gammal ändå. Stackars ungar, du må
väl vår kärlek förstå; när vi nu bjuda på
kaffetåren och få gratulera dig då
sextitvåan också gått dit årena gå.

Om än äldre du är, är du likväl oss kär
och med heder du bär dina år af besvär
i Guds kämpande här, där du mer populär
nu än någonsin är. Conrad Emil, vår vän,
länge lefve du än!

Emellertid tiden var inne och högtiden måste firas. Kaffet var kokadt och vi voro färdiga. Dr. Stolpes kväde började: "Vår vän, vår vän, vår hedersvän, ljud högt o, dyra ord" o. s. v. Han skulle själf sjunga solo och de öfriga tjäna som brunkör. Iklädd tofflor och nattrock, uppstämde hr doktorn den nya sången, men kom af vid början och detta bringade brunkören på fall och dr. Lindberg ur sina ljufva drömmar och sången utbyttes mot ett tal till festföremålet, hållet af dr. Stolpe. Kaffet dracks och högtiden var slut.

Skuggbilder.

Lifvet på ångaren är egendomligt. Folk äro helt annorlunda här än då de äro i känt lag. Hustrur låta sig smekas af andra män än sina egna, män som hafva hustru och barn i endera världsdelen, äro innerligt intima med ungmör, och folk som man trodde allt godt om, bära sig åt, som om de inte frågade efter hvad de

taga sig för. Synnerligen framträder lättsinnet och fåfängan i dansen. Kortspelet och utskänkingsstället patroniseras af personer, om hvilka man skulle tänkt att dylikt vore långt ifrån dem.

Frumtimrens klädedräkt är allt annat än respektabel i många fall. Klädningarna på en del af våra damer äro spräckta (split) ända till midjan ibland fram- och ibland bakför. De hålla sig ej heller för goda till att både röka pipa och dricka starkvaror.

Båten har gått öfver oceanen på något öfver sju dygn. Det fortaste vi ha seglat någon dag, är 451 mil. Antalet passagerare är 857 och besättningen 389. Hela summan således 1,246.

Då vi nalkades Europas kuster, sågo vi vår båt omgifvas af fläktande eldflammor och vi sågo samma flammor blänka i det af propellrarna upprörda kölvattnet. För oss, som aldrig sett sådant förr, var det ett hänförande skådespel, ett rent af obegripligt under. Skönt var det att om dagen se regnbågen i vågstänket omkring fören och förtrollande att nattetid se vår båt fara fram, omgifven af dessa guldkimrande fosforflammor.

V KAPITLET.

*Genom Englands tjusande nejder.—I London.—Saga väntar.—
Under den svenska flaggans skydd.—Bohuslänska skären.—
Bland stora minnen och lärda män.—De ljusa sommarnätterna.*

Genom Englands tjusande nejder.

Vi kommo in i Engelska kanalen den 12 juni på morgonen och sågo Eddystone fyr omkring klockan 10 f. m. Klockan 3 lade vi till i det kända Plymouth och klockan 9 på kvällen sade vi farväl till vännerna Lindberg och Stolpe i Cherbourg, Frankrike. Då vi vaknade nästa morgon, låg vår båt vid Southamptons kaj.

Efter intagen frukost bar det af på extratåg till London genom de mest drömsköna trakter. England har liten jord, men man tager väl vara på det lilla man har. Hela England är en trädgård.

I London.

Vår tid i London blef kort, men genom en hr Trevor Conduits goda vilja och stora tillmötesgående, sågo vi ändock något af den

Trafalgar Square, London, England.

väldiga staden, världens metropol. Vi sågo Brittiska museet, Buckingham palatset, Londons Bro, Parliamentshuset, Westminster Abbey, St. Pauls Cathedral, Trafalgar Square, Frälsningsarméns stora procession och togo en lång och lärorik färd i den stora staden.

Hos kaptenen på Saga.

Saga väntar.

Men Saga väntar vid Parkeston quay på passage-rare för Midnattssolens land och vi få lof att ge oss iväg från London till hamnstaden Harwich. Trakten, som vi genomreste, var förtjusande skön. Man känner att England lefver inte på hvad det framtager ur egen jord, utan på hela världen. Men allt är väl vårdadt, rent och snyggt. En trädgårds- och grönsakstäppa finns vid hvarje hus ända midt in i tjockaste London. Hvilken kontrast mot våra smutsiga "backyards" och usla bakgator!

Under den Svenska flaggans skydd.

Ombord på Saga äro vi under den Svenska flaggans skydd. Alla tala svenska, allt är så svenskt, så nätt, så hemtrefligt. Alla uppassarna äro fruntimmer. Maten är god och väl var det att här, som på Atlanten, var sjön stilla och lugn, så att ingen i vårt sällskap blef sjuk. Vi mådde godt på Saga och jag hälsade på

och språkade med hvarenda person på båten från kaptenen och Thuleliniens representant i London, hr Olof Hedström, till kolskyfflarna nere i botten på skutan. Alla voro artiga och hederliga och tillmötesgående på alla vis.

Tidigt på morgonen voro vi uppe den dag då vi väntade att få se första skymten af Sveriges jord. Vår färd gick just förbi Skagen, Danmarks norra udde, då vi kommo upp på däck. Sjön låg klar som en spegel. Båtar af alla slag omgäfvos oss och intryckena från tillfället sökte jag att bevara i följande ord:

Kansasbor på Saga.

I en myggsvärm af skutor vi flyta fram på Skageraks böljor blå
och vågorna slå emot Sagas stam, då på däck vi långtande gå,
att få se första skymten af Sveriges strand
med hjärtan i helig brand.

Där dyker ur vågen en klippa grå.

Mitt hemlands kust det är.

För tretti år sedan den sjönk i det blå, ur detta den nu framträ'r
och snart är jag hemma från fjärran strand
i mitt älskade fosterland.

Den blågula fanan från mastens topp
 skönt svajar i rymden blå
 och ögonen lyftas till himlen opp
 och tankarna hemåt gå:
 Gud signe dig, älskade fosterjord!
 Gud signe dig, höga Nord!

Bohuslänska skären.

Måndags morgon den 15 juni omgifne af tjojtals skutor med svenska flaggor på, finga vi se Marstrands fästningstorn och Bohusläns skär stiga upp ur östervåg. Vi sökte väl att språka, att spatsera omkring på däckets och låtsas som om vi voro riktiga hjältar, men gråten satt i halsen, tåren rann nu och då utför kinden och vi pratade dumheter, emedan känslorna voro i sådan svallning att vi ej kunde kontrollera oss. Det var kärleken till hembygd och fosterland, som fick ut sin rätt.

När vi sedan kommo in bland de nakna klipporna vid ingången till det fordomtima Löddöse och foro förbi det gamla Elfsborg, kände vi oss som om vi ville famna och kyssa de urgamla svenska bergknallarna och då vi slutligen lade till vid samma plats, där jag för 31 år sedan steg ombord som en 17-årig gosse för att resa mot okända öden och länder, då kunde jag hvarken tala eller tänka, hvarför jag teg. Visserligen vinkade jag till kyrkoherde Pehrson, dr. Lundahl, herrskapet Louis Söderlund, där nere på kajen, men det var inte dem jag tänkte på, det var det att jag nu åter var hemma i mitt älskade fosterland och fick åter en gång beträda denna för mig heliga mark.

Det gick kvickt med tullvisitationen. Alla voro ytterst vänliga och hjälpsamma och i ett nu sutto vi i en automobil, som förde oss till Louis Söderlunds fina och ytterst eleganta stadshem i det vackra, förtjusande Göteborg.

Bland stora minnen och lärda män.

Sedan dess har jag sett både Göteborg och Stockholm. Här-
 liga städer äro de. Inte äro de lika våra städer i Amerika, men
 äro *våra*, *svenska* städer. Jag har äfven genomrest Västergötland,
 Närke och Södermanland. Att tala om hvad jag sett och hört

i Stockholm och Göteborg går inte an. Det fordras några dagar för att intrycken skola ordna sig. Jag har sett en del af det vackra i Göteborg och en del af det vackra i Stockholm. Jag har varit på kungaborgen och på Skansen, i Nordiska museet och i Riddarholmskyrkan och låtit fotografera mig invid Olaus Petri staty utanför Storkyrkan. Jag vet ej hvad alla de vackra parkerna, urgamla broarna och sköna platserna heta ännu, som jag sett och besökt; men som jag med hänförelse betraktade i Nya Sverige, Washington med omnejd från Washington monumentets topp, så var jag som i en annan värld, då jag från Skansens Breidablick såg ut öfver Birger Jarls Stockholm och dess sköna omgifningar vid Mälarstrand.

Jag har träffat lärda herrar lika professor Wilhelm Lundström, dr. Rudolf Kjellén och ledamoten af första kammaren, häradshöfding von Mentzer. Branting, Lindhagen, Staaf, Lundeberg och biskop Bergquist har jag sett. Jag har redan sett på mindre än en vecka mycket utaf mitt fädernesland, som värmt mitt sinne och lärt mig att älska mitt hemland i Norden.

De ljusa sommarnätterna.

På Nordsjön märker man att det aldrig vill bli kväll. De två nätter vi tillbragte på Saga voro förtjusande ljusa och vackra. Solen gick väl ned, men det blif inte mörkt. Klockan blef elfva och det var inte mörkt. Jag kunde utan svårighet läsa på däck i en tidning emellan elfva och tolf på natten. Aftonrodnaden gick aldrig helt ned. Den bara flyttade sig från väster mot öster till dess att solen åter höjde sig ur vågen.

Sedan vi kommit till Göteborg var det likadant. Det ville aldrig bli mörkt. Inemot elfva- och tolftiden fick man ju lof att försöka att få någon hvila, men det var så ljust att det gick inte att sofva. Vi drogo ned gardinerna och kramade ihop ögonen allt vi orkade, men någon sömn ville inte komma på enom. Det var så de första veckorna i Sverige öfverallt. Värst var det i Uppsala trakten; ty strax efter midnatt, eller så fort man kommit till sängs, började fåglarna att öfva sina sångkörer.

Det var som om hela luften hade varit full af idel musik af det underbart förtjusande slag som dessa bevingade konstnärer

bestå enom med i Norden vid midsommartid. Huru skulle man kunna sofva då siskan kvittrade, lärkan spelade och göken gol? Säg det den som kan.

Hänförd af det myckna förtjusande i Sveriges sommar, har jag i min dagbok följande försök till beskrifning:

Hur skönt mellan bergen i hembygdens dal,
här granen står hög, fastän klippan är kal
här bäcken framporlar i sanden,
här göken gal lustigt i furans topp
och lärkan strör kvitter där skyhögt opp
hon cirklar vid sjöstranden.

Här siskorna spela och näktergal'n slår
sin tjusande drill i skogsdungens snår
här änderna leka i säfven.
Här ängarna pråla i doftande skrud
här allt det som lefver lofprisar vår Gud,
O, människor, er röst ock upphäfven!

VI KAPITLET.

Genom Jena-trakten.—Historiska platser.—In i Österrike.—I Verona-trakten.—Den kinkiga språkfrågan.—Vid Tiberns undersköna strand.

Genom Jena-trakten.

I Berlin var det trefligt att vara, men vi kunde inte stanna här synnerligen länge. Mer af Tyskland och Europa fingo vi lof att se, och vi begåfvo oss till Cooks kontor och köpte biljett till Rom och Neapel. Så bär det af söderut genom Tyskland, Österrike och Italien. Vi fara förbi Jena, känt för sitt ryktbara universitet. Här är Eucken lärare, han som vann Nobelpriset i filosofi för inte länge sedan. Han är känd som en konservativ och kristlig person och har just på senare tiden framträdt inför världen som kejsar Wilhelms och det tyska folkets förkämpe. Marken är rätt ojäm i Jenatrakten och staden ligger på kullar, som genombrytas af en dalgång. Rågen är aftagen, men hvete, hafre, alfalfa och rotfrukter se bra ut. Ingen plats ligger öde. Där inte säd växer, där ser man skog. Skogen är väl vårdad och nästan allestädes planterad i rader. Tyskarna äro ordningsmänniskor.

Historiska platser.

Vägen bär förbi Saalfeld till Stockheim, väster om denna plats ligger det kända Coburg, hvarest Luther vistades en längre tid. Det var under riksdagen i Augsburg han vistades här för att vara i säkerhet för fiender och det tros äfven, att han här först sjöng den vackra psalmen: "Vår Gud är oss en väldig borg."

Här är ju hvarje stad och plats af historisk betydelse. Nürnberg är känd för freden 1532. Nördlingen för nederlaget 1634, Augsburg för vår kyrkas bekännelse och München för Gustaf Adolfs segertåg och Tillys död, under det trettioåriga kriget. Att

beskrifva hvarje plats här är ju onödigt, ty trakten är så allmänt och väl känd och så ofta beskrifven, att det är omöjligt att åstadkomma något bättre än det som finnes.

In i Österrike.

Strax utom München komma vi in i Österrike, men som det blef mörkt inom kort, så blefvo intrycken från denna trakt få. Landet är dock alldeles likt södra Tyskland, men blir mer och mer bergigt eftersom man närmar sig Alperna och Tyrolen. Då dagsljuset åter låter oss se hur trakten ser ut, skåda vi den vackraste trakt man kan vilja se. Kullarna äro ofantligt höga och trakten välodlad och vacker. Bergstopparna prydas på många ställen med ansenliga borgruiner.

Bixen och Bozen-Griez äro bekanta sommarresorter i det förtrollande sköna Tyrolen. Tåget slingrar sig fram mellan bergen. Luften är frisk och sval. Dalarna äro gröna och inbjudande. Man är ute och bärgar sitt hö. Kvinnorna draga hölassen och männen skjuta på. Katolska kors och kapell synas utmed vägarna öfver allt. Ett heligt allvar hvilar öfver hela landskapet.

Vingårdar synas trifvas väl här och majsen ser rätt bra ut emellan rankorna i de djupa, trånga dalarna och på kullarnas kanter. Strida forsar fara utför klipporna och söka att köra i kapp med tåget. Vi äro redan så långt framme, att floderna rinna mot söder och mot Medelhafvet. Solen steker hetare och snart tystnar det tyska tungomålet och vi få lyssna till italienskans melodiska tonfall.

I Verona-trakten.

I Verona-trakten fingo vi göra bekantskap med det italienska folkklivet. Skördetiden pågick, men var så när fullbordad. "The seventeen year locust" spelade alldeles förtvifladt. Det var 88 grader hett redan tidigt på morgonen. Strax utom staden läste vi på en skylt den i Amerika ofta synliga nyheten: "Heinz Tomatoes, 57 varieties". Den var på ren engelska och alldeles lik de som ornamentera de amerikanska järnvägarna.

Vi hade äfven tillfälle att se huru man här öfvade sig uti att segla med Zeppeliner, ty de höllo på med dylika arbeten i närheten af Verona. Men något krig hade ingen då aning om.

Matvagnen hade lemnats och vi fingo lof att få oss mat på annan plats. De sålde matpåsar vid stationen och vi köpte hvar sin för 2.50 lire. I hvar påse fanns en liten vinflaska och några "sandwiches", som inte voro värst inbjudande. Vinet var grufiligen surt och var nog inte alls berusande. Man hade rådt oss att köpa vatten och blanda hälften vatten och hälften surt vin. Det smakade rysligt ondt, men man fick lof att läska sig med något i den fasliga hettan och vi grinade och drucko och tänkte på de friska strömmarna och de härliga källorna uppe i det svala, rena och förtjusande Norrland. Om det inte hade varit så dammigt och varmt och smutsigt, så hade det gått bättre att äta den stackars matbiten vi köpte, men nu när man såg det smutsiga folket och plågades af den gräsliga stanken, så fastnade bitarna i strupen och ville inte gå längre.

I Bolognatrakten var hettan odräglig och törsten svår. Vi saknade Alpernas friska vindar och svalkande forsar och vattenfall.

Den kinkiga språkfrågan.

Vi få taga oss fram med litet talande och förvånade oss öfver huru få ord man ändå kunde reda sig med. Jag försökte att slå mig fram med tyska och Nohlen med engelska, men det gick dåligt för oss bägge. I trångmål grep Floberg sig till med genuin västgötska och som den vanligen åtföljdes med vederbörliga gester, så lyckades han bäst. Vi köpte frukt i små korgar och Floberg gaf sin korg till en liten vacker fröken, som vardt alldeles förtjust.

I trakten af Pistoia tröskade de den 11 juli på bara marken med ett slags slaga af primitiv sort. Nära Tarantula tog man af säd med skära, alldeles likasom i Tyrolen.

Mellersta Italiens berg äro i de flesta fall nakna, då däremot Tysklands allestädes äro skogklädda. Vi åka nu högt bland bergen ur den ena tunneln och i den andra. Strömfårorna äro torra och det dammar allestädes. Rätt som vi svänga om ett hörn af berget, så se vi långt ned i en djup dal mot sydost det beryktade Firenze, Savanarolas Florence. Långe åkte vi rundt omkring och ut och in i tunnlar innan vi kommo ned på den inbjudande slätten till Firenze.

Här försökte vi få oss något mat och jag betalade en och en half lire för ett glas vatten, och detta var ändå ljumt och smakade inte värst godt. På restaurangen fingo vi oss en dråplig portion fläsk och maccaroni och tåget drog i väg, så att jag höll på att bli efter och fick hoppa på och hänga utanpå vagnen tills att en snäll medresande halp mig ombord igen. Mina kamrater hade sett min olycka och befarade det värsta för mig. Allt gick dock väl och jag kom med, fastän litet uppskrämd.

Trakten omkring Florence synes vara mycket bördig. Vi sågo i stadens närhet att de tröskade säd genom att drifva kreatur genom halmen tills att säden vardt uttrampad. Aldeles såsom det lär hafva tillgått i österlandet fordomdags. Här finns en mängd vingårdar. Vatten drar man med åsnors hjälp upp öfverallt på mycket primitivt vis.

Det lider mot midnatt. Men vi äro på historisk mark, och det är med stort intresse som vi söka att betrakta allt som vi kunna. Se därför! I öster bakom de Sabinska bergen höjer sig månen i förtrollande och mystiskt majestät. Rätt nu äro vi i Roma, den heliga och eviga staden vid Tiberns undersköna strand.

Vid Tiberns undersköna strand.

Tåget stannar och på stationen läsa vi ROMA. Så voro vi då här, där Paulus lidit martyrdöden och där Luther kom till andlig klarhet och frid. Så fort det låter sig göra fara vi till Fishers Park Hotel och begifva oss till sängs, så att vi skola orka med att fara omkring följande dag bland minnena och minnesmärkena i den urgamla staden.

Att beskrifva Rom tjänar ju intet till för den som bara fått hälsa på där några dagar, då näppeligen någon plats i världen är så grundligt studerad och så väl beskrifven af sakkunniga personer som denna. Vi använde våra få dagar här väl. Från bitida till sent foro och gingo vi omkring i en gammal ledsagares sällskap. Denne man hade visst hållit på under större delen af sitt lif att vägvisa turister genom den heliga staden, ty han var hemmavan öfverallt. Han var äfven angelägen om att vi skulle få se så mycket som möjligt på den korta tid som stod till vårt förfogande. Ja, han dref med oss så att vi voro verkligen glada

när vi fingo sätta oss ned litet eller stanna någon stund. Vänerna ville bra gärna skylla på mig den där brådskan och naturligtvis ville jag se så mycket som möjligt, men säkert är att vår vägvisare gjorde sin sak samvetsgrant. Man säger, att det går lika bra att taga sig fram i Rom utan vägvisare och det be-
tviflar jag inte, men om man har ondt om tid och vill se det viktigaste, så kan man nog få reda på både ett och annat bättre, om man har en skicklig vägledare. Ja, man skulle bo i Rom i månadsvis och inte veta om mycket, om man inte hade någon sakkunpig att undervisa sig om förhållandena. Vi ångrade inte att vi fingo oss en hemmavan ledare genom den heliga stadens underliga vägar och till dess sevärdheter.

VII KAPITLET.

I Roma.—Högmässa i St. Pietro.—Påfven.—Klostret där Luther bodde.—Katakomberna.—Forum Romanum.

I Roma.

Några intryck från det gamla Roma vill jag äfven omnämna. De voro dock så många och så olika, att det är svårt att få den reda i tankarna som är nödvändig för att på ett fattbart sätt omtala dem. Under alla förhållanden är det ju blott tillfälliga intryck.

Högmässa i St. Pietro.

Vår första dag i Roma var en söndag eller den 12 juli 1914. Hvar skulle vi därför fira gudstjänst i dag, om inte i St. Peterskyrkan, där aposteln Petrus är begravden, världens största och kanske skönaste helgedom? Den rymmer 80,000 personer och enligt anteckning på golfvet, så är den 186.36 meter eller omkring 560 fot lång.

Det var högmässa i St. Pietro och en underlig mässa det var. Vid altaret, som är ungefär i midten, hölls mässan. Flera grannklädda dignitärer deltog och några andra hörde på. Påfven var dock inte med. Han lär inte besöka kyrkan mer än en gång om året. Om han har någon mässa, så lär det väl vara inne i vatikanen eller i den bostad, där han håller till. Ty stackarn får visst inte gå så värst vida omkring. Till vänster bort i ett kor hade sångkören sitt rum. Den deltog på vackert vis i mässan och bestod uteslutande af män,, åtskilliga evnucker, sade man, hvilka hade öfvade och mycket vackra röster. Hade de bara haft hjärtat med i hvad de sjöngo så hade det låtit alldeles förunderligt, men nu syntes de inte ha mycket intresse uti hvad de hade för händer. De marscherade sedan omkring i kyrkan

och drogo en gammal tråkista efter sig till de olika kapellen och stanna litet här och hvar, men hvarför denna marschering frågade jag ej.

Under allt så vandrade dock stora folkskaror rundt omkring inne i kyrkan, pratade och skrattade och brydde sig litet om hvad som pågick. Vi gingo äfven med för att se de clika koren eller rummen. Utmed en af de större pelarna till höger om ingången tror jag det var, sågo vi en sorglig syn. Där stod en förgylld kvinobild med nordiska anletsdrag och krona på hufvudet och under bilden stod det Drottning Kristina. Vi nästan hissnade. Det var verkligen en bild af helgonet Kristina, Gustaf II Adolfs dotter, Sveriges drottning, som afsade sig faderns tro och Sveriges krona och antog katolicismen. Att de gifvit henne en så framstående plats och gjort henne till helgon, tyder på hvad man i Roma har i sinnet med afseende på de nordiska länderna. Vi känna oss mycket nedslagna öfver hvad vi sågo, men Gud sköter nog om sitt rike, äfven om många utaf dem som borde vara sanningens standarbärare, svika sina fanor.

Närmare dörren sågo vi en annan syn, som väckte uppseende och äfven tilldrog sig vår uppmärksamhet. Där stod en bronsstaty, som skulle föreställa aposteln Petrus. Denna statys fot

Vid St. Peterskyrkan i Rom.

har man hållit på att kyssa nu i hundratals år, så att på den ena foten äro nästan alla tårna afkyssta. De höllo på att kyssa medan vi stodo där. En fin dam i "low neck" klädning och "split skirt" utstyrsel trippade fram och tittade funderande på foten, torkade försiktigt tån med näsduken och kysste sedan äfven hon. En fin herre skred därpå siratligt fram och kysste utan att torka af något. Ja, vidskepelsen lyste fram i alla vrår och vinklar, ty hvart man vände sig, så var det något egendomligt som tilldrog sig. Underliga makt som vantron har!

Påfven.

Så kom där medan vi stodo och sågo på Kristina en gammal gubbe och ville sälja oss biljetter för fem lira, hvilka skulle gifva oss tillfälle att se och få välsignelse utaf påfven på söndagseftermiddagen kl. 3. Jag tyckte att det var för mycket och han slog af till 3 lira. Då köpte jag biljett. Vår vägvisare sade, att jag bar mig dumt åt som betalte för att få se påfven. "Han är bara en gammal gubbe som jag", sade han, "och jag vill inte ge fem centissimis eller en cent för att få se den gamle gubben. Viljen I se en gammal katolik så kunnen I få se på mig för ingenting." Du är ingen påfve, sade jag, och jag är i Roma bara en gång i mitt lif, därför, om jag inte kan få se påfven på andra vilkor, så ger jag gärna en slant, ty det är ändå roligt att ha sett en så märkelig man.

Klockan tre infunno vi oss i vaticanen, där hans helighet skulle visa sig för folket från sin veranda. Komna upp till vaticanen fingo vi vandra emellan långa rader af siratligt klädda poliser eller soldater. Det var medlemmar af det schweiziska gardet, som tog vara på oss nu. Granna herrar voro de, glada till utseendet och förtjusande klädda i de mest bjärta och skärande färger. De gjorde oss intet ondt, bara föste på och fingo oss genom de långa korridorerna uppför de väldiga stentrapporna och in på borggården på den påfviska borgen eller plaza vaticano. Många tusen personer samlades här för samma ändamål som vi.

I två långa timmar fingo vi vänta innan påfven kom. Under det vi väntade spelade en vackert klädd musikkår många präk-

tiga stycken. Jag minnes bara ett: Il Trovatore, Fantasia af Verdi. Jag kom i närmare beröring med ledaren af denna musikår än kanske någon annan härinnan. Som jag stod i all andakt och väntade på hans helighet, så kommer någon och slår mig i ryggen, och då jag vände mig om så stod bandledaren där i all sin prakt och höll ett föredrag till mig på sin vackraste italienska. Jag förstod ej ett ord och detta såg och förstod nog äfven han, hvarför han steg helt beskedligt upp intill mig och tog af mig mössan med sin pinne. Jag förstod hans välmening och använde det enda italienska ord jag kunde och sade: "Gratia, gratia, senor!" Den vackre herrn log förnämt och gick till sin post. Jag hade tankarna så starkt på påfven, att jag hade glömt bort att taga mössan af på denna heliga plats. Vi voro äfven under bar himmel och solen stekte förtvifladt.

Dörrarna slås upp. En drabant klädd i guldkyller och med spjutytta i hand träder fram. Det var en grann och väldig herre och förgylld var han från topp till tå. Så kommer påfven, hvitklädd och med röd hatt och näst en kardinal i svart kappa och barhufvad. Påfven ställde sig mellan de båda följeslagarna. Strax föll hela massan framstupa på knä. Det gick trögt för en del och jag undrade hur det skulle gå för mig, om jag skulle äfven bli tvungen att nedfalla i tillbedjan inför den stackars påfven. Jag stod och stretade emot i det längsta och befarade det värsta, ty en efter annan gaf med sig och föll ned. Till min stora glädje så blef jag dock icke ensam stående. Rätt många nekade att nedfalla. Då hans helighet såg, att det var svårt för en del af oss att tillbedja honom, så såg han allt från den godmodiga sidan och gjorde tecken till att man fick stå upp. Den väldiga skaran reste på sig under väldiga hurrarop och med stor hänförelse. Därpå började påfven med sin välsignelse. Han upprepade den flera gånger åt alla håll och strödde ut den med händerna, så att ingen skulle bli förbigången och den föll öfver så väl dem som böjde knä som öfver dem som stodo stela och styfva. Han såg godmodig och kry ut, gubben, men säkerligen anade han lika litet som vi, att han visade sig för allmänheten sista gången denna dag. Ej många dagar därefter var denne Kristi ställföreträdare ett lik.

Vi träffade här vår f. d. grannpastor från Lindsborg P. A. Nelson, som just hade tagit sig hustru och var ute på smekmånad.

Katakomberna.

Vi sågo fängelset, där Paulus skulle hafva suttit fången, huset där han bodde och vägen på hvilken han anlände till Rom samt platsen där han hade aflifvats. Vi vandrade genom några af katakomberna och sågo minnen från kristendomens tidigaste dagar i den äldsta kyrka eller basilika, som finnes. På vägen till katakomberna sågo vi Quo Vadis kapellet, känt på grund af den gamla sägnen och den på grund af denna sägen väl kända romanen med samma namn. Colloseum med sina minnen verkar imponerande, ej minst då man tänker på de förfärliga lidanden, som de tidigare dagarnas kristna här fingo utstå. Denna byggnad är bland de bäst bibehållna byggnaderna från gamla tider.

Klostret där Luther bodde.

Bland de många sevärdheterna i denna stad kunde man tillbringa en hel lefnad och ändå inte hinna långt eller lära allt. Vi sökte dock få se och höra så mycket som möjligt. Vi sågo klostret, där Luther bodde, då han var här. Vi sökte äfven gå upp för scala sancta, där Luther kröp på knä när Staupitz ord om "att den rättfärdige skall lefva af tro" rann honom i hågen och han steg ned, utan att krypa till trappans topp, en frigjord man, som därefter predikade som ingen annan, att vi varda rättfärdiga af tro utan lagens gärningar. Ingen får gå upp för scala sanctas 28 trappsteg utan under bön och på knä, och en grym gammal munk med en stor yxa i handen stod där för att se till att inte lagen bröts. Jag vågade därför inte gå på den utan gick omkring den, ty jag ville till öfra ändan, emedan där var ett Kristusporträtt, som de säga att evangelisten Lukas har målat. Det torde nog vara tvifvel underkastadt, huruvida Lukas har lagt hand vid det där porträttet. Någon synnerlig konstnär synes det ej ha varit, hvem det annars är.

Forum Romanus.

Det var känsligt att betrakta Forum Romanum, fastän det var bara ruiner, ja, hvad är det i Roma, som inte är underbart att betrakta, då man vet något litet om hvad som timat i denna stad och på denna trakt. I Pantheon hölls mäsas, då vi voro där. På "Capitoline hill" förser man sig ännu med en varghona som har ungar, och örnnarna få inte dö ut där af fruktan för att detta skulle bli ödesdigert för de stolta örnnarnas åldriga hem i de vargdiande Romulus och Remus brödernas stad. Hela Rom är ju ett konstmuseum, där det ena klassiska konstverket öfverträffar det andra i prakt och värde. Detta är sant om man tänker på staden utifrån sedd, såväl som då man har det vatikanska biblioteket, sextinekapellet eller någon af de många andra konstsalarerna för sin tanke. Det är ju värdt att resa till Rom bara för att få se den låda, där kodex vaticanus och ett egenhändigt bref af Luther ligga strax invid hvarandra.

Men inte värdera italienerna Rom och inte förstå de sig på hvilka dyrbarheter som Roma förvarar. Statyerna, som stå lika tätt här som grafvårdarna på vissa kyrkogårdar, se så smutsiga och förgättna ut, att man kunde bli rädd för dem. Ja, man får det intrycket, att det inte är något annat än gammalt skräp, som

Pantheon, Roma, Italia.

man häft i hög för att få det undan för tillfället. Staden såsom sådan är fasligt smutsig och otäck och den härliga Tibern, som jag alltid trott var klar som kristall, var liten och gul af smörja och uselhet. Gatorna äro trånga, krokiga och stinka gräsligt. Folket se äfven smutsiga och otäcka ut. Ja, uslare och osnyggare väg har jag aldrig åkt på och smutsigare folk har jag aldrig sett, än då jag en stekhet julidag for på Via Appia.

VIII KAPITLET.

“Se Neapel och dö.”—Till Vesuvius.—Puteoli och Pompej.—En lustfärd till ön Capri.

“Se Neapel och dö.”

Vi lämna Rom vid middagstiden och tåget ilar mot Neapel, som har af forntiden ansetts så skön, att den som sett densamma kunde därpå gärna sluta sina dagar; ty det fanns sedermera intet vackert att se. Vi fara öfver vackra och bördiga slätter, hvarest nutiden täflar med forntiden på alla områden. Vi sågo här de vanliga åsnorna som höllo på att draga upp vatten för vingårdarna, de enkla hemmen och det smutsiga folket, men vi sågo äfven själfbindare och en amerikansk tröskmaskin i verksamhet. Trakten är dock efter sin tid och fattigdom och elände grinar mot enom öfverallt. En rätt svalkande åskby drog öfver trakten vid Beneventa, då vi foro förbi, men det blef snart torrt och smutsigt igen.

Södra Italien är fattigt och bergigt. Man odlar jorden ända uppå bergstopparna. Terasser synas öfverallt och vingårdar pryda kullarnas väggar. Kors och kapell synas på nästan alla bergstoppar. Synbarligen utdöda städer hängde utmed bergssidorna allestädes. Dessa städer äro faktiskt högar af ler- och stenhus, uppförda på hvarandra under århundradens lopp och likna högar af sten och smuts, hvarest ingen lefvande varelse skulle kunna trifvas. Människor bo dock där, men hvad för en tillvaro de hafva, är inte lätt att utforska.

Under färden här kommo vi i sällskap med en ingenjör från Kairo som på statens bekostnad studerat i Tunis och nu var på väg hem. Hur jag längtade att få följa med honom öfver Medelhafvet, det kan jag inte gärna tala om, men jag hade ställt mig med pengar så, att det inte lät sig göra och väl var att så

hade skett; ty annars hade jag väl blifvit sittande någonstädes i Turkiet, emedan till Norden hade jag inte hunnit innan kriget bröt ut. Han var väl hemmastadd i både Egypten och Palestina, och vi fingo alla upplysningar vi önskade om dessa länder. Han sade äfven att det var föga treffligt att besöka dessa länder i denna sommarvärme, ty hettan steg ända till 44 grader Celcius (omkring 110 grader Fahrenheit) under augusti och då är det mycket otrefligt att färdas i detta land och äfven för nordbor mycket lifsfarligt på grund af de många febrar som denna tid på året rasa. Detta afkyldes reslusten något och skänkte mig någon tröst.

Vid sextiden äro vi framme i Neapel och i kväfvande damm och en nästan outhärdlig stank färdas vi tvärs genom staden ner till hamnen, där vi hade vårt hotell. Hästen var trög och kusken vrålade och slog, så att det kändes rätt ledsamt. Hotel Riviera var bra nog för oss och vi fingo präktiga rum, från hvilkas fönster vi lätt kunde se Vesuvii rykande topp. Efter intagen kvälls-
vard gingo vi ut till stranden för att svalkas och njuta af den Neapolitanska vikens skönhet. Det gick att komma öfver gatan, där skrikande kuskar förde sitt hemska skrän och genom den dammiga parkens kvalm kommo vi äfven, men då vi nalkades stranden sade näsan stopp. Stanken var outhärdlig. Stranden fick tjäna som klosätt, många voro i och badade och andra sutto där och gälade fisk samt kastade inmätet af fisken på stranden. Ingen vind blåste och luften hängde tung och förpestad öfver enom, så att man undrade om man skulle våga att andas. Det var omöjligt att stanna här och vi försökte det heller aldrig mer. Det var ingen stad på hela resan, som var så otäck och som stank så illa som Neapel och ändå så trängdes de fina amerikanska damerna med synbarlig smak på de trånga gatorna emellan åsnor, getter, skrikande kärror och smutsiga kuskar. Vi sade till hvarandra, att om dessa damer skulle fått utstå hälften af det omak de här fingo dragas med på Chicagos gator, så skulle de svimmat af och ambulans och läkare skulle genast fått lof att anlitas, men nu redde de sig bra och foro troligen hem för att skryta öfver den härliga naturen i det sköna Italien.

De neapolitanska kuskarna öfverträffa alla andra kuskar som jag sett eller hört uti att skrika och smälla med sina piskor. De väsnas mera om nätterna än om dagen. Grymt slå de de små stackars åsnedjur som draga de stora fula kärrorna under det det lilla foderbyltet är instucket strax vid bogen. Gräsligt skramlade äfven kärrorna öfver de ojämna och knölsteniga gatorna och man måste nästan vara dödstrött om man skulle få en blund i ögonen under natten. Till och med de anständiga kuskarna skreko och förde oväsen.

Till Vesuvius.

Till Vesuvii topp reser man med tåg, spårvagn och kabelväg för 24 lire. Sist får man dock spatsera ett tag emedan man inte vågat anlägga stationen alldeles invid kratern. Det finnes dock väg att gå upp ifall man så vill, men man vill nog helst åka. Några minuters vandring för enom upp till kraterns rand. Man vandrar i aska och sand. Som det blåste litet från söder, så drogs svafvelångan så pass undan, att vi kunde gå på kraterranden mer än halfvägs omkring. Vesuvii gap är likt en tratt, vidt på toppen och smalt nederst. Svafvelfradgan synes ner i botten och röken immar ut ej bara djupast ner, utan äfven utefter väggarna rundt om. Vägvisarna sade att nattetid så är kratern glödande nederst i botten. Öppningen är ungefär 1,500 fot djup. Vi togo många porträtt på toppen här, men inte ett enda lyckades. Höjden hvarest vi gingo är ungefär 3,500 fot öfver hafvet. Här voro vägvisarna hutlösare än någonstädes förut med att idkeligen käxa efter drickspengar eller som de kalla det "maccaroni". Det var nära på att de med våld tilltvingade sig pengar. Om och om igen ville de ha maccaroni. Därjämte sålde de "souvenirs" för rätt styft pris. Man ger dem äfven gärna hvad de begära för att bli dem kvitt.

Puteoli och Pompeji.

Från Vesuvii topp sågo vi vida omkring öfver land och haf. Tvänne platser tilldrogo sig vår uppmärksamhet framför de öfriga, nämligen Puteoli och Pompeji. Puteoli sågo vi något i sydväst bortöfver Neapel. Det var här som Paulus efter sin långa

och svåra sjöresa landsteg för att öfver via Appia resa förbi Forum Appii och Tres Taberna till Rom. Puteoli kan man mycket väl se och vår vägvisare pekar ut hvarest vägen går utöfver backarna mot Rom. Det har skett stora förändringar sedan den tiden, men Gud är densamme nu som då och dömer världen enligt samma lagar som han dömde den på Pauli dagar. Vesuvius låg här och rök då som nu, men trakten häromkring var säkerligen annorlunda till utseendet, ty detta skedde kanske en 15 a 20 år innan det eldsprutande berget begrof städerna Pompeji och Herkulaneum. Herkulaneum ligger ännu begravet under från 20 till 60 fot af lava och aska och största delen af Pompeji delar dess öde. Nog har dock på senare tid uppgräfts af Pompeji, så att man kan spåra lifvet i denna stad ungefär vid tiden för Pauli ankomst till Italien. Förödelsen kom så kvickt och var så fullständig, att allt har bibehållits tämligen väl. Åtskilliga hus ha stått kvar just som de begrofvos tills att man nu med hacka och spade för några årtionden sedan letade upp dem i jorden. Man har funnit bröd i bakugnarna, vin i utskänkningslokalerna, säd vid kvarnarna, husgerådssaker och allt sådant ganska väl bibehållet. Människolik har man funnit öfverallt. De ha begravts där de gått och stått eller legat. Synnerligen väl behållna äro väggmålningarna. I dessa har man låtit afmåla det sociala lifvet på ett naturtroget sätt. Från dessa och den skulptur som man ornamenterat sina bostäder med kan man tämligen säkert sluta till hvad begrepp om sedlighet och moral som rådde bland Pompejis invånare. Det synes som otukten varit folkets största förnøjelse, ja rent utaf dess gudskyrdan. De flesta målningarna tyda tydligt däråt. En mängd statyer synnerligen i form af ljusstakar äro vittnesbörd om samma förhållande. En gammal italienare sade till mig, att det var inte att undra på att Pompeji vardt förstörd, då man ser hurudant lifvet var där. Vi gingo oss grundligt trötta i Pompeji och besågo museet inne i staden samt "cabinetta privata."

Det var till ett sådant folk och till en sådan tid som Paulus kom för att predika Kristus, den korsfäste. Ej under att han blef motsagd och till och med dödad. O, hvilken kärlek Gud har till syndare och huru kärleksfulla han kan göra dem som för-

trösta på honom! Måtte vi aldrig gifva upp hoppet om evangeliiseger och Guds rikets triumf!

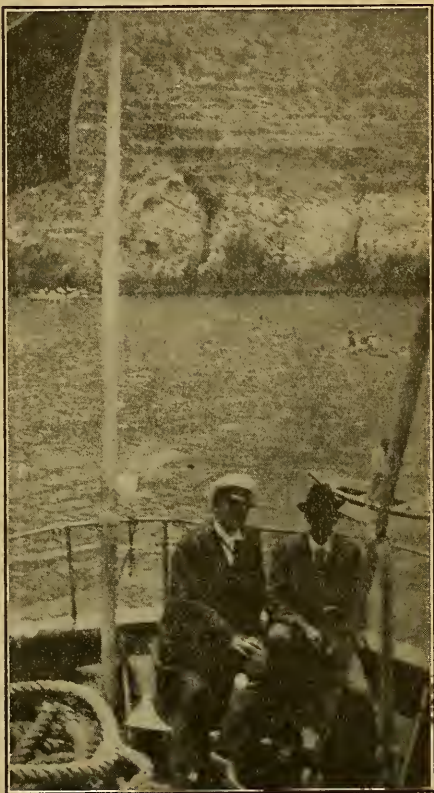
Det är bara tre år sedan berget här häfde upp ofantliga massor af lava och förstörde en stor del af vegetationen på branten söderut. Underligt var att se hur strömmen delat sig och lämnat det meteorologiska observatoriet i fred. Strax invid detta fingo vi oss en smaklig middag efter bergbestigningen och därefter återvände vi från Vulkans verkstad till det nedom belägna Pompeji. Vegetationen utmed banan är alldeles utomordentligt rik och storslagen. All slags frukt växer här, äfvenså gröda. Lavan synes bli fruktbarande, då den får ligga några år.

En lustfärd till ön Capri.

Vi längta bort från damm och stank och beslöto att följa med båten som gör reguljära turer till ön Capri, ett stycke från kusten. Det går åt en dag för denna resa, men ingen som gjort den, ångrar, att han så

gjort, tänker jag. Ganska tidigt på morgonen begifva vi oss ned till stranden. Ångaren ligger därute på viken, och man ror oss ut i småbåtar, säkerligen för att få tillfälle att få extra maccaroni.

Viken ligger lugn som en spegel. Litet frisk luft få vi äfven andas fastän det inte är mycket att skryta utaf. Vi lägga till vid Sorrento, en liten stad nästan söder om Neapel. Inte kör man till

Vid Blå Grottan, Capri, Medelhafvet.

land utan stannar ute på sjön och folket tages af och föres i småbåtar som ro dem till stranden, där de föras upp och ned i hissar, ty staden ligger ganska högt öfver hafvet. Småbåtarna representera olika hotell och hvar roddare söker att skrika värst om sitt. Det är ett förfärligt oväsen. Vi stanna ombord.

Därpå fortsättes färden västerut och vi föreställa oss att nu fara vi fram på samma stråt där Paulus för två tusen år sedan for fram. Vi tackade Gud både för Paulus och det missionsarbete som han började i Europa och af hvilket välsignelser vi så rikligt fått njuta. Gud gifve oss nåd att medan vi hafva ljuset vandra däri!

Snart äro vi vid Capri och ankra utanför den blåa grottan. En svärm af småbåtar omgifver vårt skepp och bjuder oss skjuts in i denna underbara bergurhålkning. Vi få inte vara mer än två i hvarje båt och då vi fara in i berget få vi lof att nästan lägga oss flata i båten, så att det går att komma in. Inkomna i grottan så finna vi oss i en förtrollad värld. Allt är så förunderligt ljusblått. Vattnet är silfverblått och hvar droppe glänser med ett mystiskt sken. För 25 cents hoppar en gosse i vattnet om man vill och hela hans kropp synes liksom lysande i vattnet. Om han inte får 25 cents hoppar han inte i. Man får lof att betala för allt här. En amerikansk dam som var i samma båt som en Kansas ungarblef förskräckt för allt det underbara. Hon gaf sig till att ropa och skrika: "För Guds skull hjälp mig ut ur detta eländiga hål och jag skall gifva dig hvad som helst. För all del hjälp mig?" Ynglingen hade aldrig förr blifvit så innerligen bönfallen af någon fröken och kände sig riktigt förlägen, synnerligen som han icke kunde hjälpa. Flickan hojtade och skrek en lång stund sedan hon kommit ombord och vänner gjort sitt bästa för att lugna hennes upprörda sinne. Efter intagen middag på Capri vände vi åter mot Napoli och dess damm och stank.

Vi lade återigen till vid Sorrento. Då vi ankrat i den Neapolitanska viken och fördes i land på småbåtarna, omgäfvos vi af en mängd badande män och kvinnor, hvilka simmade så nära båtarna att åroarna rörde vid dem.

IX KAPITLET.

Medelhafvet.—Drickspenningsgifvandet.—“Seglat där Paulus en gång seglade.”—Como-sjöarne och Alperna.—Jämförelser emellan Sverige och Italien.

Medelhafvet.

Medelhafvet omkring Capri har en underlig blå färg. Man sade oss att den kom från korallerna i djupet. Då vi stodo på öns högsta spets såg det så underligt skönt ut, synnerligen med blicken åt söder. Det var rysligt hett, säkerligen 120 grader i skuggan.

På vägen ned mot hamnen såg jag flera bostäder i bergkanten utmed vägen, hvilka syntes vara säg 10x10 och bebos i hettan af far och mor, flera barn, åsnan, geten, hunden, hönsen, ankorna, grisen m. m. Detta är hemlifvet mångenstädes i det härliga Italien. Bättre hem finnas ju, det förstår en hvar, men många äro inte bättre än här beskrifvits. Att det är dåligt bestäldt med såväl fönster som dörrar till ett dylikt hem, kan man ju ock lätt gissa sig till.

Drickspenningsgifvandet

är en plåga för resenären så väl i Italien som i hela Europa. Ja, om man inte gör mer än tittar på dem, så synas de få för sig att “maccaroni” böra följa med. Kommer man in på ett hotell och skall spisa, så skall den som tar emot hatten, den som ger enom handduken, den som slår i tvättvattnet, den som betjänar vid bordet ha “maccaroni”. Alla nicka och bocka så beskedligt, och om man icke skulle förstå hvad de mena därmed, så tala de villigt och gärna om att de vilja ha och böra ha “maccaroni.” Enligt våra öfverenskommelser fingo vi lof att vända om på Capri. Det var dock med en viss missräkning jag gjorde så, ty jag

hade längtat att få se Egyptens pyramider, få vandra på Jerusalems gator och segla på Genesarets sjö. Men det var dock väl för oss att Gud ledde det så, att vi vände om vid Capri och styrde vår färd åter mot Nordanland, ty annars vet ingen hvad vi hade hamnat, då krigets lågor så hastigt och oförmodadt satte så när hela Europa i brand.

“Seglat där Paulus en gång seglade.”

Under återfärden från Capri satt jag för mig själf i aktern på vår båt och skref i dagboken som följer:

Jag har icke vandrat där Frälsaren gick,
 men seglat, där Paulus for fram,
 och fast ej på Golgata gästa jag fick,
 helt nog af Italiens damm
 jag inandats har och far glad emot nord,
 emot älskad fosterjord.
 Jag sett hur i Pompeji man dyrkat sin skam
 och hoppat på stenarna, där
 som fordom man lefde ett lif uti glam,
 fast Vesuvius glödde helt när,
 och på den allsvåldiges vink han sig hof
 och den yrande skaran begrof.

Visst åter Pompeji uti ljuset är bragdt,
 dess täcke af lava förts bort,
 men synden ännu öfver hjärtan har makt
 och straffet kanske inom kort
 den skara begrafver, som nu på vår jord
 föraktar Guds nåd och Guds ord.
 En Cesar, en Cicero, Roma ej mer
 består sig. De alla ha gått.
 Fast spåren i sanden man här och hvar ser,
 så äro de märken blott
 af människor, som ej nu finnas kvar.
 De hörde till flydda dar.

Efter att hafva beskådat Neapolis och synnerligen dess museer och sevärdheter för öfrigt, som turister vanligen besöka, gingo vi på tåget, som skulle sätta ut mot Rom. De upptorkade kullarna och de ödsliga bergen sågo mer oinbjudande ut än förut och det kändes godt att få komma bort från dem. Det var trångt i kupéerna och vi hade det rätt besvärligt att få plats, fastän vi gingo till stationen i god tid.

I Rom var det en förfärlig trängsel och vi höllo på att inte komma med. Det gick dock slutligen och så bar det af mot norden, mot norden. Då vi åter kunde se något af naturen, hade vi åkt förbi Livorno, Carrara och Genoa och närmade oss Milano. Här voro förhållandena annorlunda än i södra Italien. Den vackra katredalen är stadens största prydnad.

Como-sjöarna och Alperna.

Norra Italien är icke alls likt södra. Åtminstone inte vid denna tid på året. Men hvem kan beskrifva Como-sjöarna bättre än hvad de beskrifvits af hundratals personer i forn- och nutid, eller hvem kan måla Alpernas härlighet bättre än hvad redan i sång och saga många hundrade gånger skett? Vi sågo Alperna från så många sidor och så många olika punkter, att den ena synen var härligare än den andra. Järnvägen slingrar sig rundt om bergen och här och hvar ligger en liten sjö och man har tillfälle att blicka ut öfver dess blåa och förtjusande yta och sedermera se därborta på andra sidan små vackra städer och öfver dessa Alpernas snöhöljda ståtliga, glittrande hjässor. Järnvägen går inte långt från Mont Blanc och följer för en lång stund den härliga Genevesjön. Men då äro vi inne i Schweiz och därom skola vi tala i nästa kapitel.

Från min dagbok skall jag anföra hvad som nedtecknats vid afskedet från romarnas välkända land. Det är ju som allt annat blott tillfälliga intryck och visar bara huru det kändes när man skref, just under intryck af det för handen varande. Så här skref jag, då tåget slingrade sig upp bland Alperna, och vi kunde se ned på den italienska halfön, som den store Hannibal för årtusenden sedan.

“Italien är solbrändt, dammig och dödt. Det, som inte är af-somnadt, luktar lik. Rom är en grafgård, öfver hvilken Victor Emanuels mausoleum höjer sig i förbländande prakt. Ett försök af en döende nations sista rotskott att stoltsera i sin fattigdom. Jag kan inte förklara detta mausoleum på annat vis, än att det är en protest emot den katolska kyrkan, som har sitt hufvudsäte i Vatikanen och St. Pietro midt emot. Ett sista segergalande i den tufffäktning, som pågått en längre tid i världen mellan jesuitism och frimureri.

Påfvemakten har urartadt till ett slags vaudeville som pågår för förtjänstens och för drickspenningarnas skull. “Ju närmarre Vatikanen”, sade vår vägvisare, “ju större fattigdom och ju värre elände.” Och Luther påstås ju hafva fält det omdömet redan på sin tid.

Konsten, sådan den ter sig för enom i Rom, gifver intryck af att vara konserverad forntid, som snart ingen i landet förstår eller bryr sig om och hvilken snart skulle få falla i skräphögar om inte amerikanska turistens besök och maccaroni betalte för dess uppehåll. Hvarenda staty, utom Victor Emanuels förgyllda rid-darmonument var smutsig och nedsölad med uselhet. Till och med vaticanska trädgården såg förbränd och förgäten ut, lik en Texasslätt i augusti.”

Det är ju inte för hvad Italien är utan för hvad det varit som man vallfärdar till detta land. Hvad man annars får för intryck af det folk som nu lefver ett slags lif bland Italiens gamla minnesvårdar, så känner man dock att här fordomdags varit något som haft betydelse för dåtiden och att det folk som kunde frambringa eller som förstod att stjäla sådana konstverk ändå var ett begåfvadt och af Gud rikt välsignadt folk.

Näst till Jerusalem har jag inte längtat mer efter att få se någon stad än Rom och näst till Palestina Italien. Nu hafva mina ögon fått se det senare. Fastän allt hvar annorlunda än jag väntade är jag dock glad och tacksam för att äfven jag fått skåda detta beryktade land. Missräkningarna voro många, men det var ändå Italien, Cesarernas och örnarnas land, källan för den västerländska civilisationen.

Jämförelser mellan Sverige och Italien.

Mycket väl förstår jag att man på en resa som varar bara några dagar ej kan få en korrekt uppfattning af förhållandena i landet och bland folket på en trakt, där man inte kan tala utan genom tolk och inte får se mer än det de som man anställer behaga visa enom. Dock känns det behagligt och tillfredsställande att med egna ögon hafva fått se och med egna öron hafva fått höra det som man något förut läst och hört om genom andra. Visst har jag inte emot att resa därigenom än en gång, om så skulle bli min förmån, men jag har sett Italien och är rätt glad att jag slipper att bo bland ett sådant folk och i ett sådant land.

Tänk hur friskt och hur lifligt allting ter sig i Sverige jämfördt med Italien. Det är som den friskaste vår i Kansas jämförd med den kulnaste höstdag på Canadas slätter. Jag jämför i tankarna intrycken som jag har från Uppsala högar och från Corso i Rom. Ingen Porta del Popoli utmärker den Corso, som ledde upp till Odins hög i hedenhös, men kanske det är lika gammal mark och lika gammal civilisation att räkna med, där Svearnas gudahus stod som där Romas Cesarer reste altaren för sin egen själförgudning i högarnas stad i söder?

Nordbon synes hafva varit så intagen utaf naturens skönhet och storslagenhet att han inte alls brytt sig om att genom egna företag försköna den trakt där han hade sitt hem, då däremot italienaren har alldeles öfveröst sitt land med det som konsten frambragt å alla områden. Hvem som lefvat det rikaste lifvet är kanske inte så lätt för oss att afgöra, men låtom oss dock vara tacksamma för att vi hafva tillfälle att njuta utaf bägge. Jag är glad att jag slapp ifrån Neapel med lifvet, fått blicka ned i gapet på Vulkans verkstad, fått vandra på St. Pietros mosaik och fått välsignelse af påfven.

X KAPITLET.

Det vackra Schweitz.—Förbi Dijon, Monterreau och Fontainebleau till Paris.—Versailles.—Eiffeltornet.

Det vackra Schweitz.

Det är godt att inte behöfva bo i Schweitz. Det landet är förtjusande vackert att se uppå och godt att åka på järnväg uti, men stackars den som måste gå till fots där eller slå sig fram på annat vis. Alpernas snötäckta hjässor glimmande så förtjusande i solskenet, och vinden blåste så sval och behaglig från de klarblåa sjöarna, men åkertegarna voro nästan osynliga utom genom förstoringsglas, och hemmen hängde som svalbon utefter bergknölnarna. Det är rent af förunderligt att människor kunna dragas med att bebo en sådan trakt.

Vår väg gick genom Simplontunneln. Denna väg skall vara den bästa i sitt slag i hela världen, därför att man föres genom tunneln med elektricitet i stället för att skaffa sig ångkraft genom att elda med kol. Jag tycker inte om att åka i tunnlar, fastän det nog är ett bättre sätt att taga sig fram, än att åka öfver bergen på det gamla viset på åsneryggar, i släde eller med vagn. Det tog lång tid för oss att fara genom tunneln, och så fingo vi på köpet stanna en lång stund midt inuti densamma för att invänta ett annat tåg, kan jag tro. Då detta ilade förbi, så uppstod ett så förfärligt starkt lufttryck, att vårt tåg nästan lyfte sig. Det är alldeles för många tunnlar i Italien, och det blir sju resor värre då man kommer till Schweitz. Men den som njuter af att fara ur en tunnel och i en annan, rundt bergsvägar, öfver strida forsar och utmed klara, blåa, friska sjöar, han kan njuta i fulla drag af denna trakt. Vid Lausanne åkte vi utmed en stor och vacker sjö (Genevesjön) ett långt stycke och hade något i tankarna att stanna här för någon tid, men hvarför

skulle vi dröja vid dessa vatten, då det fanns ännu vackrare sådana i den oförgätliga Norden, i hemlandets skogar och dalar, och därför åkte vi på.

Vid Vallorbes, högt uppe på en backe, kommo vi underfund med att vi voro i Frankrike, ty de franska tullsnokarna började att utföra sina ämbetsuppdrag. De voro de mest näsvisa personer, som vi hade att göra med på hela resan, men biljetten på Hamburg-American linien höll dem undan från sina vandalistiska försök. En del kappsäckar kastades dock ut på marken oakadt ägarens protester. Om det gick för alla att få sitt åter, kunde jag inte få reda på. Vi ledo ingen nöd.

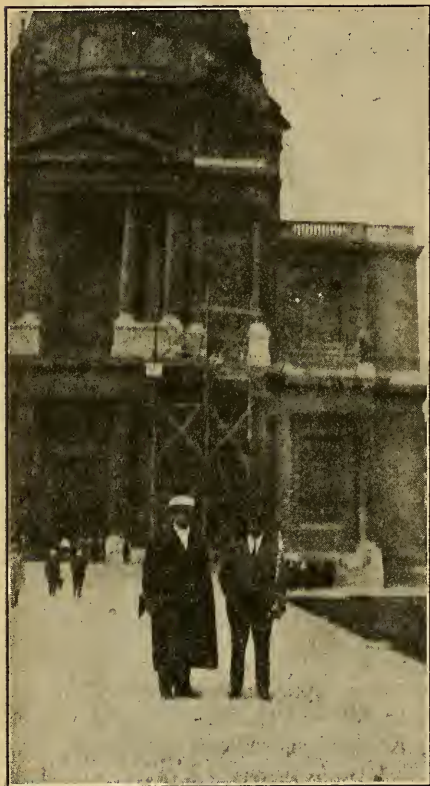
Marken blir jämnare så snart vi komma ett stycke in i frankernas land. Jorden syntes vara ganska bördig och en stor mängd af större egendomar lågo utefter vägen. Grödan var ännu inte mogen, men såg rätt bra ut. Hvete, hafre, råg och potatis utgjorde den allmännast förekommande grödan. Husen se snygga ut och ordning och reda rådde allestädes. Man fick nu mat på tåget mot en rundlig betalning och drickspengar hette här "pourboire" i stället för "maccaroni", som vi nu en tid varit vana vid.

Förbi Dijon, Monterreau och Fontainebleau till Paris.

Vår väg gick förbi Dijon, Monterreau och Fontainebleau till Paris. Paris är ju en värld för sig, säger man, och en värld, som man inte lär sig känna och förstå under ett tillfälligt besök. Vi voro dock glada att få se modestaden och att få taga med oss några intryck därifrån. Det var då för egendomligt, att vi sågo lika så få modedockor i denna stad som i någon annan. Så väl fruntimren som männen voro tämligen enkelt klädda äfven på Paris gator. Gatorna voro trånga och knaggliga som annorstädes, och ingen reda eller ordning kunde man få på dem heller, ty de slingrade sig åt alla möjliga håll. Rödbyxade soldater rände omkring öfverallt, och folket såg ut som om det inte mycket befattade sig med någonting. Jag frågade vår hotellvärd hvad orsaken var att vi inte fingo se något af det fashionabla Paris. Han syntes inte veta hvarför, utan tyckte att det var fashionabelt nog som det var.

Versailles.

Det vackraste i Paris är säkerligen Versailles. Vi tillbringade en dag i dess gallerier och fingo se dess vattenkonster spela, en synnerlig förmån, ty de lära vara i verksamhet blott fyra gånger på året. Fontänerna i Versailles sägas vara de mest konstnärliga i hela världen. Samtidigt härmed fingo vi äfven betrakta huru man öfvade sig i flygkonst, ty flygmaskiner seglade rundt strax utom Ludvig XIV stad. Ludvig XIV har blifvit afmålad i Versailles gallerier, så att det förslår. I alla möjliga positioner får man se denna dignitär. Han har väl inte helt låtit sina konstnärer framställa sig såsom Gud, men långt ifrån är det nog inte. Så länge Versailles får vara till och dessa konstverk få tala, så får världen reda på att det funnits en Ludvig XIV och en Napoleon, ty äfven han får vara med på ett hörn, fastän han nog får akta sig för att på något vis skymma undan den store Ludvig.

Utanför Napoleons graf, Paris, Frankrike.

Det är två våningar på tågagnarna i Paris. Vi satte oss i öfre våningen och blefvo nästan kvädda af rök och smuts. När vi foro åter kröpo vi in i nedre våningen och hade det något bättre. Smutsiga och små voro tågagnarna.

Eiffeltornet.

Vi sågo naturligtvis Eiffeltornet, världens högsta byggnad. Den har varit en förlustelseplats för besökare och njutningslystna och tjänar samma ändamål ännu, men därjämte är det nu världens förnämsta Marconistation, och man har från dess telegråfapparat sändt nyheter ända in i Canada. Napoleons graf sågo vi. Vi besökte ock l'Hotel Dieu och Palais de Justice. I denna inrättning hade man just börjat rättegången med madame Calliaux, samma dag vi voro där, och en förfärlig villervalla var på färde. Vi tittade ju äfven in på Palais Royal, Palais du Louvre, Palais des Beaux Arts, Palais du Trocadero, Palais de Elysee, Palais et Jardins de Louxemburg, Jardins de Tuileries, Place de la Concorde, Place de l'Etoile, Champ de Mars, Esplanade des Invalides, Ecol Militaire, Halle aux Vins, Bois de Bologne m. m. På Champs d'Elysee, Rue de Rivoli, Avenue de l'Opera och de stora boulevarderna fingo vi något bese Paris folklif dag och natt.

Under besöket i Paris sökte vi efter den svenska lutherska kyrkan, men pastor Rehnström var på sommarferie och kyrkan var stängd för flera veckor. Annorlunda var det i Berlin, där var pastorn hemma och församlingen i verksamhet.

XI KAPITLET.

*Ett trefligt sammanträffande.—Från Gare du Nord till Berlin.—
I Belgien.—Katedralen i Köln.—Unter den Linden.*

Ett trefligt sammanträffande.

Ett trefligt sammanträffande med vänner hör till berättelsen om Paris. En dag då vi stodo och väntade på skjuts utanför Place de l'Opera, hörde vi några tala svenska och hälsade naturligtvis på dem, samt funno att de hörde hemma i Minneapolis, Minn. Det var nämligen herrskapet P. A. Paulson och herrskapet Chas. Olson som voro i vänners sällskap ute på sin reguljära sommartrip till Europa, där de redan besökt England, Holland och Belgien. De foro dock sin väg och vi fortsatte våra färder.

Det var gråkallt och ruskigt i Paris, och vi voro belåtna med att fortsätta färden, synnerligen som det var förstådt, att vi inom ett par veckor skulle återkomma för ett grundligare besök. Jag hade haft stora tankar om Seine liksom om Tibern och vardt alldeles förvånad, då jag fick se den lilla floden med det gulgråa vattnet.

Från Gare du Nord till Berlin.

Å Gare du Nord stego vi ombord för att fortsätta färden mot Berlin. Vi reste förbi St. Denis, Creil, St. Quentin, Equilines till Beaumont, där vi sade fransmännen farväl och lämnade oss i belgiernas händer. Landet som vi genomfarit är vackert. Grödan såg god ut och var likadan som den var söder om Paris. Folket syntes vara i goda omständigheter. Kanaler genomskära landet på många håll och följa järnvägen långa sträckor. Tågen äro fulla af passagerare, men vi lida inte af damm såsom vi gjorde i Italien.

I Belgien.

I Belgien fara vi igenom Charleroy, Namur, Liege. Gräset är frodigt, hafren och rågen är nästan mogen, hvetet är i ax och höet är just aftaget. Hemmen se vackra ut, blommor pråla öfverallt, folket synes må godt. Vi se mycken skog, många kanaler och plågas af många tunnlar. Ofantliga kol- och järngrufvor ligga utmed vägen, och fabriker synas allestädes. Namur och Liege voro vackra och inbjudande städer. Litet anade vi, då vi reste här, att några dagar senare skulle dessa vackra städer vara alldeles sköflade och fästningar och städer blott rykande ruiner.

Vid Herbstahl kommo vi åter in i Tyskland och kände oss genast hemma. Alla äro beskedliga. Ordning och reda märkes allestädes. Tullsnokarna äro snälla och bråka inte med oss.

Katedralen i Köln.

I Köln stannade tåget en liten stund och vi fingo tillfälle att betrakta den rätt vid stationen liggande katedralen — Tysklands dyrbaraste och skönaste helgedom. Här fingo vi äfven se den härliga Rhen, tyskarnas stolthet och prydnad. Lik Tibern och Seine var den inte på långt när hvad jag väntade att den skulle vara, ty jag hade fått alldeles öfverdrifna uppfattningar om

Bismarcksstatyn och Riksdagshuset, Berlin.

dessas floder och tänkte att de skulle helt naturligt vida öfverträffa Sveriges strömmar och åar. Så är det dock ej. Rhen såg mycket mindre ut än jag väntade och var rent ohygglig till utseende, gulgrå och stygg som Tibern och Seine. Vår fula Missouri är långt renare än denna flod. Jag frågade en tysk om denna gulgrå gyttjeflod skulle vara "Der herrliche Rhein" och då han jakade, sade jag "Det här är dock sannerligen ingenting att skryta af. Det är med det fulaste vatten jag sett på hela färden. "Ja, men tänk på slotten utmed dess stränder", svarade han. Ja, det är ju också sannt, att Rhens stränder äro prydda af många dyrbara historiska minnesmärken. Från Köln fara vi förbi Elberfeld, Unna, Hamm, Bielefeld, Hannover, Stendal och till Berlin. Landet är att börja med lågt och jämt, ja nästan sumpigt. Rågen är aftagen. Potatisen och betorna se bra ut. Bindare äro i fart med hafren mångenstädes. Husen se inbjudande ut. Folket är i rörelse. Inga skaror synes utmed stationerna. Fabriksskorstenar sticka fram bland kullarna öfver allt. Tyskland är ett härligt land och dess folk ser gladt och belåtet ut. Militärismen framträder ju öfverallt, men inte på ett stötande utan behagligt sätt.

Unter den Linden.

En kväll i Berlin har jag sökt att skildra hvad jag hörde och såg och har i min dagbok skrivit så här:

På Unter den Linden är trängseln stor,
 ty nutidens grottekvarn
 mal oemotståndligt med stort rumor
 de arma människobarn
 till kroppslig och andlig intethet
 med oändlig hastighet.

De ståtliga tyskar i fin uniform
 bland oss mindre siratliga gå,
 under det att med hastighet enorm
 sig fordon igenomslå,
 och jämt man riskerar att bringas på fall,
 om man gatan öfvergå skall.

Vi vandra omkring bland statyer af sten,
af marmor, af brons, af järn,
ty tysken är stolt öfver hemmet vid Rhen,
är för det ett säkert värn,
och rör på sig ovän är hjärtat i brand
för "das grosse vaterland."

Jag såg dig, Germania, stolt och stor
och själfmedveten och djärf.
Du trygg i de åldriga borgarna bor,
jämt vaken för nya värf,
och rik är din jord och verksam din hand
för "das grosse vaterland."

XII KAPITLET.

*Till Lützen.—Ej mycket att skåda, men dess mera att begrunda.—
På tåget mot Leipzig.—I Halle.—Minnen från Wittenberg.—
Åter i Berlin.*

Till Lützen.

Länge hade jag längtat efter att få se städerna Wittenberg och Lützen, och det var med rördt hjärta jag nalkades dem. Vi reste från Berlin till Lützen via Juterbock, Wittenberg och Leipzig. Vännen Floberg stannade i Leipzig och endast Nohlen och undertecknad sågo Gustaf Adolfskapellet och Schwedenstein. Det rägnade häftigt då vi reste öfver den bördiga slätten hitom Lützen, men då vi kommo fram höll det upp. Då vi stigit af vid stationen frågade jag flere åkare om vi kunde få skjuts till Schwedenstein, men ingen ville skjutsa. Alla sade, att det var inte långt dit och vi kunde gärna gå till fots. Vi togo deras råd och gingo. Det var inte så lång väg, och den var ganska torr och bra.

Den betydelsefulla plats som vi sökte, ligger litet utom staden i en liten skogsdunge på slätten. Allt var mycket enkelt. En flicka kom och öppnade dörren, så att vi fingo stiga in i kapellet. Denna minnesvård är uppförd af konsul Ekman och vännen kyrkoherde Pherson hade åtskilligt att beställa med den. Vid dess invigning hade äfven vår synod ombud närvarande och allt var ytterst högtidligt. Nu var allt så tyst och stilla, så enkelt och anspråkslöst, som aldrig kulorna hade hvinat öfver bygden och svenskars hjärteblod begjutit den mark på hvilken vi gingo.

Ej mycket att skåda, men dess mera att begrunda.

Vi träffade tvänne svenskar som voro ute i samma ärende som vi ock togo porträtt tillsammans. Här var inte mycket att

skåda, men mycket att begrunda, och då vi sett oss omkring något litet gingo vi åter till stationen. Vi talade om och tänkte på det trettioåriga kriget med alla dess mödor och besvär. Det nästan ödelade Tyskland och kräufde ofantliga offer äfven från våra fäders land och betydelsefullast var nog Gustaf Adolfs död den 6 november 1632. Men seger vanns för världen i såväl religiöst som borgerligt hänseende. Ingen aning hade vi det allra minsta, då vi voro här, att inom några dagar Tysklands söner skulle åter sammankallas till det gräsligaste krig som jorden vetat om. Ett krig som ingen nation anser sig orsak till, ingen vet hvad man strider om, ingen vill afsluta. Dock han, som leder konungars hjärtan som vattenbäckar, sitter nog vid styret ännu och på hans befallning få både regenter och folkslag lyda.

Vid Gustaf Adolfskapellet, Lützen, Tyskland.

På tåg mot Leipzig.

Vi sutto snart på tåget igen och reste åter till Leipzig. Lützen är en liten stad på några tusen, men Leipzig räknar så när 600,000 invånare. På vägen in fingo vi sällskap med en dansk assurancesagent, som bodde i Halle och var gift med en svenska. Vi förstodo hans danska och han vår svenska. Han tog oss med

till "ratskeller" hvarest vi fingo en bra och billig middag för 1.25 mark stycket. Sedan detta var öfver ledsagade han oss genom staden samt visade oss vägen till utställningen, men som den omtalas på annan plats förbigå vi den denna gång. Allt vid densamma var gediget och stabilt som allt det tyska är.

Då vi sett öfver Leipzig något litet foro vi till Halle. På stationen träffade vi samme vänlige dansk som ledsagat oss i den stora universitetsstaden och under vistelsen i Halle inbjöd hans fru oss att stanna i deras hem. Gärna och med tacksamhet antogo vi inbjudningen och hade det ytterst trefligt. Det kändes som om vi varit hemma. Frun var diakonissa från Ersta, och det lät på henne som om hon gärna skulle kommit till Amerika, om tillfälle hade yppat sig, men far sade nej. Han tyckte om Das Grosse Vaterland, och ingen vet hvar de bägge vännerna nu äro, säkerligen i kriget, Sörensen som soldat och frun som sjuksköterska.

I Halle.

I Halle besökte vi naturligtvis Frankes Barnhem. Man tog emot oss ganska vänligt och visade oss hvad som var sevärdt. 5,000 ungdomar visstades årligen där, sade man oss. Något lär man dock hafva afvikit från Frankes plan, tror jag. Det kristliga allvaret och den djupa pietism som rådde på hans tid, torde kanske saknas. Dock bör man ju akta sig för att fälla omdömen på grund af flyktiga intryck och kanske vi voro misstagna? Man visade oss de beryktade örnarna som suttit öfver värdshusdörarna och som nu i långan tid prydt inrättningens förnämsta ingång. "De som förtrösta på Herren få en ny kraft, så att de uppfara med vingar som örnar", står det öfver dem. Detta var Frankes sätt att visa trons seger öfver otron som motarbetade hans verksamhet och som dock fick gifva med sig. En mängd af märkvärdigheter från missionsfältet visades oss. Allt var dock gammalt och slitet, dammigt och såg förgätet ut. Man står dock med både förvåning och hänförelse inför bysten därute på gården och läser och tänker på inskriptionen: "Han förlitade på Gud."

Förutom Frankeska stiftelsen finnes i Halle en mängd af sevärdheter. Hit har det Wittenbergska universitetet flyttats re-

dan år 1817. Här är Händels staty och födelseort. "Messias" skapare föddes här år 1685. Den gamla riddarborgen Giebingenstein är en af platsens sevärdheter och det var intressant att vandra upp för dess stentrappor och genom dess många irrgångar samt krafla sig upp för de krokiga och förfallna trapporna som leda upp till tornets topp. Utsikten öfver den vackra Saalefloden är utmärkt trefflig. Halle är en gammal stad. Allt vittnar om ålder, ej minst det gamla Roter Turm som höjer sig 270 fot öfver gatan midt i staden. Staden har 180,000 innevånare.

Minnen från Wittenberg.

Från Halle till Wittenberg går det fort och lätt. Tåget går snabbt öfver slätten som nu såg mager och klen ut. Skötseln har dock gjort hvad ej naturen behagat och grödan är, som allestädes i detta land vacker. Wittenberg är liten och gammal och förgäten. Gatorna äro trånga och slitna. Vi gå naturligtvis upp till slotts- och stadskyrkan. I stadskyrkan finnas många af Kranachs konstverk. I slottskyrkan ligga Luther och Melancton begrafna. Luther-huset och Luther-hallen äro ju viktiga platser här, så ock Melanctons och Kranachs bostäder. På slottskyrkans dörr äro Luthers tesar ingjutna sedan de originella dörarna uppbränts. Hvarje tysk regent har sitt säte inuti kyrkan, prydt med sitt sköldmärke. Vi sågo eken i parken, hvarest Luther brände påfvens bulla och sade sedan farväl till denna heliga plats, hvarest Lutherdomens vagga stod. Vägen ned under järnvägsbron och upp till stationen är ganska lång och vi höllo på att komma försent till tåget. Af åtskilliga porträtt som vi togo blef bara ett lyckadt. Liten är Wittenburg till utseendet, men räknar ändå öfver 18,000 invånare. Tänk dock hvilka storverk här utförts för mänsklighetens timliga och eviga välfärd!

Juterbock fara vi förbi. Här är ingenting att stanna för. Bara ledsamma minnen tränga sig fram, då vi tänka på hvad som här timat. Det var här Tezel uppslog sin aflatsbod och sålde syndernas förlåtelse för pengar. Det var denna handel som väckte Luther till besinning och dref honom att börja motarbete katolicismen, dock utan tanke på separation.

Den mark vi nu genom- och rundrest kan i sanning sägas vara bloddränkt. Öster härom åt Leipzighållet har det stått många heta drabbningar. Strax invid utställningsstället står

I Wittenberg, Tyskland.

också en väldig minnesvård, kallad Folkslaktningens Minnesmärke, och vittnar om brist på kärlek och förståelse ibland forntidens folk. Vid La Battaille des Nations sammandrabbade 1813 450,000 människor i den blodigaste fejd. Stort som detta antal är, är det dock ringa mot de härar som i dag meja ner hvarandra längre västerut och österut på belgisk och österrikisk mark.

Några mil västerut ligger den lilla platsen Eisleben, där vår lärofader både föddes och dog. Ja, allt här vittnar om andlig och lekamlig kamp. Tyskarna äro ett underligt folk! Tänk ändå hur det kämpat för det som är sant, godt och skönt, och tänk hvilka framsteg det vunnit!

Åter till Berlin.

Vi resa åter till Berlin. Denna stad var vackrast af alla städer, som vi sågo på vår långa färd. Den är Europas mest moderna stad och är uppbyggd under de två senaste århundradena. Gatorna äro breda, vackra och snygga. Renare gator än i Berlin sågo vi ingenstädes. Allt är tilltaget i stor skala. Allestädes är det godt om rum. Den tyska anden är dräpligt framställd i den väldiga denkmahl som står midt i staden och bär

den betecknande inskriptionen: "Das dankbare Vaterland dem siegreichen here." Siegesalee söker nog i världen sin like, och ingen germansk yngling kan gärna vandra denna gata fram, utan att väckas till nationalstolthet och patriotism.

Det är dock icke någon annan än monarkerna som här glorifieras. Där är ingen staty till arbetets ära eller någonting som gifver allmänheten erkännande. Konsten och vetenskapen ha ju sina representanter instuckna här och hvar, men öfver allt trönar krigaren och segerhjälten. Högst aktar man sin kejsare i das grosse Vaterland, och stackars den som skulle säga ett nedsättande ord om honom. En bra karl lär det nog ock vara, äfven om vår tids pennfäktare taga sig för att göra spe af honom. Få se hur han reder sig i detta krig.

Vi genomreste Berlin på flera håll. Myckenheten af det beaktansvärda tog dock bort en hel del af intrycket. I museerna och porträttgallerierna såväl som i rustkamrarna sökte vi att se oss omkring. Öfverallt var det krigaren som framstod och Tysklands ära som det gällde. Lutherstatyerna voro ock bra mycket oansenligare än kejsar-, Bismarck- och krigsmonumenten. Berlin är en tysk stad, men Paris är inte en fransk stad, utan en värld för sig själf, säger man, och en sanning ligger det säkerligen däri. Tyskland är ett och Berlin är intet undantag. Ordning, reda och höflighet märkas allestädes. Så snart vi kommo inom Tysklands gränser, kände vi oss hemma och mådde godt. Nog körde man vettlöst med sina automobiler i den kejsarliga hufvudstaden och man fick stå på språng, om man skulle våga sig öfver någon af de mest trafikerade gatorna, men vi sågo ingen som blef påkörd och om någon kom ut för detta missöde, så togs han väl om händer med sådan talang att ingen märkte det.

Berlin är väl äfven den mest lutherska stad i världen, om vi taga folkmängden i betraktande. Visst äro inte alla invånarna i staden af luthersk åskådning, men här är hufvudstaden för Tyskland och lutherdomen är här statsreligion. Den tyska kejsaren är, som alla veta, lutheran och predikar äfven, då det faller honom in. Vi voro inte i Berlin någon söndag, fastän vi voro där trenne gånger, men vi voro med vid morgonbönerna på

det hotell där vi bodde. Berlin är den enda plats, hvarest jag varit med vid morgonbön på ett hotell, och det kändes riktigt vederkvickande att vara med vid den enkla andaktsstunden.

Då vi några timmar innan vi lämnade Berlin gingo på Unter den Linden märktes åtskillig folkskoekning vid tidningskontorsfönstren på en plats, och då vi sökte att få reda på hvad det var för något, som oroade folket, så berättade man oss att de diskuterade om krig med Ryssland och att någon i hettan utropade: "Låtom oss på stunden marschera rätt på Petersburg!" Ingen anade ändå att detta var på sätt och vis förebud till det nu pågående kriget.

Efter vistelsen i Berlin bär det af mot norden igen, och det kändes som en verklig lisa, när vid midnattstid på färjan vid Sassnitz konduktören kom och på svenska begärde ödmjukast att få se biljetterna. Jag var så genomsömnig och trött, där jag satt, men det satte lif i mig igen och jag sade till konduktören att hans tal var för mig riktiga hemlandstoner. Så äro vi åter under svensk flagga och äta smörgåsbord och få dricka rent vatten. Det dagas och vi lägga till i Trelleborg. Herren vare pris för beskydd under den långa färden i främmande land!

På resan emellan Berlin och Göteborg träffade jag en gammal god vän från Minneapolis, Minn., dr. Velin. Vi voro snart i lifligt samtal om våra färder och kommo därpå in på läkarnas gebit. Dr. Velin är känd för sin aversion mot operationer, synnerligen appendicitisoperationer. Han påstår att i nästan alla fall, så kan man bota och bör bota denna sjukdom utan operation. Doktorn hade varit i Tyskland för hvila och för att studera läkarevetenskapens framsteg.

XIII KAPITLET.

I Stockholm.—Fosterlandsstiftelsens årsmöte.—I riksdagen.—Med för att välkomna konungen.—På Skansen.

I Stockholm.

Tidigt en morgon på Hotellet Örn i Stockholm kom riksdagsmannen i första kammaren häradshöfding C. H. von Mentzer och erbjöd mig sällskap till Fosterlandsstiftelsens årsmöte på Johannelund. Glad och tacksam för anbudet följde jag med och ombord å en af Mälarens vackra skärgårdsbåtar anträdde resan till den historiskt bekanta platsen. Tvänne fullastade ångare styrde färden ditut.

Fosterlandsstiftelsens årsmöte.

Det var en intressant resa på den smala Mälarviken. Häradshöfdingen förde mig in till och gjorde mig bekant med stiftelsens gamle hedervärde ordförande, general Rappe, och en mängd framstående personer inom såväl stat som kyrka. Alla voro synnerligen angelägna om att höra huru svenskarna i Amerika hafva det, och jag fick tillfälle att tala om både ett och annat. Generalen frågade mig äfven om jag inte skulle vilja framföra en hälsning till stiftelsens folk från landsmännen i västerlandet. Naturligtvis tackade jag för tillfället och lofvade att göra mitt bästa.

Under det att båten sakta gled fram öfver Mälarens vågor mot väster, så sysselsatte man sig med att sjunga sånger och psalmer. Hela skaran sjöng. Sjöng som jag endast har hört sjungas i Sverige, sångens hemland. På mig gjorde denna sång ett djupt intryck. Det var mitt första sammanträffande med gudfruktigt folk i större mängd i mitt älskade fosterland. Jag förstod utaf sången och samtalet, att dessa människoskaror ha-

de inte sagt Gud farväl, utan voro villiga att bekänna den korsfäste Kristus både i tal och sång. Det kändes godt att efter den långa färden få sammanträffa med människor af detta slag.

Inom en stund lägga båtarna till vid Johannelund. Skarorna stiga af och vi marschera upp på kullen, där framför huset bänkar äro anbragta, så att åtminstone en del få sitta. Andra få stå eller ligga bäst de kunna i skogen. Jag slog mig ned på en bänk och kom snart i trefligt samtal med dem som sutto närmast mig. Men en god vän kommer och tager mig i armen och för mig upp i öfre våningen och ut på en veranda, där som talarna hade sin plats. Efter en sång, bibelläsning och bön blef jag utaf ordföranden vänligt introducerad till de församlade och blef uppmanad att framföra en hälsning från landet, landsmännen och trossyskonen bortom Atlanterhaf. Så godt som det lät sig göra talade jag litet om vår synods uppkomst, om vårt kyrkliga arbete härute och om Lindsborgsnybygget. Då jag slutat tackade ordföranden hjärtligt för hvad som sagts och sade att alla, som ville instämma uti en hälsning till syskonen bortom hafvet genom den besökande brodern, skulle stå upp. Hela skaran reste sig och många näsdukar torkade tårar från våta ögon, ty få äro de i Sverige, som inte hafva någon anförvandt i det nya landet. Pastor R. Widmark följde med ned till stranden för att visa väg till båten, som skulle föra mig åter till Stockholm, där det skulle gifvas oss tillfälle att få bevista riksdagens båda kamrar. Detta måste ske just denna dag, ty riksdagen skulle upplösas för några dagar under midsommarhelgen.

På resan hem hade jag nöjet att ha till reskamrat en värm-länning, som hade varit ute och tagit fotografi utaf Johannelundsmötet för "Svenska Morgonbladet". Hans namn var N. T. Ryberg.

I riksdagen.

Vid ankomsten till riksdagshuset stod vår nye vän, von Mentzer, och väntade att få hand om oss och visa oss Sveriges rikets styresmän. Olikt i Washington voro alla här på sina platser, ja än mer, de skockade sig omkring den som talade, för att

visa sitt intresse för det som sades. Det var Lindhagen som ordade i någon fråga, men vi kunde inte höra hvad borgmästaren sade. Både första och andra kammarens ledamöter voro allmänt samlade. Biskop Bergqvist, Rudolf Kjellin m. fl. träffades här.

Så bar det af till slottet. Vi skulle ju se Sveriges kungaborg. Ingen af de kungliga voro hemma. Kungen hade länge legat sjuk i Tyskland, och drottningen som äfven var sjuk, var också där. Den ryska prinsessan, som åkt utför traporna på kungliga brickor och ridit grensle på slottets balustrar, hade rymt till det otäcka Paris, där hon lär trifvas bättre, så att vi fingo inte ens se henne. Innan hon reste, hviskades det, undansmög hon Sveriges allra bästa skärgårdskarta. Det kändes egendomligt och nästan förödmjukande, att man skulle betala inträdesavgift för nästan hvertenda rum i Svearnas kungaborg. För somliga afdelningar begärde man 25 öre, andra 50 öre eller mer.

*Med Wilhelm och Enni Lundström,
Stortorget, Stockholm.*

Med för att välkomna konungen.

En morgon fingo vi vara med om att hälsa Sveriges konung välkommen hem till fäderneslandet. Vid Centralstationen finnes ett särskildt rum för de kungliga, och utanför denna dörr togo vi posten, så nära den som det lät sig göra. Medan vi

väntade så stiger vår gamle gode vän, konsul Swan, från Sioux City, Ia., upp och hälsade, och vi hade en liten språkstund medan kungen blef i ordning för vår mottagning.

Rätt som det är träder en lång, smärt och kunglig person i civil dräkt ut på trappan, och vi sågo genast att det var konung Gustaf. Han såg inte synnerligen stark ut, men djupa och allvarliga drag i ansiktet talade om att allvarliga tankar rörde sig därbakom, och i ett nu ljuder kungssången från tusende röster, där folkmassan hade packat sig på Stockholms gator. Kung Gustaf stiger därpå fram till den plats, där K. J. Montelius och Fosterlandsstiftelsens skaror hade samlats och fördes dit af den i full generalsuniform klädde gamle hedersmannen Rappe. Sedan han hälsat på Montelius och denne välkomnat honom hem igen till hufvudstaden och fäderneslandet, steg han åter upp på trappan och instämde med lif och värme i "Du gamla, du fria" etc., som sjöngs "så att det dånade i hela Stockholms stad."

Kungen steg därpå uti det för honom tillredda ekipaget och tåget bär af upp till Svenskarnas urgamla kungaborg. Blommor strös på gatan, där tåget går fram, och hyllningsropen höras utefter hela vägen. Sveriges folk synes älska och högakta sin kung.

Då kungen rest förbi kom en åldrig prästklädd person upp till mig och sade: "Sveriges folk älskar sin kung." "Jag hoppas så", blef mitt svar. Detta syntes inte tillfredsställa gubben, ty han upprepade återigen sitt uttryck såhär: "Tror då inte herrn att Sverige älskar sin kung?" "Jo, jag hoppas att det gör så, ty det lär behövas långt bättre än en del af er förstå", sade jag. Gubben blef stött och röt till: "Jaså, hvifrån är då herrn?" "Jo, min gode vän och landsman", sade jag lugnt, "mitt hem är nu i norra Amerika." "Jaså, jaså", sade gubben. "Å kom hem så lyckligt, att herrn fick vara med om att välkomna kungen. Jo, jag skall säga att vi ha en rar kung nu i Sverige. Han är en sann kristen och den bästa kung som Sverige haft sedan Gustaf Adolfs dagar."

Då den gamle slutat kunde jag inte låta bli utan att tillägga ungefär följande ord: "Tänk ändå om det svenska folket förstode att följa sin kung och vara honom tillgifvet. I hafven

här utan tvifvel den bästa regeringsform, som något land på jorden har, och säkert är att om I haden republik det inte vore en smul bättre utan hellre något sämre. Det gör mig ondt i hjärtats djup, då jag hör att folk här hemma i mitt eget älskade fädernesland talar klandrande om sin regering och sin kung. Jag har aldrig sett eder kung förr än i dag och kanske får aldrig se honom mera, men jag tror ändå, att I hafven en alldeles ypperlig regent i Sverige och väl vore att folket förstode, att stå troget vid hans sida. Sveriges räddning ligger uti att lyda Gud och kungen, och om så sker, skall hvarken ryssen eller någon annan göra eder något för när. Ack att I vissten att värdera edert sköna land och att I älskaden hvarandra som ett svenskt, lutherskt och kristligt folk." Längre hann jag inte förrän den gamle mannen med tårar i ögonen tog mig i famn och så när kysste mig. Klappade mig gjorde han om och om igen och uttalade öfver mig sin och Guds välsignelse.

Medan jag och den gamle norrlandsprästen hade detta samtal, lyssnade min hustru på ett par sämre klädda personer, som stodo och försmädade kungen och regeringen. Men så snart polisen kom i närheten slinkade de af sin väg, synbarligen skamsna för hvad de hade sagt.

Hurraropen dogo så småningom bort allteftersom kungafärden drog längre bort från stationen och den plats där vi stodo. Folket spriddes, men inte hörde jag ett enda opassande ord om kung Gustaf, utan alla voro glada öfver att han såg så bra ut och att han kom hem frisk. Man hade allmänt befarat att få honom hem som lik.

Som liten gosse hade jag äran att få titta på Oscar II, då han en gång besökte Ribbingsberg. Gustaf tyckte jag såg mera allvarlig ut än sin fader och något mera vek, men samma majestätiska värdighet och förtroendeingifvande drag. Lycka ske kung Gösta!

En eftermiddag fingo vi nöjet att höra ett missionsföredrag utaf prins Bernadotte i Blasieholmskyrkan. Hans uppträdande var okonstladt, ledigt och folkligt. Talet var mycket subjektivt och rörde sig om hvad han själf gjort och erfarit. Montelius lät sig äfven höra både i Blasieholms- och Betlehemskyrkan. I Betlehemskyrkan fingo vi vara med vid ett kvinnornas

missionsföreningsmöte och det var alldeles som det är här. Kaffet kom till sist där, som det gör här, och kollekten likaså. Jag fick hälsa från våra kvinnors missionsföreningar samt beskrifva den svensk-amerikanska prästfrun, och fick i uppdrag att hälsa från Fosterlandsstiftelsens kvinnor till de kvinnornas missionsföreningar i Amerika, som jag kunde träffa.

På Skansen.

På Skansens Breidablick har jag den 18 juni 1914 skrivit i min dagbok: Dagen är skön. Utsikten alldeles förtjusande. Stockholm må vara ointaglig. Den är ju liten, men så förtjusande vacker. Det ser ut som om en mängd nya stadsdelar hålla på att anläggas. Då jag till hissföraren på Breidablick uttryckte min förtjusning öfver Hasselii verk svarade gubben sturskt: "Ja, det kan ju vara, men hissen har han då inte gjort." "Nej, det kan jag nog tro. Det ser inte så ut", blef svaret.

Med underliga känslor betraktade jag Olaus Petri staty utanför Storkyrkan i Stockholm. Det var nog bilden af en af Sveas största barn. Inskriptionen är ju så välkänd och så ofta läst af slottsbesökare, att det är inte något synnerligen märkvärdigt att anföra densamma, men intressant är den ändå. Så står det: "Olaus Petri 1493—1552. Guds ords predikare, kyrkopräst i St. Nicolai. Wij svenske höra och Gudi till, så väl som annat folk och thet måll wij haffa thet haffer Gudh giffit oss."

Vilhelm Lundström med fru visade oss stortorget, där det väl bekanta blodbadet ägde rum. Viktiga historiska händelser hafva timat här i gamla Stockholm!

På pelarna vid ingången till Nordiska museet läste vi: "Den dag kan gry, då allt vårt guld ej räcker att forma bilden af en svunnen tid. Från fäder är det kommet, till söner skall det gå så långt som unga hjärtan ännu i Norden slå."

Det är nog inte så lätt att säga hvad de djupsinniga uttrycken mena, men då man kommer in i den vackra, nätta byggnaden så glömmer man hvad man läst för allt det tilltalande och sköna som utbreder sig för ens blickar. Man erfor något af hvad sångaren känner och menar, då han sjunger: "Ack jag vill lefva jag vill dö i Norden."

XIV KAPITLET.

I Uppsala.—På Löfsta gård.—I domkyrkan.—På Odins hög.—Erik den Heliges källa.—“Att tänka fritt är stort, men tänka rätt är större.”

I Uppsala

mottogos vi på det vänligaste utaf kusin Johan Hedberg, befallningsman på Löfsta gård. De minnesrika dagarna som här tillbringades höra till de allra trefligaste från vår resa. Här hörde vi första gången göken gala, lärkan sjunga och skatan skratta. Här fingo vi vandra i skog och mark, lyssna till vindens sus i furornas toppar, bäckens sorl bland stenar och tjusas af den ljusa, nordiska sommarnatten.

I domkyrkan

vid högmässan tillbringade vi vår första söndag i fäderneslandet. Här är nordens prydligaste helgedom, byggd 1285 och invigd 1435. Här ligger Svedenborg begrafven och bakom altaret visades oss Erik den heliges helgonskrin.

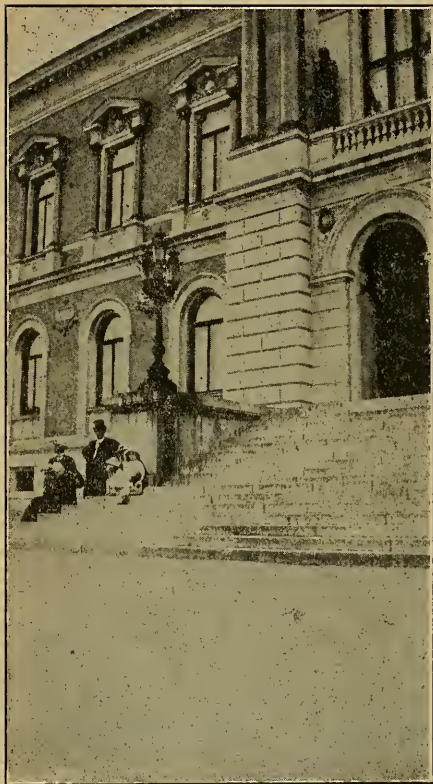
Under vistelsen i dessa bygder besökte vi äfven gamla Uppsala och läto fotografera oss.

På Odins hög, Gamla Uppsala.

på Odins hög.

De tre oansenliga kullarna, om hvilka vi hade läst och hört så mycket voro dock för oss en påminnelse om forntida svenska bruk och seder. Våra tankar vandrade tillbaka till den tid, då

Vid Uppsala Universitet.

här reste sig nordens guldprydda, ståtliga tempel, hvarest man till vredgade gudars ära offrade både djur och människor. Nog måste mjödet som man här bjöd oss på vara något sämre än det som skänkte skallden sångargåfvan och kämpehjältetmod i fornda stor-slagna dagar.

Erik den heliges källa

fingo vi lof att dricka ur, ty den upprann ju där denne märklige missionär fick gjuta sitt blod. Vattnet smakade godt, långt bättre än mjödet ur hornen i gamla Åsgård.

Så fingo vi lof att besöka det gamla Gustavianska slottet, som fastän minnesrikt inte ser alls märkligt ut. Gunillas klocka hänger visserligen än vid den gamla slottsmuren, men man får

se noga om man skall få syn på den, ty inför världen ser inte heller denna märklige ut. Parken, kyrkogården med sina märklige namn på minnesvårdarna och universitetets olika små byggnader fingo vi lof att titta på och det var med möda vi kunde öfvertyga oss själfva om, att detta var det mångbesjungna Uppsala, den beryktade Fyrisån och det stolta universitetet öfver hvars dörr vi läste Thorilds bevingade ord:

“Att tänka fritt är stort, men tänka rätt är större.”

XV KAPITLET.

I Skellefteå.—Missionsfest i Skellefteå Landtkyrka.—En utflykt till Gåsön.

I Skellefteå.

Västerbottningarna i Skellefteå gäfvö oss det intrycket att de voro ett hederligt, gudfruktigt folk, som sätter värde såväl

Hos kamrer Jonson i Skellefteå.

på fäderneslandet som på vår lutherska kyrka och vår kära bibel. Många varma hälsningar sände både präster och församlingar till Augustana.

I Skellefteå landsförsamling, bestående af så där 25,000 medlemmar, arbeta fyra präster och fjorton predikanter i godt samförstånd och stor endräkt och på hela denna trakt på flera svenska kvadratmil finnes inte några separatister. Alla äro belåtna med statskyrkan och inbördes förtroende mellan lärare och för-

samlingsbor råder. 3,000 personer rymmer den gamla, väldiga helgedomen och man tränges, så full var den. Här sedan gudstjänsten var öfverstånden tog man sig godt om tid att hälsa på hvarandra och språka. Många togo äfven mig i hand och bådo mig att frambära de ömmaste hälsningar till anförvandter i Amerika och till trossyskon inom vår synod. Det var godt om tårade ögon i dessa stunder.

Skellefteå församling har säkerligen stora förmåner och har gifvit oss ett exempel uppå hurusom lekmannaverksamheten kan i fullt samförstånd med pastorsämbetet bidra till kyrkans sana

förmåner och fromma. Kära minnen följa oss från folket i dessa bygder.

Missionsfest i Skellefteå Landtkyrka.

Det var missionsfest i Skellefteå landtkyrka, då vi voro där. Mycket folk var tillstädes. Kyrkan var full hela dagen. Många fingo inte plats i bänkarna utan hade med sig stolar och buro dem på ryggen till och från kyrkan. De sutto på gångarna under mötena. I denna stora församling finnes det ej mer än sex fri-religiösa personer, sade man mig. Då jag frågade om orsaken till att ställningen var sådan, svarade en gammal hedersman mig: "Jo, ser pastorn, vi hafva i långa tider haft gudfruktiga präster i vår församling." En hel del åldringar stodo

Lotskojan på Gåsön.

omkring och nickade bifall till detta uttryck. Äfven här fick jag hälsa från vårt lutherska folk i västerlandet. Man hörde på med stor uppmärksamhet. Då jag slutat framträdde komminister Söderlind och tackade för besöket samt bad att alla som instämde med honom skulle stå upp. Hela den väldiga församlingen reste sig.

En utflykt till Gåsön.

Vid en utflykt till lotshuset på Gåsön vid Skellefteåns mynning i Östersjön fann jag att bibeln och Arndts Sanna Kristendom lågo på bordet tämligen så illa medfarna. Jag frågade den äldste af lotsarna: Hvem har slitit ut dessa här? Svaret kom strax: "Jo, pastorn, det har jag." Dessa väderbitna sjöbussar hade farit vida omkring i världen, men hade äfven lärt sig att om de skulle kunna styra skutorna rätt emellan skären, så var det nödvändigt att låta sig styras af honom som har både väder och sjö under sin makt. Vi tillbringade några angenäma timmar bland dessa enslingar ute i Bottniska viken. Så länge skutorna ledsagas in i hamn af sådana sjömän kan man, om man händelsevis är ombord, känna sig tämligen trygg och tillfredsställd.

XVI KAPITLET.

Jag såg dig, Norrland, i midsommarskrud.—I Narvik.—Midnatts-solen i Abiskjock.—Svensk-Amerikaner, som skämma ut sig själfva under sina resor i fosterlandet.—Från Boden till Storvik.

Jag såg dig, Norrland, i midsommarskrud,
 då midnattssolens trolska sken förtjusar
 och njöt i tempelgård af nådens bud
 på tallklädd strand, där österbölja brusar:
 därför ju tankarna så gärna gå
 till Norrlandsvänner och Skellefteå.

Resan från Skellefteå till Narvik var mycket trefflig. Visserligen regnade det nästan hela vägen uppe i Lappland, men inte värre var det ändå, än att vi kunde se oss omkring och få en tämligen så tydlig uppfattning af trakten och folket. Så snart man kommer norr om polcirkeln upphör växtligheten och de nakna fjällena som återspeglas i de klara blåa sjöarna tjusa ens blick och sinne. Torne träsk är en lång vacker sjö utefter hvilken tåget rullar fram i flera timmar. Det var nu turisttiden och många gingo af och på vid stationerna här uppe. Vid Riksgränsen låg det stora snödrifvor, hvilka töade i det milda vädret. Solen bröt äfven fram här och där och under färden ned till Lofoten hade vi de skönaste tillfällen att beundra den mest storslagna natur jag någonsin sett. Strax öster om Narvik är en sten rest och tåget körde sakta förbi. Den utmärker där tåget går längst i norr. Ingenstädes på vår jord har man anlagt järnbana längre norrut än här. Narvik är ju en liten oansenlig stad och vore det inte för de väldiga malmdockorna och de ideligen anländande malmtågen, så vore det bara ett litet fiskläge.

Narvik.

På hotel Fenix i Narvik, Norge, fingo vi oss litet hvila och något till lifs och det var ju klart att vi fingo lof att smaka på norskarnes fisk, ty här är ju ett gammalt fiskläge. Då vi beskådade malmdockorna och Lofoten vände vi åter mot Svearnas land. Solen sken förtjusande vackert, inte bara om dagen utan hela natten, ty i sex långa veckor, vid midnattstid, nekar dagens stora stjärna att gömma sitt glada anlete för folket i dessa bygder. Men så döljer den sig lika länge vid jul.

Midnattssolen vid Abiskojock.

Midnattssolen sågo vi. Sågo den utan att stiga upp på något berg. Den satt inte heller blodröd på berget som Tegnér säger, utan den sken så förtrollande vackert bland Lapplands fjäll vid Abiskojock, Harrå och Kiruna och vida omkring, så att jag har aldrig sett något skönare. Många af dem som letade efter midnattssolen i år fingo icke se den för regn och moln, men då vi voro där fanns det blott moln nog att bjuda oss på det mest underbara färgspel som jag någonsin sett.

Länge såg jag med förtjusning på Torneträsk, som inte är något träsk utan en alldeles förtjusande stor och vacker insjö, som saknar sin like, såges det, till och med bland de beryktade Alperna.

Turiststationen vid Abiskojock är också flitigt besökt af resande från utrikes, men svenskarna, sig själfva alltid lika, ha nog svårt för att rätt uppskatta denna härliga trakt. Den som vill ha ren luft och härligt sjölif vid midsommartid han besöke Abiskojocks och Kirunavaras underbara trakter.

Vägen dit upp är äfven resvärd. Från den stund tåget ångar ut från Stockholm på kvällen tills att det efter så när två dygn når upp till Riksgränsen far man genom de allra härligaste trakter. Våldiga forsar, höga berg, stora skogar, vackra städer och välodlade bygder växla om med hvarandra och det ena öfverträffar det andra i skönhet. Ja sannerligen, den som det landet en gång sett, han längtar dit igen, åtminstone gjorde de personer det som vi sammanträffade med.

På Malmdockan, Narvik, Norge.

Abiskojoek utmed Torne träsk är en vacker plats. Här är det nu bara dag. Man får sofva så godt man kan. Det är dock inte bara solen som håller en vaken, utan en oerhörd mängd af myggor, hvilka sedan urminnes tider under sommarens hafva gjort lifvet bittert för dem som bo här.

Trakten är full af lappar. Kåtorna sticka upp här och hvar bland kullar och berg. Synnerligen idylliskt såg det ut, att se hur röken från dessa enkla hem stack upp öfverallt i de små dvärgskogsdungarna. En renhjörd hade lägrat sig på banan så att tåget fick lof att stanna medan den drefs ur vägen. Ruth fick äran att bli fotograferad bland en skara lappbarn.

Svensk-Amerikaner som skämma ut sig själfva under sina resor i fosterlandet.

Dumma och elaka människor skämma ut sig själfva och andra hvar de äro. Så är det med én del af vårt folk här, och så är det med en del af dem af de våra som resa hem för att hälsa på. Jag hörde en matador på tåget uppe i Norrland som samlade folk omkring sig i vagnen och framför stationerna där tåget stannade något så när länge. Han var Californiamänniska och "hade varit i Amerika i många år." Hur han tackade Gud att han slapp att bo i det usla Sverige "I Amerika fick man aldrig mindre än 100

bushels hvete på acren och \$10 om dagen i arbetslön kunde hvem som helst få.” Hatten hade han på nacken och gick och vräkte sig och skröt om Amerika och skällde på det “eländiga, usla Sverige.” Huruvida man lät sig förföras af hans föredrag eller ej, kan jag inte säga, men det syntes som om han nu och då fick fatt uti någon enfaldig varelse som hörde på allvarligt. Annars såg man nog att inte hans omdömen voro synnerligen uppskattade af åhörarna.

Det är dessa stackare, som, då de hafva fått fatt i några dollars här i Amerika, resa hem och draga upp sedlar hvar de gå fram, prata engelska och styra ut sig i fina kläder, bringa Svensk-Amerika i vanrykte. En del ladugårdspigor, som varit i Boston eller New York något år och tjänat sig några dollars och dels fått några aflagda kostymer af sina fruar och dels köpt något af det allra senaste modet och som komma hem utstyrda som påfåglar, prata engelska och svansa sig fram bland sina gamla vänner, äro de, som mest skämma ut sig och oss. Man vet dock nu därhemma att dessa inte äro de af vårt folk som rätt representera Svensk-Amerika.

En del af dem som resa hem och bevisas litet uppmärksamhet därhemma känna sig för detta så öfverdådigt tacksamma, hänfödda och upprymda, att man för deras blöthet och fjäskighets skull föraktar dem, ty det intrycket fick jag af vårt folk i Sverige, att de äfven ha förstånd och omdömesförmåga och att äfven på dem besannas Lincolns slagord: “Man kan narra alla människor någon gång och några jämt, men man kan inte narra alla människor alltid.” Svenskarna därhemma, i de flesta fall åtminstone, äro klartänkande och bildade människor som tämligen så väl kunna bedöma till och med sådana personer som dem som komma från det i Sverige högt uppskattade Amerika. Det är säkerligen inte utan skäl som svenskarna därhemma hysa missstro till Amerikasvenskarna.

På tåget emellan Riksgränsen och Narvik eller Lofoten träffade vi en norsk sjökaptan som var mycket språksam och till och med bjöd oss på äpplen som är en raritet här uppe vid nordpolen. Den gamle kaptanen var fullt viss på att Ryssland komme att taga både Sverige och Norge samt förlägga sin flotta i Nar-

vik. Han trodde att södra delen af den skandinaviska halfön komme att lämnas så länge, men så småningom var det ju meningen att absorbera alltihop.

Under resan hem från Italien till Göteborg kom jag i sällskap med en professor från Helsingfors i Finland. Hon hade varit i Frankrike och öfriga delar af Europa för att ytterligare studera sitt ämne. Fröken var ytterst språksam och hade ungefär samma åsikter som den norske sjökaptenen. Alla järnvägarna i Finland äro byggda med den beräkningen att en gång forsla stora härar genom trakten för att intaga Sverige. På hotellet i Göteborg träffades äfven en svensk som i hela fjorton år varit affärsman i Petersburg och som nu hade blifvit hemdrifven öfver Haparanda och hade fått som andra gå till fots långa vägar. Han var af enahanda åsikt med de öfriga, att det var bara en tidsfråga tills att Ryssland absorberade Skandinavien. Åtminstone planlade man med detta i sikte.

Från Boden till Storvik.

Vägen från Boden till Storvik borde hafva sitt kapitel, ty en härlig färd är det. Vid Boden, som ligger i Norrbotten, tittade jag spejande mot bergen i nordost, ty jag visste att därbortom låg Råneå, hvarest Fornbergs och Rånlunds familjer hafva släkt och vänner i kär hemtrakt. Förbi Jörn, Bastuträsk och Hällnäs bär det genom Västerbottens nejder af till Degerfors genom de härligaste trakter man kan önska att skåda. Det är lika vackert genom Ångermanland förbi Vännäs, Hornsjö, Mellansele och till Långsele strax vid Sollefteå på järnvägen till Härnösand. Ej långt från Håssjö ligger Ragunda och vi äro inne i det kraftiga och hurtiga Jämtland och efter en liten stund stannar tåget i Bräcke. Här hade vi en tid planlagt att göra en afstickare upp mot fjällen till Östersund och Storsjön, Brunflo och kanske Stugun. Orsaken härtill var den, att vi lärt älska och högakta så många jämtar, hvilka dalkarlarna lika, talat så innerligt väl om sin hembygd, om Storsjöns och Frösöns härlighet, om prästsläkten Arbmans fromhet m. m., m. m. Min gamle gode vän och reskamrat J. P. Lind blef alltid varm om hjärtat, då han kom in på ämnet om Jämtland, och dr. Sohlberg i St. Paul hör äfven till

dem som inte sätta Jämtlands ljus under skäppan. Peter Magnus Sohlberg med fru, Jonas Hellberg, Engström m. fl., m. fl., att förbigå. Strax invid Ånge fara vi in i det täcka lilla Medelpad och äro ej långt från Sundsvall. Men vi komma snart in i Helsingland och då vi äro vid Ramsjö veta vi att öster om oss ligger Hassela, dr. Norelii hembygd. Vid Ljusdal tar järnvägen af till Hudiksvall, Bergsjö och Jättendal, fru Morlins hembygd. Undersvik, Bollnäs, Kilafors och Ockelbo äro alla välkända trakter bland vårt kyrkfolk i detta land. Vi äro redan nu i Gestrikland och nära Gefle, Peter Waldenströms och Peter Ödmans hem.

På uppfärden kommo vi förbi Uppsala, Sala och Krylbo, till Storstvik, men nu måste vi vika af åt väster för att få fägna våra ögon på Dalarnas sköna trakter, bestiga Rättviks Vidablick och segla på Siljan.

XVII KAPITLET.

Dalarne, Sveriges hjärta.—Falun koppargrufva.—På Siljans böljor.—I Rättvik och Mora.

Dalarne, Sveriges hjärta.

Vi skulle ju äfven se Dalarne, Sveriges hjärta. Intet besök i fäderneslandet är fullständigt det förutan. Vi börja i Falun. Tåget anländer tidigt på morgonen. Ingen är uppe i den gamla grufstaden. Vi gå upp för att bese den gamla kyrkan, där ordensledamoten, prosten Gunnar Ekström är kyrkoherde. Som jag hade äran att vara mycket vänligt inbjuden till stiftsmötet här, tänkte jag att denna morgon låta broder E. vara i fred i Morfei sköte. Vi gingo därför förbi.

Falun koppargrufva.

Upp till grufvan måste vi dock gå. Vägen är lång och tung, där den bär förbi högar af slagg och väldiga masugnar, sotiga, grå, men det är gammal svensk mark vi trampa och då går det lätt. Slutligen stå vi där som malmen upphissas, söndermales, särplockas och beredes. Gamla gubbar, som väl suttit där i öfver en mansålder höllo på att knacka på stenar som unga gossar buro fram till dem från tvättmaskinen, där de undergått en reningsprocess. En gammal pump, som såg ut som om han hade knogat på i tusen år gnisslade i sakta mak och tog stora tag för att draga upp vatten ur den urgamla grufvan. En vattenström från kullarne drog pumpen.

Ingen tilläts numera att som turist besöka Dalarnes underjord. Masarna låta inte heller pruta med sig, det visste vi väl och därför funno vi oss i omständigheterna, fastän vi inte fingo stiga ned i Falun grufva. En gammal hedersgubbe, då han fick

höra att vi voro från Amerika, gaf oss dock en malmbit för att sticka i fickan och taga med oss hem.

Det gick lättare tillbaka än upp och snart voro vi inne i staden för att se oss om och få något till lifs. Vi försökte åtskilliga matställen, men funno att de voro inte färdiga att få oss någon mat så tidigt på dagen på någon annan plats än på stadshotellet. Vi fingo också där en smaklig frukost ute i den vackra men svala parken på östsidan om hotellet.

På Siljans böljor.

Men vi längtade efter att tåget skulle komma, ty för första gången i vårt lif skulle vi i dag få fägna våra ögon på Siljans blåa bölja och Rättviks fagra bygder. Bland våra kära församlingsbor i "Amerikas Dalarne", i Cambridge, Minnesota, hade vi hört så mycket skönt och godt om dessa trakter att våra hjärtan klappade af hänförelse, då vi nu voro så nära.

Tåget ilar genom vackra skogar, öfver klara strömmar och kring friska, fina små sjöar. Konduktören som lik alla andra svenskar var ytterst beskedlig, varskodde oss och sade, att nog var Siljan så vacker som vi hade hört och nog skulle det bli en öfverraskning, när vi inom en stund skulle få se Dalarne i ögat på vänstra sidan om tåget.

Vi stodo på utkik och se, som tåget svänger till höger om en höjd ligger där inför våra forskande blickar Siljan i all sin prakt. Tåget stannar och på stationen läsa vi Rättvik.

Vi stodo liksom bundna. Skulle vi stiga utaf, eller skulle vi fara förbi? Vi måste ju af. Ingen kände ju oss här, men det gick väl an att bli bekant. Till stationsinspektoren togo vi vår tillflykt och han var oss på alla sätt behjälplig. Komma dessa rader på något vis inför hans ögon så må de framföra en hjärtinnerlig hälsning från det aflägsna Kansas. Så fort vi hunno fingo vi lof att bestiga Vidablick för att få riktigt mätta våra hungriga blickar med Siljan och Dalom. Det tog lång tid att komma upp på höjden och upp i tornet, men det gick och mödan ångrade vi ej. Hvilken utsikt man har från denna höjd! Man ser hela Siljan ända bort till Mora vid den västra ändan på den vackra sjön. Där söder om ligger Leksand, hvarest Anders

Carlsson lefver sitt lugna lif i hembygdens skogar och dalar, tackande Gud för hem och fosterjord. Där rätt norr ut är Boda, som Cambridgeborna så inpräglad i mitt minne. Sedan ligger där ju den ena byn invid den andra, liknande respektabla städer i Amerika. Östbjörka, Backa, Ingals, Born, Westberg, Wikarbyn, Röjeråsen, Västbjörka, Öja, Stumsnäs, Alsarbyn, Söderåsen, Utby, Gördebyn, Lerdal och hvem vet hvad de alla heta.

På den vackra holmen strax nedanom åt nordväst ligger Rättviks gamla kyrka, så kär emedan den varit kär för många af de dalfolk, som vi lärt oss att älska och högakta i detta land. Majoriteten af Cambridgeborna härstammade en gång från Rättvik och Boda. Hans Bäcklin var den förste Rättviksbo som utvandrade till Amerika. Han slog sig ned i Cambridge, Minn., redan 1864. År 1866 drogo flera hundra af hans landsmän från Siljans sköna bygder dit, samt bildade ett af de allra trefligaste nybyggen i det svenska Minnesota. När det fått gå några år, så tror jag att svenskarne i Amerikas Dalarne komma att utbyta namnet Cambridge mot det mer svenska och mer passande namnet Bäcklin. Rättvik kunde vara lika bra, men hvarför inte låta den gamle hedersmannens namn få bli bevaradt åt eftervärlden?

I Rättvik och Mora.

Prosten Anders Lefrin i Rättvik förefaller litet stel att börja med innan man blir bekant med honom, men sedan vi blefvo bekanta var han mycket artig och förekommande. Han öppnade kyrkan för oss och lät sig tillsammans med undertecknad fotograferas på Rättviks gamla predikstol, berättade villigt helgedomens historia och stod för kort med oss ute vid Vasastenen på Siljans strand. Läser han dessa rader så före de äfven ett tack till honom från kamraten på predikstolen den 2 juli 1914.

En stor saknad för mig var det att jag inte fick se en enda kyrkobåt. De ha alla ruttnadt upp. Inte en finnes kvar mer än den som Anders Zorn har låst inne borta i Mora och, som, likt herr målaren själf, ingen får se. Lefrin sade att man nu

åker i motorbåtar, men jag befarar att dessa så väl i Rättvik som annorstädes i Sverige inte i allmänhet gå till kyrkan.

Leksand behåller bättre än någon annan församling de gamla dragen. Mora har till min stora missräkning nästan fördärfvats af sågverk. Deras gnissel natt och dag och de stora timmerflottorna som fylla sjön hafva alldeles fördärfvat den Mora strand som min gode vän Louis Morlin i Cambridge, Minn., förtäljt om så varmt och glödande. Det fanns ingen annan utväg för mig att få färdas på Siljans romantiska-våg än att betala en

Med Lefrin vid Vasastenen på Siljans strand, Rättvik.

bokhållare tre kronor för några minuters färd i hans motorbåt. Jag måste ju segla på Siljan om det inte gick på något annat vis än i en så modern farkost.

Vi togo porträtt vid Mora kyrkodörr, vid Zorns grind och klöfvo upp i den gamla klockstapeln samt märkte bland grafvårdarna dr. Svärds nyligen resta sten.

Gustaf Vasas staty såg sluskig och vagabondlik ut och Utme-lands källare hålles i godt skick. Ornässtugan ligger ju ett bra stycke härifrån, men hvarje fotsbredd jord här är ju historisk mark.

Så äfven jag fått stå på Siljans stränder
och tjasas utaf fager Dalabygd,
hvars ryckte ljudit genom många länder
och i hvars sköte alstrats mod och dygd.

Från Vidablick mitt öga sökt att mäta
det intressanta som omkring mig låg.
Förgäfves tanken strof att mätt sig äta
på hvad som timat rundt om Siljevåg.

I "Sveriges Hjärta" varma hjärtan klappat
för folk och fosterbygd de flydda år
och, fastän mycket nutid har borttappat,
man spanar något än af lif och vår.

XVIII KAPITLET.

*Vid Borlänge station.—Tågen i Sverige.—“Ack, Värmeland”.—
En titt till Fryksände och Torshyttan.—På tåget mellan Örne-
red och Göteborg.*

Vid Borlänge station.

Med saknad men med tacksamhet lämnade vi Siljan. Våra ögon hafva sett midnattsolen, Dalarne och Trollhättan — den som har sett detta han har sannerligen inte farit förgäfvos till höga Norden. Dock, Dalarne och Siljan bör ingen svensk uraktlåta att se vare sig han bor på denna eller den andra sidan världshafvet.

Vi fingo dock inte se Lis Olof Larsons hemland i sin prakt, ty det rädde en förfärlig torcka i fäderneslandet i sommar och den var så svår i Dalom att allting var förtorkadt och sådan att stränderna på Siljan från Vidablick sågo riktigt brunröda och förbrända ut. De små tegarne gjorde trakten lik ett lapp-täcke. De buro visserligen några små kärfvar, men ringa blef nog skörden öfverallt i Sveriges land i år.

Så vända vi oss mot söder, ty vi vilja se “Värmland, det sköna och härliga land.” På Bergslagens järnvägar resa vi mot Göteborg, där vi ännu icke hunnit hälsa på släkt och vänner, ty midnattssolen tar inte hänsyn till folks önsknings, utan den som vill hafva något med henne att göra, han får komma på utsatt mottagningstid, alldeles som det går till på de svenska pastorsexpeditionerna. Så togo vi vår första resa inom Sverige till Narvik och det ångrade vi ej.

Vid Borlänge station hade vi det oförgätliga nöjet att få träffa ordensledamoten och kontraktsprosten teol. kand. Karl Ludvig Lindberg, som med fru gjort sig det stora omaket att komma hit in från stora Tuna för att hälsa på oss. Ömsesidiga

vänner till mig och Lindberg hade fått för sig, att vi liknade hvarandra synnerligen mycket och det var begäret efter att "finna ut" som gjorde, att vi båda längtade efter att få se hvarandra under vår vistelse i hemlandet. Jag vet nu inte hur broder Lindberg kände det, men jag kände det som en stor heder och förmån att få gå och gälla för en alibi till Svenska Allmänna Prästföreningens naturlige primus inter pares.

Herrskapet Lindberg inbjödo mig med fru och dotter att åtminstone en vecka gästa i deras hem och vi gladdo oss i hoppet att ett sammanträffande, men kriget kom och slog kors för oss både i detta och många flera fall.

Tågen i Sverige.

Från Borlänge bär det af fort mot sydväst. Tågen i Sverige gå lika fort och äro lika bekvämliga som i Amerika. Språksamma äro äfven våra medpassagerare och vi taga deras tid i anspråk, ty vi voro hemma för att få lära så mycket som möjligt om både land och folk. Synnerligen språksam var en Arvikafröken som följt med en nyligen från Amerika hemkommen bror som var ingenjör, ett stycke uppåt nordnorden och som nu vände om hem för att invänta brodern med familj hem igen. Fröken hade goda tankar om Amerika och talte om för oss hvarjehanda intressanta saker från detta land. Jämte henne satt där en fet och frodig västmanländska som gjorde en af sina reguliära turer till Loka hälsobrunn, hvilkens goda egenskaper hon inte kunde för högt loforda. Så kommo där in i vår kupé ett par flickor med ett litet barn som hade någon illaluktande sjukdom och detta dref oss öfriga ur rummet.

"Ack, Värmeland."

Vi foro förbi Ludvika, Hörken, Ställdalen, Bredsjö, Hällefors och Grythytted. Därpå voro vi inne i Värmland. Strax norr om Loka och Herrhult ligger Persberget och Nyhyttan. Strax vid Daglösen hafva vi Filipstad, Kroppa, Sunnemo och andra platser så kära och minnesrika för vårt folk i Lindsborg, Kansas. Brattforshyttan, Geijersdal, Lidfors med flera platser

hafva hemlandsminnen för många i vår trakt. Så många af dr Olof Olssons vänner såväl som han själf härstamma från dessa vackra trakter. Efter att vi rest förbi Mölnbacka och Deje fara vi öfver Klarälven och vid Kil inleden till Frykensäarna, så välkända i Sverige och bland turister och på hvilkas stränder så många Lindsborgare sett dagens ljus. Sunne församling, där så många Lindsborgare äro födda, ligger ett stycke mot norr utmed en af dessa sjöar.

Här bor åtminstone en del af året Selma Lagerlöf, som blifvit världsbekant emedan hon nyligen tilldelats Nobelpriset i litteratur. Hade jag olyckligtvis sammanträffat med Selma, så hade jag troligen äfven sagt henne hvad jag sade några präster i hemlandet, att jag visserligen inte var någon beundrare af hennes skrifers låga sedlighetsbegrepp och allestädes framstickande hat mot kyrka, prästerskap och kristen tro och kanske förväntat henne lika mycket som dessa ämbetsbröder.

Hvar människa är mer eller mindre barn af sin tid och vårt fädernesland har just genomlevvat en förnedringstid å alla områden. Morgonrodnaden till en ny dag synes dock och vi vilja bedja Gud att denna må bringa våra syskon i hemlandet mycket godt.

Men Selma Lagerlöf är inte den enda beryktade person som Värmland får lof att kännas vid. Det får ock dragas med den stackars Fröding, om hvilkens begrafning jag hörde sägas att Nathan S. hade satt sig i sinnet på att Fröding skulle inte ha en kristlig begrafning, och därför höll han en sådan likpredikan som han gjorde. Ja tänk huru mycket "Guds gåfvor" man har förstört i våra fäders land äfven inom det litterära området.

Ett käntt sällskap träffa vi på i Anders Fryxell, E. Geijer, E. Tegner, John Ericksson, Olof Olsson, gamle P. Pehrsson, och många andra. Värmland har godt om storheter som använt sina pund till människosläktets fromma och som inte sökt att bli märkvärdiga genom att skämma ut sitt land och folk.

Naturen inom denna del af Sverige är nästan vackrare än annorstädes. Resande säga, att trakten omkring Frykensäarna är den vackraste trakt i hela Europa.

En titt till Fryksände och Torshyttan.

Det var vår mening att företaga grundliga färder i dessa landsändar, ty min hustru önskade se sin faders hem i Fryksände och ville äfven hälsa på i Torshyttan, där han som ung i många år arbetade som spiksmed. Det skulle dock ske på det sista strax före vår hemresa, ty vi skulle gömma det bästa till sist. Så kom kriget och skrämde hem oss och resan blef tillsammans med många andra ogjord.

Det var med rörda känslor vi reste genom denna trakt, ty det var här som Lindsborgnybygget hade sina rötter. I grafvårdarna häromkring hvila förfäderna till Lindsborgs grundläggare och bida uppståndelsens morgon. Det var här som Olof Olsson hade sitt hem och hvarest han af sin fromma moder lärde sig att med barnaförtröstan se upp till bergen hvarifrån vår hjälp kommer. Det var äfven här som han sedermera som ung pastor lärde sig att ömma för medmänniskornas såväl timliga som andliga värlfärd, hvilket dref honom att lämna fädernejorden med allt som för den känslige unge mannen var dyrt och kärt och begifva sig ut till det underliga landet i väster.

Efter Kil fara vi förbi Grums, Värmlandsbro och Säffle och i hopp om att om en kort tid få hälsa på biskopen i Karlstad, den som lik ingen annan har det unga Sveriges öra, fara vi förbi denna stad ned genom Dalsland mot det gamla och efterlängtade Löddöse eller Göteborg. I dessa landsändar hade torkan varit svårast. I nästan hela Dalsland betade man i juli kreaturen på sädesåkrarna. Allt grönt var uppbrändt af hettan.

Skymtar af Vänern gladde oss nu och då. Kinnekulle skymtade fram i fjärran och Halle- och Hunneberg höjde sina hjässor majestätiskt nära intill. Trollhättan fingo vi inte denna gång se i all sin prakt, men som det förunnades oss något senare så omnämnes färden uppför dessa fall i annat sammanhang. Grofva elektriska ledningar utefter järnvägen visa oss huru Göteborg tillgodogör sig den kraft som frambringas af de utomordentliga vattenfallen vid Vänerns utlopp.

På tåget mellan Öxnered och Göteborg.

På tåget mellan Öxnered och Göteborg hade vi sällskap med en belevnad affärsman som under sina resor ofta besökte såväl Hälsingfors som Petersburg och Moskwa. Han var väl förtrogen med ryska förhållanden och sade att ett besök i Moskwa har sitt stora intresse. Man kommer, sade han, på denna resa rätt in i ryska riket och får se hem- och folklifvet där. Han talade äfven om Rysslands planer med afseende på eröfringen af Skandinavien så långt som de hunnit utveckla sig. Han beskref äfven det ryska folklifvet med en sakkännarens förmåga och det kändes riktigt tomt, då vi äntligen voro framme i Göteborg och nödgades stiga af tåget och skiljas.

Färden igenom norra Sverige hade varit trefflig och fastän den inte räckte öfver två veckor, så voro vi dock glada öfver hvad vi fått såväl höra som se. Vi hade sett litet af vårt fädernesland och hade lärt att detta land var både stort och skönt.

XIX KAPITLET.

*I mobiliseringstider.—Hemma — men hemlös.—Vedums kyrka.—
Ströftåg i hembygden.—I Svante Andersons gästfria hem.—
I Bitterna helgedom.*

I Mobiliseringstider.

I Bitterna kyrka det rang och rang
och mystisk och dyster var klockornas klang,
då timtals kring nejden den ljöd.
Till mobilisering den maning var,
ty krigets låga slog hög och klar
i grannland och bådade nöd.

Från fredligt värf med musköten i hand
drar Sveriges mandom till sjöstrand.
att värna om fosterjord
och tomt blir hemmet och plog står still,
men ingenting hjälper hur klaga man vill,
man lyder konungens ord.

Från gråtande hustru och barn drar far
och älskande skiljas, blott svaghet blir kvar
och Svea tårögd står.
Hon vill inte kriga, hon önskar fred,
men värnas skall hemmet på gammal sed
om ovän det åtrår.

Fabriken afstannar och bank stänges opp
och fartyg och tåg saktas af i sitt lopp
och kronan på allt gör beslag.
Från plogen leds hästen på krigarstråt
och säd dröser ur och skyl blir våt
på mobiliseringsdag.

Hemma — men hemlös.

Det var rörande att stiga af på stationen i Vedum, där jag inte hade varit på 31 år. Ingen kände mig och jag kände ingen. Ingenting var sig likt. Träden omkring Gammelins hus hade blifvit ofantligt stora och stationsinspektör Börjeson var inte mer här. Banvakten Skoglund' var inte heller att se och greve Creutz var död.

Gästgifvaregården hade flyttats till stationen och vi letade upp den och fingo oss något mat samt hyrde skjuts till Bragnum, Lekåsa. Det var ingen släkting som jag hade reda på på närmare håll. Morbror Skatt kallade jag upp per telefon och sade ifrån att de kunde vänta sig främmande inom några minuter. Fastän det regnade rätt hårdt, så blef det skjuts i ordning och vi började färden på hemtrakten.

Vedums kyrka.

Knappast någonting var igenkänneligt. Vedums kyrka var sig dock lik. Klockstapeln stod där lika gammal och förfallen och det Hjärtska grafkoret var sådant som förr. Vägen öfver liden kände jag igen. Den var lika stenig ännu, fastän nog många länsmanspålysningar utgått om sandpåkörning sedan Alfred Palmgrens dagar. Jag tyckte att jag kände igen en del platser i Fårhaga och Bösötrakten. Noltorp och Elings kyrka var sig lik. Men det gick så fort och vi voro redan i Västorp och sågo Lekåsa kyrka, Leksells handelsbod och där låg ju redan själfva Bragnum. Det var inte en fjärdedel så långt nu, som då jag som liten gosse i sällskap med en gammal "morbror" gick fram denna väg.

Vi blefvo väl mottagna hos den gamle korpralen, morbror Gustaf Skatt. Han ser ganska kry och ung ut, fast han inte är ung något mer. Jag var med på hans bröllop och det varade i dagarna tre och är ett af de äldsta minnena jag har. Skatt har ännu soldathållning och soldatmod, men en morgon då han stod utom sitt huses dörr och det ringde till mobilisering i Lekåsa, Åsaka och Bitterna kyrkor samtidigt, kom det stora tårar i den gamle krigarens ögon och han sade till mig: "Det där låter ödesdigert för vårt land och folk."

Ströftåg i hembygden.

Så fort vi hunnit hvila ut litet ville jag ju se mitt hem och några af mina lek- och ungdomskamrater. Morbror satte för sin feta stadiga springare och vi började färden hem till mitt kära hem i Botberga. Vi åkte förbi Haglunds utmarker, där jag som dräng grof diken som ännu voro kvar. Så foro vi förbi Bohl, Söltorp, Lunnäng och strax började mitt hjärta att slå så nervöst och fort, ty jag såg hagen, där jag som liten gosse först "gick vall". Men ingenting var sig likt. Där fanns då inte ett träd, men nu var där stor och hög furuskog. Det var svårt att få för sig att denna skog växt upp på trettio år.

Nu var jag på kända orter. Jag hade lekt, sprungit, gräft hålor och haft barnsliga ting för mig öfver allt här. Där var den gamla källan, som vi togo vatten ur, då brunnen torkade upp. Den var klar och ren som då. Där strax bredvid var det som en grannflicka nära nog örat af mig, då vi en gång lekt Abrahams och Lots herdar slogos om betet. Där är berget hvarest vi brukade bära upp enris, då vi skulle tända påskeld. Där är grinden som jag brukade gå igenom, då jag som barn gick hem. Och där är det lilla kära huset, hvarest jag först såg mor och lifvet... nej hvad ser jag Ingenting! Ingenting! Kul-len är bar. Husen äro borta. Träden äro nedhuggna. Brunnen är igenhäfd. Bara berget där söderom och den stora stenen äro kvar.

Mitt hem är sköfladt. Stugan finns ej mer där först mitt öga såg mot mor och lifvet, men barndomsminnena bli fler och fler och fastän tacksam för hvad Gud har gifvit, uti mitt bröst där var en sällsam brand. jag var en främling i mitt eget land.

Jag var ju hemma men hade intet hem. Hvarje tum af jorden var mig kär, men jag hade ju intet här att göra. Hemma, men dock en främling. Huru mången svensk-amerikan har inte erfarit hvad jag nu erfor, men detta var första gången jag har känt hvad det betyder, att komma till sitt eget hem och

finna att det inte är något hem. Jag gnolade för mig själf för att något dölja de känslor som rörde upp mitt inre:

Vi bo ej här, vi blott här nere gästa
en liten tid på resa till vår vän o. s. v.

Hvarken min hustru eller min dotter kunde ju känna det så som jag kände det här. Min hustrus hem är i Jönköping och min dotters hem är i Cambridge, Minnesota, men detta var mitt hem för mina första sjutton år. Hem, hem mitt kära hem, ej

Hemma, men hemlös.

finns en plats på jorden . . . ja så sjunga vi ju och dock intet hem här nere.

Vi togo porträtt just där stugan stod, på stenen, där jag som liten så ofta blickade ut öfver världen och vid den gamla källaren, de enda platser som vittnade om fordna dagar. Jag gick upp på berget. Rättarns hus var äfven borta, Tållanders hus var grusadt. Flöttestines stuga saknades, men Högeås, Sandåker, Lundkvists, Vases och Skräddarelarsa hus stodo kvar. Svante i Botberga hade byggt nytt och fint och kyrkoherdebostället var flyttat norr om kyrkan. Ja, där var kyrkan, Bitterna kyrka, där jag är döpt, konfirmerad och dit vi söndagli-

gen gingo då jag var liten. Kyrkan såg ut som förr, men hon låg mycket närmare och var mycket mindre än jag hade för mig att hon borde vara. Botberga och Sköttning var sig tämligen likt. Kartegården hade ändrats något. "Gulloxlera", hvarest A. P. J. Collberg hade sitt hem, voro äfven borthuggna. Men här från den del af jorden hvarest jag först såg utom hemmets rämärken var det underligt att åter få se omkring sig. Tanken på att detta var den sista och den enda gången jag kom att betrakta denna kära plats, göt ett visst vemod i min själ, men vi bo ej här, vi blott här nere gästa o. s. v.

I Svante Andersons gästfria hem.

Svante Andersson, vanligen Stoers Svante kallad, "gick vall" strax vid mitt hem. Som han visste, att vi skulle komma någon af dagarna, sprang han lätt och kvikt upp och välkomnade oss, då vi anlände. I hans hem visades oss äfven mycket kärlek. Detta hem är typiskt af ett genomhederligt västgötahem. Huset är modernt, det är sannt, har stora fönster och många rum, men möblerna hafva sönerna förfärdigat och dottern har med egna händer spunnit, väft och sytt mycket af det vackra som prydde bord och sängar. Här hade vi det trefligt, fast det var midt i mobiliseringstiden och krigets åskor dånade vid angränsande kuster.

Svante Andersson hade satt sig i sinnet på att jag skulle predika i min hemkyrka, då jag kom. Han hade äfven framfört sin åstundan till kyrkoherden i församlingen. Denne som är ungtkarl och schartauan hade åtskillig samvetsoro angående saken och frågade min gamle vän, om han kunde garantera, att jag var renlärig. Detta gjorde han djärft, men ingen pålysning kom ifråga. Det var dock inte nödvändigt, ty det blef bekant i flera socknar, att jag skulle predika i Bitterna kyrka den 9 augusti kl. 2 e. m. och innan den tiden var kyrkan fullpackad. Prosten själf hade rest bort, men komminister Hallen var hemma och hörde på. Vi blefvo äfven en liten smula bekanta och såväl han som frun syntes vara präktigt folk. Att jag kände mig litet mer bekant med min konfirmationslärare pastor F. G. O. Högman och gamle Sylven, må ju inte förtyckas,

de voro ju pastorer i Bitterna pastorat på den tid, då jag var hemma där.

Bitterna pastorat består af så där 2,500 medlemmar och omfattar tre församlingar, Bitterna, Vedum och Elings. Litet fler personer för två pastorer att vårda än i min församling i Lindsborg. Kyrkorna ligga inte längre isär än att man kan lätt gå till fots från begge prestgårdarna till hvilken som helst af dem och det skedde också fordomdags. Folket är mycket kyrkligt och det finnes inga separatister inom pastoratet. Börjeson i Vedum försökte att föra in valdenströminanismen för längesen och Lindblad i Kartegården lät upp sitt hus för friare möten, men det blef inte mer. Sylven och Högman höllo bibelförklaringar i skolhusen och ledde församlingarna så väl, att det fanns intet behof af frikyrklig verksamhet. Man går ock till kyrkan än rätt allmänt. Hafva bara prästerna i detta pastorat något andligt lif och något nit om sina församlingars andliga välfärd, så är inte heller farligt att något nymodigt insmyger sig, ty folket här är upplyst och sansadt och kyrkligt. Gud välsigne vännerna i hembygden!

I Bitternas helgedom.

Det kändes underligt att bestiga predikstolen i Bitterna. Kyrkan var full af folk. Många voro ju mina lek- och barndomskamrater, fastän jag nu inte kände en enda af dem. Botbergas stol var fullsatt i dag som den brukade vara på den tid, då äfven jag fick stå där. Sitta fick jag sällan utan några gånger, då vi sutto innerst och pappa lyfte upp mig i fönstret, ty det var inte sittplats för flera än de gamla. Gångarna voro fyllda och man satt ända fram på altarrunden. Sista gången jag var uppe på denna predikstol var år 1881, då jag satte upp några blommor där, dagen före vi skulle konfirmeras. Huru god hade inte Gud varit mot mig sedan den tiden och huru litet visste jag inte då, om det öde som mig förelåg. Litet kunde jag då ana att jag innan nästa uppträdande här skulle hafva rest öfver hela Norra Amerika, varit pastor i så när 20 år och därjämte hafva besökt nästan alla länder i Europa och varit ända till Berlin,

Paris, Neapel och Rom. Sannerligen har jag anledning att tacka Herren för hans godhet och nåd!

Texten lästes i Lukas 12: 42—48 och ämnet blef: Herrens förvaltare. Först sökte jag att framhålla hvilka de äro, sedan hvad de ha att förvalta och sist betydelsen af förvaltareskapet och dess lön. Men det är ju klart att omständigheterna färglade framställningen ganska mycket. Jag kunde inte undgå att känna, att jag var i min hembygd, att det var säkerligen den enda och sista gången jag fick predika för mina barndomsvänner. Ordet grep ock ömsesidigt våra hjärtan och vi kände för-

Med Swante Anderson vid vår gamla källare.

valtareskapets stora betydelse och att vi alla hade att göra räknenskap för våra pund. I dessa landsändar hade man väl vetat sanningen sedan urminnes tider. Gud hade genom gudfruktiga lärare, ledt församlingarna till de rena källorna och ut på de gröna betesmarkerna och här borde vara ett Gud hän-gifvet folk. Nästan hvarje öga tårades och det blef nödvändigt gång på gång att stanna, så att inte känslorna skulle alldeles öfverväldiga oss.

Då allt var öfverståndet i kyrkan blef det fråga om att hälsa på gamla bekanta samt taga porträtt ute vid mina två

syskons grafvar. Därefter gingo vi hem. Man har väl aldrig tänkt på att det skulle behövas att ha två gudstjänster i samma församling på samma söndag här och samma åsikter råda ännu. Så att när båda pastorerna äro hemma predikar en i Bitterna hvar söndag och en är i en af de andra kyrkorna. Något möte under veckan tänker man sällan på. Fordomsdags förekom det bibelförklaringar under veckodagarna. Hvilken skillnad på där och här, som vi få lof att predika ända till tre eller fler gånger på söndagen och sedan en eller ett par gånger hvar dag under veckan. De predika säkerligen för sällan, men vi hafva lika säkert allt för många möten.

Huru dant det andliga lifvet för närvarande är i dessa byder kunde jag ju inte utröna vid ett tillfälligt besök, men jag fann att där fanns fortfarande dem som läsa Nohrborgs postilla flitigt, äro mycket väl förtrogna med bibeln och andra böcker såsom till exempel Arndts Sanna Kristendom, Scrifvers Själaskatt, Fresenii Nattvardsbok, Kristens Resa, m. m. Då jag en morgon tittade oförmodat in till en gammal släkting som sällan kan gå till kyrkan, så satt hon och läste sin Nohrborg, samt talade äfven med stort nöje om besök som församlingens kyrkoherde hade för sed att aflägga hos henne.

XX KAPITLET.

*Bekymmer rörande hemfärden.—Albert Nohlen, min sällskapsvän.
—Från Botberga förbi Tolanda till Bragnum.—Ribbingsberg,
mina föräldrars barndomsbygd.—Farväl, du kära barndoms-
bygd.—I Göteborgs skärgård.*

Bekymmer för hemfärden.

Medan jag var i Botberga erhöll jag telegram från pastor Theodore Kjellgren som med sitt sällskap låg vid Lannaskede brunn och var bekymrad angående hemfärden. Från Vedum, dit jag på några minuter for, hade jag ett tillfredsställande samtal med br. K. där nere i buttraste Småland. Telefonsystemet i Sverige är nog bättre än någonstädes för öfrigt i hela världen. Man kan med lätthet tala öfver hela riket utan det minsta besvär. Bara 15 öre från him hembygd i Västergötland till Göteborg och 60 öre tror jag att det kostade att tala med K. i Småland. Pastor Elof Carlson uppe i Östergötland var äfven orolig angående hemfärden och bad mig om hjälp; men huru skulle den som själf inte hade någon utsikt att komma öfver hafvet kunna hjälpa någon annan?

Albert Nohlen, min sällskapsvän.

Albert Nohlen, en af mina reskamrater, var äfven född och uppväxt i Bitterna och var hemma samtidigt, fastän vi i Sverige för öfrigt inte sökte att följas åt. Född i ett fattigt hem vid Nolängsled, nära Ölstorp, är han dock nu en af de mest välburgna hemmansägarné i det ovanligt rika Mariedahlnybygget i Kansas. Det kostade nog på för honom att vandra omkring till fots ända ut till släktingarna i Faleberg i Larf, då man vet att han här har de vackraste hästarne i countyet, där han bor, samt har i många år hållit sig med fin automobil. Hans

stadiga västgötasinne tog dock allt lugnt och han fann sig i omständigheterna. Man pratade dock om pojken från Nollängsled och funderade allvarligt, om det var sant, att han var så rik och om han kunde ha fått så mycket rikedom på ärligt vis. De liksom befara ännu därhemma, att den som lyckats att förvärfva stor rikedom i Amerika, han har farit fram med orättfärdigheter. Men som de sågo att han inte såg högfärdig ut och hörde att han inte skröt af sin rikedom, så liksom trodde de, att han kanske var ett undantag från regeln. Vid gudstjänsten i Bitterna träffades vi och sedan en dag senare i Göteborg, hvarpå vi reste hem och han, som ej kunde komma på vår båt, köpte sig biljett två veckor senare och for att hälsa på sin hustrus släktingar i Östergötland.

Från Botberga förbi Tolanda till Bragnum.

På återvägen från Botberga till Bragnum foro vi öfver Tolanda. Strax vi lämnade Botberga foro vi förbi pastor A. J. Rydén's broders hem, där han i Västergötlands härliga bygder framlefvit ett tråkigt ungarlif, fastän han varit i Amerika åtskilliga år och står sig väl. Litet senare foro vi förbi skolan, där jag tillbragt så många af mina barndomsdagar. Huset var detsamma som för trettio år sedan, men såg mycket mindre ut nu, än det gjorde då. Söder om skolan låg Karla Östergården, där Smokydalens i Kansas förste svensk var född och uppväxt. Man mindes Anders Bengtson Carlgren mycket väl och jag fick höra hans lefnadssaga berättas af släktingar som besökt honom sedan han kom hem från Kansas och medan han hade tankarna klara och bodde i sitt ungarlifhem vid Mösseberg.

Något längre mot söder låg en plats som jag kände igen, emedan jag där arbetade som lilldräng en tid. Att jag särskildt mindes platsen berodde kanske mycket därpå, att då jag kom för att begära min lilla lön för arbetet, så var min hustru vid sådant sinnelag, att han rusade upp från bordet och tog en stol och slog mig i hufvudet med och körde ut mig. Jag har ju förlåtit honom för det, men svårt var det att göra det, ty jag tyckte att det var så orätt och så uselt handladt. Han var med vid kyrkan och hälsade mycket vänligt. Han hade väl

glömt för länge sen hur han betalade mig för tjänsten. Men så snart jag såg platsen, så kom jag ihåg mina erfarenheter som barn där. Stackars den som var fattig i Sverige och hade sådant husbondefolk! Hustrun sökte dock att hålla mannen i styr, men det var nog inte alltid så godt för henne heller.

På vägen mot Lekåsa stå en mängd af bautastenar. Få af dem hafva några inskriptioner och jag tror till och med att de obetänksamma människorna förstört flera af dem på senare tiden. Vid Tolanda synas ännu ruinerna efter den forntida borgen eller fästningen där. En af Västergötlands småkonungar säges hafva bott där långt bort i tiden och platsen kallas ännu på grund häraf Tolanda Borg och ägaren af gården kallas Borgel.

Alla människor hafva öknamn i dessa bygder. Nu och då så vinna dessa namn så stort anseende, att personen i fråga låter sig benämnas med dem, men i de flesta fall, så blir man arg om de användas. Bland sådana namn minnes jag Borgel, Torpel, Kloarn, Kluss, Tällavipa, Loken, Stoern, Värpel, Skrufven, Så-nackern, Tassen, Flötttestina, Glädjelars, Tassemaja, Gullbergaknallen m. m.

Vid "Kloa" i Lekåsa kom jag att tänka på en gammal släkting som på min tid bodde här och som var mycket skicklig uti att göra större väggur. Hans broder var den i Carver välkände Anders Ahlin, som afled för några år sedan. En annan broder bodde i Nebraska och kallade sig Hallner och har en son som varit mycket framstående inom Missionsförbundet och en tid redigerade dess ledande tidning. Anders Hallner har i många år bott i Californien. En son till den som bodde i Lekåsa bor nu i Vara, men det blef ej tid för mig att hälsa på honom. Han är emellertid en aktad medborgare i denna stad, sade man mig.

Vår vistelse i Bragnum blef mycket kort. På grund af det utbrutna kriget voro vi oroliga angående hemfärden. Alla tyska och engelska båtar upphörde med sina turer och man funderade på om inte äfven den danska och norska linjen skulle få lof att lägga upp sina båtar. Från Göteborg till England gick det inte att komma. Flera försökte att resa öfver Esbjerg i Danmark, men fingo vända om. Oron var stor. Pengarna

började att taga slut och ingen förbindelse med hemlandet fanns och när som helst väntade svenskarna att blifva indragna i kriget.

Ribbingsberg, mina föräldrars barndomsbygd.

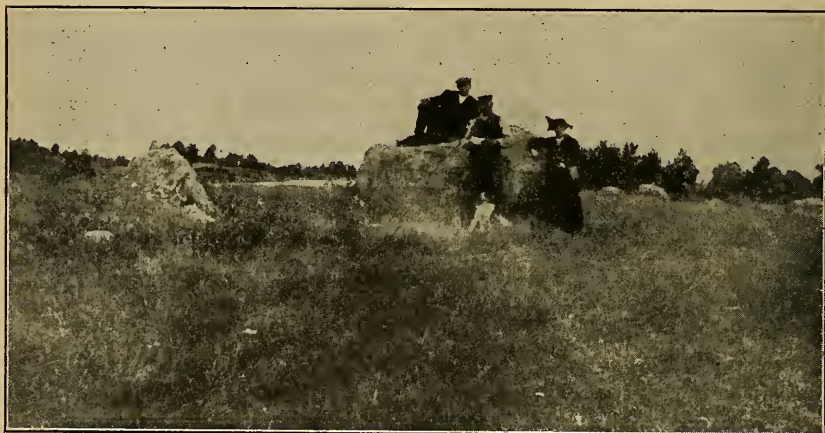
Från Bragnum till Vårgårda foro vi förbi Ribbingsberg, där far och mor framlefvat sin barndomstid och där jag en gång som gosse hade nöjet att se Sveriges vänsälle monark Oscar II, då han hälsade på där. Morbror Ahlins gamla hem vid den stora eken söder om Ribbingsberg var likadant nu som då jag såg det första gången när jag och morbror Magnus gingo ut till Vässingen i min tidiga barndom. "Hära bro" var rysligt låg och liten nu emot då jag som liten sprang öfver den med all kraft för att inte bli gripen af svindel vid öfvergången och falla i Nossan. Härened kyrka, där jag en gång såg julahalm vid ottesången, hade uppbränts af åskan och man hade uppfört en ny och vacker helgedom hitom ån, strax invid den nu nästan förfallna stora gånggriften. Skada att man inte än i Sverige har förstånd att förvara sådana storslagna minnesmärken från hedenhös som den välkända gånggriften vid Härened kyrka.

Utmed vägen var man sysselsatt med skördeanden. Man var ute på åkrarna öfverallt. Grödan på denna trakt var bättre än annorstädes i Sverige. Jag hade heller ingen aning om att jorden var så bördig här som den verkligen var. Under vanliga omständigheter får man säkert två eller kanske tre gånger så mycket på acren här som i Amerika. Så sade åtminstone en gammal Kansas- och Nebraska-farmare som köpt sig ett jordstykke utaf herregården Ribbingsberg, hvilken nu uppstyckats, och inköpes af från Amerika hemvändande landsmän. Jag frågade denne gamle Mariedahlbo om han inte längtade åter till den blåa floden i Kansas, men han sade ett bestämdt nej, och bedyrade att han var hemma för att bygga och bo i gamla Västergötland, äfven om han nödsakades att gå ut i krig. Han höll just på att med en slättermaskin taga af hafre. Annars håller man i allmänhet på att afmeja säden som fordom med lie och fruntimren springa efter och "taga upp" som man i fädernas dagar brukade.

Skördebrådskan är inte så stor i Sverige som den är i detta land. Allt gick så sakta och makligt, dock, allt gjordes så väl. Man hade alltid god tid för måltiderna och flera extra kaffetårar bestod man sig med under skördedagarna. Det såg så hemtrefligt ut, att se dem sitta i klungor utmed väggkanten och dricka kaffe och språka "mäna kräka feck säk en hästakakebete och ena hvelestunn."

Farväl du kära barndomsbygd.

En af mitt lifs innerligaste önsknningar har gått i fullbordan. Jag har fått återse min hembygd i nordnen. Detta hade med

På stenen vid mitt hem, där jag först såg ut öfver världen.

sig många missräkningar, men var ändå ett stort nöje. Fastän besöket var kort, fick jag ändå ovärderliga intryck af både trakten och folket. Trakten är bördig och skön, så vacker som någonstades i Sverige och folket är ärligt, uppriktigt, begåfvadt och ser friskt och starkt ut. Jag tackar Gud att jag fått födas af och växa upp bland ett sådant folk. En förmån som inte kan öfverskattas och som inte alla ha. Jag skulle långt hellre vilja vara första skottet till ett ärorikt stamträd än det sista vissnade löfvet på en gammal rutten stubbe; men det skulle haft med sig ett stort nöje att ha haft tid att stanna och söka

reda på släktregistret ett stycke bortåt i tiden. Dock, det lät sig ej göra. Jag var likafullt glad åt och tacksom för att hvar-enda en i slakten, som jag hörde om eller träffade, gaf mig det allra bästa intryck. Ärlighet, ödmjukhet, begåfning och kristligt allvar voro utmärkande drag hos dem. Störväxta och starka syntes äfven alla vara. Gudsfruktan och fosterlandskärlek märktes bland de karakteriserande släktdragen och på ett af de mest kända bondetågsporträtten står kusin, inspektör Johan Hedberg från Löfsta, Upsala, i främsta ledet med fanan i hand.

Med underbara känslor var det som jag sade farväl till min hemtrakt i det gamla hederliga Västergötland. Visserligen sökte jag att drifva bort sorgen med tanken på ett besök i framtiden, men europaresor äro inga leksaker, då det blir fråga om pengar eller möda. Med det ena får man lof att räkna såväl som det andra. Hemsvenskarna kunna inte förstå, huru det är möjligt för så många utvandrare att hälsa på sitt gamla hemland och säkert är det, att äfven om en del af dem som ha det bra här kunna taga sig en resa öfver Atlanten nu och då, så är det ganska få som kunna göra det utan att känna att det kostar. Min hembygd, mitt fosterland, farväl!

I Göteborgs skärgård.

Följande anteckning ur min dagbok från Göteborgs skärgård må här tillåtas att följa:

Än hafvet det blånar och böljorna slå
 mot klippiga stränder som förr,
 då viking i drakskepp drog hän på det blå
 från Götars väl vaktade dörr
 för holmgång och härfärd å aflägsen jord
 och byte för hemmet i nord.

Väl stenarna nöts under seklernas lopp
 af fötter som upphört att gå
 och vikingafästen ej mer byggas opp
 på klipporna mossiga, grå,
 men svensken än älskar det vågslitna skär,
 som vittne om fäderna bär.

Så trygg mellan bergväggar bygger han än,
den svenske, sitt älskade hem
och fostrar bland skären de kvinnor och män,
välskurna till tanke och lem,
som än skola offra för likar sitt blod
med forntida bragder och mod.

Och när sen till sist vid basunernas ljud
de grusas de urgamla fjäll
och släkterna framkallas inför vår Gud
i tidernas dimhöljda kväll,
då först saknas svensken bland hemlandets skär,
ty hemmet ej mera är där!

XXI KAPITLET.

Min första söndag i Sverige.—Hvilostunder hos släktingar i Norrland.—På Björkö.—En söndag i Göteborg.—Biskopsvisitation i Svenljunga.—Då pastor Mortons grafvård aftäcktes.—Krig och rykten om krig.—Kyrkosång.

Min första söndag i Sverige.

Vi tillbringade några söndagar i Sverige, och den första besökta vi Uppsala domkyrka. Vi kommo olyckligtvis sent och alla dörrarna voro stängda. Vi ställde oss då att vänta vid stora dörren, där ett tillkännagifvande upplyste om att den västra ingången inte var stängd. Fastän jag ryckte i alla dörrar, gick det inte att öppna någon. Efter en stund kommo några personer ut, och jag steg fram för att träda in, då kyrkovaktaren sköt mig tillbaka och försökte stänga dörren rätt för näsan på mig. Detta föll mig ej i smaken, hvarför jag satte foten mellan dörren och bad hans högvördighet om att få komma in, ty jag hade kommit flera tusen mil, för att få vara med vid en gudstjänst i detta tempel och ansåg det inte rätt att bli utkörd. "Men jag har befallning att inte släppa in någon", sade den själf gode herrn. "Det här är långt hemskare än jag hade väntat att bli bemött i mitt hemland", sade jag. "Är det så I bären er åt här, är det sannerligen inte underligt att edra kyrkor få stå tomma, och det skall dröja innan jag skall tränas med eder. Men finns det vett i ärkebiskop och ecklesiastikminister i Sveriges rike, så skola de åtminstone få reda på, hur man bemöter Sveriges barn, då de vilja komma in i sitt hemlands tempel. Skamligare har jag då aldrig blifvit bemött." Jag blef förtretad och den myndige dörrvaktaren vardt visst förskräckt, ty han släppte in både mig och mitt sällskap, och vi fingo se kyrkan, fastän vi för den dåliga akustikens skull inte

kunde höra ett enda ord. Vi sutto i den femte bänken på högra sidan om midtelgången. Det var den 21 juni 1914. Söderberg mässade och Karl Ekman predikade. Något annorlunda än den 8 november samma år som läsarna kanske erinra sig.

Hvilostunder hos släktingar i Norrland.

Vår andra söndag i hemlandet tillbringade vi i Skellefteå hos min hustrus kusin, fru prostinnan Vermelin. Här fingo vi vara med vid gudstjänst både i stads- och landtkyrkan. Båda voro fyllda med uppmärksamma åhörare. Dessutom voro vi med på en gudstjänst i ett skolhus ned mot kusten och deltog i en friluftsfest, anordnad af en kvinnoförening. Alla voro vänliga här. Mest fästade blefvo vi vid prästfolket och därefter intog familjen Jonsson, stadskamrererns, vårt sinne. Intrycken från Skellefteå äro bland de angenämaste från hela resan. Ungdomarna såväl som de äldre sågo så välbildade, så genomhederliga och så gudfruktiga ut. Det var ett präktigt folk däruppe i Norden.

På Björkö.

Den tredje söndagen tillbragtes på Björkö hos våra släktingar, kyrkoherde Pehrssons. Som det var enligt deras åsikt för långt till kyrkan hade vi gudstjänst för oss själfva som familj. Fru Elin Pehrsson ledde sången och broder Pehrsson läste en nyligen tryckt predikan af biskop Eklund. Det var en stilla andaktsstund ute bland de Bohuslänska skären. Återstoden af dagen användes till samtal och till att njuta af den friska och inspirerande naturen och samtala om kyrkliga förhållanden i Amerika och i fäderneslandet.

En söndag i Göteborg.

En söndag till voro vi i Göteborg. Då hade jag tillfälle att predika i Karl Johans kyrka. Det var på förmiddagen och kyrkoherden förrättade själf altartjänsten. Kyrkan är den vackraste i Göteborg, sade man oss, och vacker var den äfven denna dag, synnerligen därför, att den var full af folk. Men då man tänker på att den rymmer väl högst 2,000 och hela församlin-

gen räknar minst 19,000 medlemmar, då var antalet ju ändå inte stort. Efter intagen middag, som intogs i Slottsskogen och bjöds oss af dr. Lundahl, pastor i Johanniskyrkan, så följde jag med på begrafning. Staden består pastorerna med automobilskjuts till begrafningar, och jag fick följa med Pehrsson. Liken voro placerade i ett kapell, hvarest äfven de sörjande hade samlats. Där var en kammarorgel, och en dam spelade och vi sjöngo en psalm. Därpå hölls en ytterst kort likpredikan, och så förrättades jordfästningen rätt där. Åter sjöngs en psalm. Akten var enkel men impressiv i sin enkelhet. Så foro vi åter till staden, och jag begaf mig i väg till Annedahls kyrka, för att höra Göteborgs mest ansedde schartauan predika. Jag kom i tid, men kyrkan var redan fullsatt med åhörare. Det var aftonsång och en ritual för dylik gudstjänst användes. Predikan var kort och såvidt jag kunde fatta skrifven in toto. Den lästes dock med stor skicklighet, så att det betydde intet om det var första eller tjugonde gången den lästes. Folket hörde på och sutto stilla. Rätt många sofvo där jag satt, men jag ville inte störa dem, så de fingo vara i fred. Märkligt var det, att så många kunde komma till en sådan gudstjänst. Det finnes nog andligt behof ännu i svenskarnas hjärtan, och det uppmuntrade mig. Jag letade upp predikanten och fick tala med honom ett par ord. På kvällen kl. 7 predikade jag i Slottsskogen, där man vanligen håller friluftsmöten. Det regnade och blåste rätt kallt, men folket var ute i mängd, och man hörde på uppmärksamt. I sådant väder skulle vi inte få många att höra på i Amerika, och få om ens någon skulle komma. Det var inte pålyst att jag skulle predika, så att det var inte det som drog ut någon. Man har andliga behof i Sverige.

Biskopsvisitation i Svenljunga.

Jag fick vara med vid en biskopsvisitation i Svenljunga och vid aftäckningen af broder J. E. Mortons grafvård. Kyrkoherden i Svenljunga hade vänligen bjudit mig att komma till högtiden, och jag for ända från Närrike dit. Det var trefligt att få se hur Mark och Kinds härader sågo ut, och svältornas magra bygder hade jag ju också hört om. Nog var det stenigt på vä-

gen till Svenljunga, men skogen gjorde äfven dessa öde marker inbudande, och Svenljungaborna sågo långt ifrån utsvultna ut. Jag fick ett godt intryck af till och med dessa bygder. Hos en älsklig familj vid namn Carlson i Strömsfors stannade vi öfver natten. Kyrkohere Pehrsson och jag åkte på hästskjuts till Svenljunga på söndagsmorgonen. Vi togo in på hotellet och gingo därpå till kyrkoherdens hem. Där voro många präster. Biskop Rodhe, prosten Thomeus, prosten Davidson, kyrkoherdarna Hellberg, Perslow, Löfman, Leven, Hjalmar, Klas, Karl och Knut Lindholm, Ahlberg, Orvall, Pehrsson, pastorerna Rosengren, Sakman och Christenson. Om detta är alla eller inte vet jag ej. Det är inte godt att minnas namnen på personer som man träffar blott en gång. Dessutom voro där en mängd lekmän och fruntimmer. En bland lekmännen var synnerligen stjärnpydd och kallades hofmarskalk. På en del prästrockar lyste äfven en och annan stjärna.

Gudstjänsten började kl. 10. Biskop Rodhe höll installations-talet. Det varade i 15 minuter, hvarpå följde installationen alldeles som det tillgår hos oss. Ordningen vid framträdandet och bibelspråksläsandet var inte hvad jag väntade, där allt utföres med så god ordning som det vanligen sker i Sverige. Inte alla prästerna togó del och de som togo del sprungo om hvarandra utan vederbörlig reda. Biskopen och installandi voro iklädda mässhakar. De andra hade bara kappa och krage. Därpå hölls högmässopredikan af pastor loci, och hade han till ämne: "De båda vägarna." Predikan hölls efter utförligt utkast och var texttrogen och praktisk. "De båda vägarna." På en af dem är du. Det är lätt att komma in på den breda. Man kan vara from och döma strängt på den. Stora försakelser finnas äfven där. Gud söker arma syndare på den breda vägen. Den slutar i dom och fördömelse. Tårar och känslor föra inte in på den smala vägen. De räcka åtminstone ej till. Ångern föregår ingången genom den trånga porten. Jesus har öppnat den trånga porten. Du kommer närmare målet hvart steg du tar på den. Målet är att stå oförvitlig inför Gud på Jesu Kristi dag. Härbärgen på vägen äro ordet, nattvarden, bönen. Gå in genom den trånga porten, skynda!"

Då altartjänst och allt var slut, började ett slags förhör, som inte blef mer utaf än att kateketen fick fråga och svara själf i nästan alla fall. Biskopen förhörde på detta vis litet själf, och så hade han tillsatt två andra att på midtelgången fråga och svara sig själfva. Hela detta så kallade förhör gjorde på mig ett mycket otillfredsställande intryck och störde andakten i stället för att öka den. Det visade inte alls hvad församlingen visste angående salighetsläran, och det gaf ej heller kateketen tillfälle att visa sin skicklighet. Det skulle inte ta sig väl ut för oss att försöka med sådant här, men i Sverige fördrager man hvad som helst.

Vid förhöret gjordes bland andra följande frågor: Hvem sände Jesus? Hvarför? Hvilket är Jesu verk? Är det fullbordadt? Hvad menas med återlösa? Hvad voro vi trälrar under? Hvad var lösepenningen? Hvad var ändamålet med återlösningen? Huru skola vi tjäna Jesus? Hvar få vi rättfärdighet ifrån? Hvad menas med hans rättfärdighet? Hvilka bref har Jesus dikterat? Hvad är vår uniform? Bli det köttsliga sinnet kvar, då jag blir rättfärdig? Vänta vi bara salighet? Är det en fördold salighet? Är barnskapet fördoldt? Är trösten kännbar? Tjänar jag en död frälsare? Huru betrakta vi Frälsaren i återlösningens verk? Hade han med lagen att skaffa? Säg oss ett längre tal af Jesus? Hvad gör Gud mer än förlåter? Hvilka voro Jesu vittnen? Undervisade Jesus med gärningar? Visade Jesu ord huru att realisera det vi lärt? Äro profeterna likställiga med Jesus? Hade hvar profet sitt uppdrag? Kunde någon profet gifva ett fullt godt exempel? Har någon mer än Jesus gifvit oss ett fullt godt exempel? Hvad gjorde öfversteprästen? Är offergerningen fullbordad? Hvad förebildade offret? Hvad ville Jesus åstadkomma med offret? Hvad är syndens djupaste följd? Hvad ropade Jesus på korset? Åsyftade Jesus med offret hela världens synder? Huru skall kunskapen bli lefvande? Svar: Grip till ordet och bönen. "Tron är en hand som räcket ut för att mottaga den erbjudna nåden. Gåfvan blir ej mindre därför att handen darrar. Vi få inte vänta att bli förstådda af alla", sade Rodhe.

Därpå följde biskopliga rekommendationer och förmaningar.

Jag nedskref det följande: Kyrkorna böra repareras och målas. Gören kyrkorna vackra och värdiga. Ibland är det bara två grader varmt vid gudstjänsterna. Det får lof att botas. Brandförsäkringen bör höjas. Besöken kyrkorna bättre. Man ur huse, ut! Tagen barn och ungdom med till kyrkan. Den vuxna ungdomen är i allmänhet borta från kyrkan. Detta är hjärtskärande att tänka på. Hvad skall det bli i en framtid? Gud hjälpe oss. I unga, tänken på edert sanna bästa. O, I unga, om I vissten hvad eder frid tillhör. Bruken I, käre unge, Guds ord i hemmet. Hvar äro männen vid passionsgudstjänsterna? Många deltaga aldrig i gudstjänsten. Huru skolen I stå till ansvars på den sista dagen, om I inte bryn eder om nattvardsbordet? Blifven I vårdslösa, så liten på att Guds dom kommer. Den som föraktar Guds anordningar, blir straffad.

Fem odöpta barn finnas inom församlingen. Må vi akta oss för den farliga villfarelse som ligger i baptismen. Baptist- och metodistpredikanter hafva verkat något inom församlingen. Må vi vara på vår vakt emot söndring. Måtte icke missionshuset i Svenljunga brukas. Husförhören besökas dåligt. Må det bli bättring. Husandakten brukas sällan. Samlen edert folk kring Guds ord. Hvarje person bör låta Gud tala till sig hvarje dag. Andaktsböcker böra finnas i hvarje hem.

Svordomarna aftaga något, men allt för många svärja. Den som svärjer är ingen sann kristen. Dryckenskapen har aftagit något men öfvas af allt för många. Med otuktslasten förför själafienden mer nu än någonsin. Hemmen upplåtas för dansnöjen och lekstugor, och det är här som otukten frodas. Låt oss komma ihåg att ingen bolare skall komma in i Guds rike. Horkarlar skall Gud döma.

Söndagen användes för arbéte, nöjen, jakt och fiske. Glömmen inte det tredje budet.

Talet hölls ex tempore och andades allvar. Det togs äfven emot med synnerligt stor uppmärksamhet. Det goda intryck, jag fick af biskopens tal, fick jag ock af kyrkoherdens predikan.

Klockan var nu bortemot tre, och folket hade stått och suttit hela tiden stilla i den dåligt ventilerade kyrkan, där hettan var rent outhärdlig till och med för en Kansas-bo.

Pastor Mortons grafvård aftäckes.

Vi gingo ut, Pehrsson och jag, och hade en liten enkel grafvårdsaftäckningsfest. Mycket folk samlades därute och vi höllo ett par korta tal. Biskopen tyckte inte om denna fest, sades det, men sade intet däremot. Pehrsson var dock litet bekymrad på grund häraf, men allt aflopp väl, så vidt jag vet. Ett porträtt togs vid broder Mortons graf, hvilket är ett kärt minne från besöket i Svenljunga.

Vid middagen voro vi så där 80 personer tror jag. Jag var äfven bjuden och satt vid den tallrik, där "kortet saknade namn", bredvid hotellägaren. Maten var god och talen många och långa. Synnerligen slog det ideliga skålandet inte an på mig. Man söp ju inte så mycket, men att guppa upp och ned med vinglasen i handen ideligen, var motbjudande för den stackars augustanaprästen. Man nämnde ju äfven främlingen från Amerika bland dem för hvilka man tömde sitt glas, men jag kände mig inte manad att tala och tror inte, att någon var angelägen om att jag skulle det heller.

Skåltalen afbrötos dock af telefoneringar och telegram om mobilisering. Flera af prästerna blefvo kallade ut på manöver inom 24 timmar, och samtalen fingo ögonblickligen en annan tonart. Bud kom att det ringde i alla Stockholms och Göteborgs kyrkor. Samma rapport kom från Halland och Bohuslän. Att måla den underbara stämningen bland folket är inte lätt. Man talade i moll, och tårar tittade fram i många ögonvrår. O, hur man harmades på den arme Staaff och hans kotteri!

Krig och rykten om krig.

Då middagen var slut gick man ut i trädgården, där det vankades kaffe och dricka. Alla voro oroliga, alla anade det värsta och vid skilsmässan från vännerna här kände vi oss oroliga till sinnes.

Samtalet rörde sig nästan uteslutande om kriget. Man sade att tyskarna hade intagit södra delen af Öland och belägrat Häl-singfors, och man var viss på att krig kom ofördröjligen. I Borås, då vi reste hem på kvällen, fingo vi höra att det inte var Öland,

som tyskarna tagit, utan Åland, och detta lugnade oss något litet. Intetdera var sant.

Jag skulle nu i Nohlens och Flobergs sällskap fara till Moskwa, Ryssland, men när jag fick se Stockholmstidningarna i Herrljunga stod där att trafiken emellan Sverige och Ryssland var afbruten. "Nu", tänkte jag, "är det väl kanske bäst att packa sig härifrån, ty ingen vet hvarthän det här kan bära." Nohlen var af samma åsikt och hädanefter planlade vi om att komma hem.

Blott en söndag till stannade vi i hemlandet och den tillbringade jag i Bitterna, och nästa söndag gungade vi på Nordsjöns oroliga vågor och hade redan sagt farväl till våra fäders land.

Vi hafva ju sett Sveriges folk på gudstjänst några gånger och på olika platser. Där finnas ännu många som fröjdas i Herrens gårdar och som sätta själens välfärd framom njutningar och nöjen. Men det finnes nog allt för många, som inte bry sig om söndagen som gudstjänstdag, och till vår stora sorg, så hörde vi sådana som funno det en börda och en plåga att behöfva besöka Guds hus. Äro de sådana som å dragande kall besöka kyrkan, hvad kan man då tänka sig att de skola vara som inte å ämbetets vägnar nödgas gå dit. Sällt det folk som förstår jubelklängen.

Kyrkosång.

Jag vågar ju inte fälla något omdöme om kyrkosång, men hittills har jag inte varit i en enda kyrka, där församlingen sjungit så bra som i Lindsborg, och jag har i min välmening och enfald rätt ofta klagat på min kära församling för att man inte så allmänt och kraftigt sjunger. Jag lofvar inte att upphöra med denna uppmaning, utan bara vill till vår uppmuntran säga, att om vi än sjunga dåligt så sjunga vi bättre än de göra på många ställen i själfva det gamla präktiga Sverige. Skada dock att vi inte kunna komma därhän, att vi sjunga psalmerna rytmiskt. Jag har hört rytmisk psalmsång här, och den tyckte jag om. I Lindsborg borde det utan svårighet låta sig göra att inöfva detta slag af psalmsång.

XXII KAPITLET.

I Lekåsa.—Svenskens ärlighet.—De billiga järnvägsresorna i Europa.—“Gulloxlera”.—Ett pastorat i Västergötland.—Wilhelm Lundströms vackra tanke.—Band, som förenat.—Vår kyrka förr och nu.

I Lekåsa.

Under besöket i hembygden hade jag många gånger under vistelsen i Lekåsa anledning att telefonera åt olika håll. För att på detta sätt komma i beröring med världen, fick jag lof att hälsa på i Uddabo, en liten stuga som ligger nära Leksens handelsbod och har äran att vara den bostad, från hvilken Udde-narna ha fått sitt namn och hvari de kanske först sett dagens ljus. Jag har inte frågat om Svante och August Udden, välkända inom vår synod, äro födda där, men skulle nästan tro att så är. Stugan är troligen inte mycket ändrad sedan deras barn-domsdagar, utan är sig lik. Svante Udden är nu pastor i Grants-burg, Wis., men har varit banbrytare inom västra och nordvästra Minnesota, Norra Dakota och hela Canada. På många ställen har det fallit sig så, att jag fått vandra i hans fotspår, och det vittnesbördet har han haft, att han varit trogen, och detta sät-ter Gud högt.

August Udden har äran att vara Bethanys förste professor och har varit lärare vid Augustana många år. Nu är han an-ställd af staten Texas och tjänar som geolog där. Han är en af detta lands allra mest framstående vetenskapsmän inom geolo-giens område, och det är på grund häraf som han fått den fram-skjutna plåts, han nu innehar. Professorn, doktorn m. m. Udden i Austin, Texas, har längesedan öfverarbetat sig, som felet är med så många af dem som fått lof att slå sig fram i fattigdom i detta land, men han är ännu verksam på sitt område och sköter

med skicklighet sina uppdrag. Helt nyligen berättar han, att för utförande af ämbetsuppdrag han legat ute i Texas' vildmarker under flera månader.

Rätt många utaf inom Augustanasynoden välkända personer hafva kommit från dessa trakter. Vi minnas att dr. J. A. Enander var härifrån. Många pastorer räkna sina anor härifrån. Fremling härstammar från Främmostad, J. Franzen och S. Anderson från Foglum, Randahl från Lekåsa, S. G. Franzen från Vedum, Lind från Åsaka, G. A. Ekeberg från Floby, Ryden från Naum, Kjellgren från Norunga, Sand och Nyström från Larf, Rast från Fristad, Becklund från Essunga, Beck från Alingsås och Fihn från Lundby. Professorerna Sandzen, Brase och Thorsen vid Bethany äro äfven födda här.

På södra Hisingen träffade jag en syster till professor Brase vid Bethany College. Fru Almfeldt såväl som hennes man och barn gjorde på oss ett mycket godt intryck. De bo strax invid den gamla fästningen Elfsborg och platsen har visst fordom bebotts utaf kommandanten på fästningen. Nu har Elfsborg fått förfalla och ett starkare försvarsverk har uppförts längre utåt strömmen. Några mycket trefliga timmar tillbringades i det Almfeldtska hemmet, och hade inte resan hem företagits så snart, så hade vi nog tittat dit flera gånger.

På västra sidan af Hisingen hälsade vi en dag på en inrättning, där Göteborg vårdar en del af sina vanlottade människor. Fröken Hammarstrand, en kusin till min hustru, förestår inrättningen, och det var egentligen orsaken till att vi kommo att vandra dit. Aldrig förr hade vi sett på en gång en sådan mängd af olyckliga människor eller känt oss så tacksamma till Gud, för att han förlänat oss hälsa och låtit oss få behålla så väl kroppsom själskrafter. Vi försökte att få reda på hurudana hem dessa stackare kommo ifrån, och fröken Hammarstrand sade, att i de allra flesta fall, så är det drinkares eller andra olyckligas hem.

Herr A. F. Djuberg, en gammal vän från Norra Dakota, hade varit och sökt oss på hotellet i Göteborg en dag, då vi voro borta. Han lämnade visserligen några rader, men inte sin adress, och som vi inte funno den i någon telefonbok eller någon annan till-

gänglig adresskalender, så fingo vi ej träffa vår gamle vän, som så många gånger gaf oss tak öfver hufvudet, skjuts och mycket mera under den tid, då han och vi bodde i staten i norr.

Till hemresandens upplysning ville jag äfven säga, att vi blefvo innerligt väl bemötta på hotellet Hembygden i Göteborg. Detta hotell är särskildt afsedt för hemkommande landsmän och är godt nog för hvem som helst. Hembygden är modernt inrättadt, och dess tjänstemän voro synnerligen tillmötesgående och vänliga. Vi kände oss hemma på Hembygden. Afgiften är mycket rimlig, då man jämför den med den som man får betala på andra hotell.

Svenskens ärlighet.

Svenskarna äro så ärliga, att de rent af slå enom med häpnad. Man märker detta om man kommer in i en handelsbod, en bank eller på en station. Se här några exempel: Vid ett tillfälle bytte det tåg vi åkte på om karaktär, så att ifrån att vara persontåg, det blef snälltåg. För snälltåget fordrades särskild tilläggsbiljett, hvilket jag hade uraktlåtit att skaffa. Då konduktören begärde den, sade jag att jag ingen sådan hade och frågade hvad jag skulle göra. "Jo", sade han, "betala när herrn kommer till stationen, där ni stiger utaf." Detta gjorde jag och inspektoren tog emot penningarna, som om det varit det mest alldagliga och naturliga ting som kunnat hända. Vid ett annat tillfälle hade jag köpt biljett till orätt destinationsort. Min biljett var på en helt annan bana och för kortare väg än jag ville resa. Då jag kom på tåget talade jag om mitt bekymmer för konduktören och gaf honom den biljett jag hade. Han tog den och sade: "Det blir nog bra. Gå bara in på stationen i Limmared och tala om hur det förhåller sig och betala prisskillnaden, och allt blir bra." Jag gjorde så och inspektoren tog emot penningarna som om det varit alldeles naturligt, att sådana misstag begingos och rättades på det viset. En gång kom jag in på ett ångbåtskontor och begärde första klass biljett. "Jo visst skall herrn få det", blef svaret, "men om inte herrn bestämdt vill ha första klass, så kan jag försäkra honom, att andra klass är lika bra och

fullt god nog. Vi hade första klass äfven, men jag är viss på att herrskapet skall bli fullt belåtet med andra klass." Det var ju klart att jag köpte andra klass, som inte kostade stort mer än hälften så mycket, och vi voro fullt belåtna. Men säg, skulle något sådant kunna hända i Amerika? Då jag uttryckte min förvåning öfver sådan ärlighet ett par gånger, fick jag till svar: "Är det inte det minsta man kan fordra af en person, att han skall vara ärlig? Äro ni inte ärliga i Amerika?" Vid ett annat tillfälle frågade jag konduktören, om det lät sig göra att få stiga af utmed banan och hälsa på en god vän ett par dagar och sedan fortsätta på samma biljett. Jag klargjorde min sak så godt jag förmådde och fick af konduktören följande svar: "Jo visst går det an att få stiga af för några dagar och sedan fortsätta på samma biljett. Den person som herrskapet önskar att träffa kanske inte är hemma och därför vill jag råda, att när vi nu strax stanna i Hallsberg fyra minuter, herrn stiger af och sänder telegram till personen I ämnien besöka och beder om svar till Pålsboda, där vi äfven stanna en stund. Är personen hemma, så stiger herrskapet utaf och om ej så är, kunnen I fortsätta eder väg." Jag tog rådet och erhöll mycket riktigt telegram att herr inspektoren, som vi skulle hälsa på, var bortrest för två veckor. Vi fortsatte således vår väg. Men säg, hvem här i Amerika bland konduktörer skulle brytt sig om en främling på det viset? Vi hade flera sådana erfarenheter. Järnvägsfolket var synnerligen hederligt och vänligt. Stationsinspektoren i Rättvik var en bland de allra hjälpsammaste personer vi träffade på resan, och ändå hade vi inte den minsta bekantskap förut.

De billiga järnvägsresorna i Europa.

Det är billigt att resa i Europa öfverallt. Ju längre man reser ju billigare blir afgiften. Emellan Göteborg och Stockholm, så när 300 mil, kostar resan å andra klass omkring 16 kronor eller en och en half cent per amerikansk mil. Emellan Stockholm och Narvik, så när 1,000 mil, kostar resan andra klass 40 kronor, eller så när en cent per amerikansk mil. Emellan Stockholm och Rom, så nära 2,000 amerikanska mil, kostar an-

dra klass något mer än en och en half cent per mil. Om man åker tredje klass kostar det litet mer än hälften af hvad andra klass kostar. Tredje klass mellan Göteborg och Stockholm kostar litet mer än två öre milen eller litet mer än en half cent per amerikansk mil. Två cents per mil behöfver man inte betala någonstans i Europa, förmodar jag, utom då man vill åka första klass, men där åka endast "fools and Americans", säga de i Sverige.

Kunna europeerna reda sig med så låg passagerareavgift, så må väl våra järnvägar kunna reda sig med den avgift de begära, ty nog resa människor mera här i landet än de göra uti den gamla världen.

"Gulloxlera."

Strax invid mitt hem växte, då jag var liten, tvänne oxelträd, som i dagligt tal kallades "gulloxlera". Dessa träd voro borta nu då jag kom hem. I brådskan kom jag inte att fråga efter deras historia och inte minnes jag mycket om dem. Allt jag minnes är att man brukade berätta om att där voro "Gullapojkarna" födda och att de för längè sedan rest till Amerika. Om jag inte alldeles misstager mig så voro dessa barn så fattiga att de utauktionerades i eller vid kyrkan till den minstbjudande så som föräldralösa små.

I Amerika har jag ofta träffat två utaf dessa pojkar. Om de voro många fler barn vet jag ej. Jag har mig veterligt bara träffat två. Den ene är ogift och har så länge jag hört om honom tillbringat sin tid med att sälja en af våra bästa tidningar. Kan det anses som en god mission att sprida sund, sansad, kyrklig läsning i svenska hem öfver hela detta land, så har nog inte denne lefvat förgäfves. Den andre hade visst i tankarna att studera till präst, men kom in vid en af de mest betydelsefulla tidningarna bland vårt svenska folk i detta land och om det var detta eller något annat som hindrade honom från att fullfölja sin plan det vet jag inte, men han har nu i många år kontrollerat denna tidning och att den är vår mest konservativt, sundt kyrkliga politiska tidning är nog till största delen hans kredit. Han har väl inte alltid kunnat tycka om hvad vi präster sagt eller

skrifvit, men ingen har läst ett enda ord af A. P. J. Colberg, där han sagt något, som haft till syfte att skada Minnesotakonferensen eller Augustanasynoden.

Ett pastorat i Västergötland.

Ett pastorat i Västergötland har alltid hägrat för mig såsom det mest eftersträfvansvärda jag kunnat tänka mig. Hvad skulle man inte kunna uträtta som pastor i sitt eget hemland och bland sitt eget folk där seder, lagar och språk och allt vore enahanda. Där behöfver man inte hafva allehanda bekymmer om världsliga bestyr, som vi härute måste ha, och hvad man där kan uträtta det gör man för sitt eget folk och sitt eget land i en helt annan mening än det kan ske för oss härute i folkblandningen och förbistringen. Resan har dock visat mig att man har svårigheter äfven därhemma, andra än dem vi dragas med i mångt och mycket, det är sant, men godt om svårigheter har man äfven där. Det tror jag dock, att jag skulle kunna arbeta med glädje i något pastorat inom Skara stift och verkligen känna mig hemma; men till min blygsel får jag lof att bekänna, att om själfve biskop Danell sagt eller skrifvit till mig, att jag skulle få bli domprost i Skara eller kyrkoherde i Bitterna, om jag hade stannat kvar medan jag var där, så hade mitt hjärta sagt: "Tackar allra mjukast, käre farbror, jag vill det så gärna, men bunden i anden far jag tillbaka till Augustana och till Lindsborg eller Cambridge. Så länge jag kan få arbeta på en af de platserna kommer jag väl inte hit." Jag kan inte förlåta mig själf, för att jag var fullt belåten med att lämna Göteborg och riktigt glad att få stiga på Amerikas strand, men det var jag. Jag borde hafva varit villig att stanna hemma på fädernejorden under hvilka omständigheter som helst, det kände jag var rätt och tror att jag skulle kunnat finna mig i förhållandena till och med uppe i Norrland och detta oaktadt, så kände jag mig riktigt tillfredsställd med att få fara åter till västerlandet. Det är ju förunderligt att man skall vara sådan, men sådan är man.

Många af vännerna därhemma anse i hjärtedjupet, så fattar man det åtminstone, att vi som emigrerat och som mena att stan-

na borta och dö i fjärran land äro i verkligheten inte mycket bättre än landsförrädare. Att vi kunna älska fosterjorden och inte alls bry oss om den; detta kunna de inte fatta. Jag sade många af dem, att jag af hjärtat högaktade dem för denna åskådning och bad Gud välsigna dem uti den. "Men hvad skullen I göra med oss om vi komme hem?" sade jag. "I viljen inte hafva oss hem. Det är en välsignelse för eder att vi äro borta. Gud har nog äfven styrt därmed."

Vilhelm Lundströms vackra tanke.

Vilhelm Lundströms vackra tanke att kunna hålla svenskar-na tillsammans på något vis fastän de bo i skilda länder är ju innerligt tilltalande och vacker. Möjligheter finnes det ju äfven aft det kan bli en återemigration till fädernejorden. Jag har ju tänkt mig bägge såsom framtida förutsättningar för svensk storhet, men äfven dessa tankar vilja frysa för enom, då man fått se hur det ser ut med ett och annat därhemma.

Nya lifskrafter måste från något håll ingjutas i den svenska nationen om den skall komma någon hvart. Detta känner man litet hvar, tänker jag både här och där. Emigrationen har gjort både land och folk blodfattiga och en stor matthet förspörjes. När jag tänker härpå undrar jag inte alls på, att de klarseende inom Sverige förtretas på utvandringen. Det har gjort Sverige ofantlig skada. Kunde det nu låta sig göra, att en del af det förlorade återkomme med förökad kraft och insikt och bidroge till att återigen sätta lif i de döda benen därborta, så skulle en lyftning kanske kunna åstadkommas och kraftiga pulsslag åter förnimmas i den svenska nationalkroppen. Norrlands grufvor äro ju outtömliga. Dess väldiga forsar tystna aldrig. Skogen växer lika hög och stark nu som någonsin. Klimatet är ju utomordentligt i hela riket. Skulle det inte vara möjligt att en skara af dem, som utvandrat läte sig af detta hemlockas till fädernejorden igen? Både arbete och föda finnes tillräckligt för mycket mer folk än som finnes där nu. Lagar och seder kunna ju ändras, så att det går för hvem som helst att trifvas. Förmånerna här eller på andra ställen på jorden bli inte så ofantligt stora och det blir snart knappt om både ett och annat

äfven här. Kanske skall detta bidraga därtill att mången återvänder till hembygdens skogar och dalar, då nu snart fredens änglar svepa sina vingar om Europa och stormakterna utmattadt sig själfva och behöfva århundraden för att kunna komma dit där de befunno sig före detta ödesdigra och förunderliga krig?

Band som förenat.

Språket och de kyrkliga organisationerna hafva hittills sammanhållit Svensk-Amerika. Vårt språk kunna vi ju inte vänta att behålla i längden, och i och med att våra församlingar byta om språk blir inte kyrkan det enande band som den varit, utan alla nationers folk komma med och någon verklig patriotism för det svenska kan inte gärna vidmakthållas. Det är väl att inte språket kommer att dö ut i vår tid och säkerligen komma äfven våra barn att tala svenska, men i den mån immigrationen aftager, så får språket mindre utsikt att lefva, synnerligen därför att svenskarna själfva äro alltför benägna att släppa det som är deras eget och sådana män som Lenker och Leach äro inte många. Skola vi säga som Hiskia i profeten Esaias 39: 8 och låta det gå dit det vill, eller skola vi göra allt vi förmå för att bevara det som är säreget för oss som nation?

Vår svenska tidningspress har varit ett medel för språkets bevarande och dock har den varit mer parasitartad än en bärande och stödjande kraft för det nationella. Den har haft till syfte att gifva uppehälle åt dem som skött om den, gått politikussars ärenden och litet eller intet bidragit till att ena, stärka och sammanhålla vårt svenska folk. Den har rätt ofta varit kyrkofientlig och om den nu har tvingats att bli tolerant mot kyrkan, så är detta därför, att den skulle kunna få näring från det kyrkliga hållet. De kyrkliga tidningarna hafva haft svårt för att verkligen tjäna kyrkan. Med möda har det gått för dem, att vara bekännelseetrogna och de af oss som skriva i dessa tidningar skriva sällan, utom då det är fråga om någon diskussion eller någon strid. Vi visa vanligen vår sämsta sida i tidningarna. Augustana har mera fått tjäna som ett blad där vi annonserat våra möten och uttryckt våra åsikter om möten och

fester, än som en stark, tongifvande evangelisk luthersk kraft. Minnesota Stats Tidning har intagit den mest konservativa djärft lutherska ståndpunkten i många frågor och under många omständigheter. Den har dock inte uteslutande varit ett kyrkligt organ, utan en politisk avisa af republikanska åsikter.

Vår kyrka förr och nu.

Våra församlings-, konferens- och synodalkonstitutioner hafva vi visserligen talat och skrivit om, men de hafva varit ett slags dokument som stått vid sidan eller utom vårt kyrkliga lif. Aldrig har det varit så att de till punkt och pricka efterlefvats. Om jag förstår att uttrycka saken rätt, så tror jag, att vi ha försökt att vara lutheraner och svenskar med så litet af lutherdom och svenskhet som möjligt. Det andliga lifvet kännetecknades att börja med rätt ofta af en varm pietism af den Rosenianska arten. Församlingen var en syskonkrets som man värdade väl och satte stort värde på. Nu har församlingen mer blifvit en organisation, hvarigenom man bidrager till det kyrkliga arbetets underhåll. Våra konferens- och synodalmöten äro inte i första hand uppbyggelsemöten som de först voro, utan affärsmöten, där man beslutar om de olika verksamhetsgrenarnas värdande och utveckling och där man täflar om att få ämbeten och inkomster för de olika inrättningarna. I den första tiden synes det som nästan hvar och en syntes att göra allt han förmådde för att föra samfundet och församlingen framåt, nu synes det gå åt det hållet, att man söker göra sig så mycken personlig nytta som möjligt utaf samfund och församling. I stället för att den enskilde bidrager till det allmännas understöd och uppehåll, synes det hellre luta däråt, att den enskilde söker att få så mycken materiell nytta som möjligt utaf sitt samfunds- och församlingsgemenskap.

Våra läroverks ställning är mycket egendomlig. De skola tjäna kyrkan på samma gång som de söka att anpassa sig efter statens regler. Det religiösa lifvet där synes vara mer passivt än aggressivt. Få bland våra lärare äro ledare å det religiösa området, hellre äro de liberala och neutrala än positivt lutherskt aggressiva. Snarare draga de engelskan till sig och oss, än de

bevara och framskjuta svenskan. Ej utan skäl har man talat om läroverken som afsvensknings- och afkristningshårdar. Uttrycket kan anses starkt, men om vi ej äro på vår vakt, kan det bli sannt. Kristi kyrka har alltid varit en stridande kyrka, så länge den har haft sin hemvist på jorden. Vi måste därför vara vakande och nyktra samt iklädda Guds vapenrustning. Ef. 6: 10—24.

XXIII KAPITLET.

Nils Orre.—Hos prosten Hagström.—“Commencement” vid Käfvesta folkhögskola.—På middag hos rektor Jonsson.—Prohibitionslagarne i Kansas.

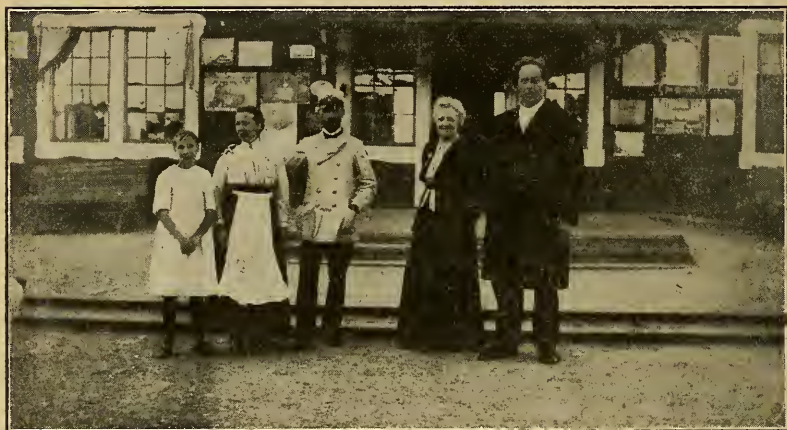
Nils Orre.

Bland åhörarna vid mina gudstjänster i Norra Dakota 1894 var regelbundet närvarande en liten allvarlig ungarl. Han var inte olik de andra, utom kanske däri att han jämt ville språka och alltid såg lifvet från den allvarliga sidan. Vid samtal märkte man, att han stod öfver sina grannar i fråga om bildning och belevnhet, och fastän hans farm skvallrade om ordning och snygghet, så kände man strax att Nils Orre trifiedes inte så bra å Dakotas slätter.

Nu bor han i Sköllersta, Nerike, och är stationsinspektör därstädes. Då jag flyttade från Dakota till Minnesota, reste han hem till gamla Småland, där en vänninna hade troget bidat hans hemkomst i många år. Han enade sina öden med hennes och nu bo de som sagt så lyckliga med sin lilla dotter i stationshuset i Sköllersta. Nils har äfven sysselsatt sig med annat än tåg. Han är en af traktens mest anlitade föreläsare och håller ypperliga föredrag äfven om Amerika. Därjämte har han drifvit fruktodling och lyckats så vål, att han fått diplom och hedersvedermälan från många håll, så att ett af rummen i det trefliga hemmet är nästan tapetseradt med dessa grannlåter, och då han nyligen fyllde sitt femtionde år, hyllades han med högtidlig uppvaktning af traktens folk och har som minne utaf högtiden en dyrbar silfverpokal.

Hos Nils, Anna och Karin Orre, tillbringade vi några af de allra trefligaste dagarna i vårt hemland. Nils är varm fosterlandsvän, Anna spelar och sjunger ypperligt på samma gång

som hon sköter sitt hus väl, och lilla Karin är, fastän enda barnet, inte bortskämd. I deras trädgård åto vi frukter med smak, ty det var enda platsen i Sverige, där vi sågo någon frukt, att tala om, och äfven här hade torkan utfört sitt förstörelseverk. Vi samtalade om Amerika och Sverige, om detta lifvet och det tillkommande, och fastän Nils och jag varit goda vänner förr, stärktes banden genom besöket.

Med Orre i Sköllersta.

Hos Prosten Hagström.

Prosten Hagström bodde strax invid och vi voro innan vi anlände inbjudna till herdetjället. Lugn är prosten och språksam är prostinnan. Bägge äro som så många i Sverige innerligt snälla, vänliga och tillmötesgående. Likt Abraham och Sara sakna de hemmets största glädjeämne, barn, men söka att genom troget arbete i Guds församling ändå tjäna Herrens små. I detta hem var det varmt och kärleksfullt. Den svenska stelheten ville ju gärna kyla förhållandena litet hvarstans, men då en gång isen smalt, så fann man det mest hjärtliga folk, som man kunde önska sig. Här var isen snart borttöad.

“Commencement” vid Käfvesta folkhögskola.

Strax invid ligger Käfvesta folkhögskola och här hölls afslutning med sommarafdelningen, då vi voro där. Det var hushålls- och slöjdaafdelningen som firade “Commencement”. Man är ännu rädd för samundervisning i Sverige. Det var därför inte värdt att släppa flickorna till högskolan förrän gossarna hade lämnat. Så hölls skola under sommaren med flickorna. Vi fingo tillfälle att bese läroverket och vara med vid avslutningshögtiden. Flickorna, ett åttiotal, tror jag, väfde, sydde, kokade och förehade allt, som man anser passande för en flicka i Sverige att kunna utföra. Handarbetena som de utfört, voro också af alldeles ypperlig art och natur. De fingo visst taga dem hem med sig, ty inga såldes, blott förevisades.

Afslutningen hölls i skolans kapell, som för tillfället var dekoreradt med handarbeten, flaggar och porträtt. Salen var fullsatt långt innan tiden var inne för att börja. Man började äfven något sent, ty som allestädes i Sverige tog man det lugnt och att vara sen, ansågs visst som en synnerlig heder. Efter att vi hade väntat så där en half timme efter den utlysta tiden, kommo ändtligen höga vederbörande och akten tog sin början.

Flickorna hade länge varit på sina platser, ty den underlydande får nog äfven i Sverige lof att vara punktlig. Det är inte förr än man kommit sig litet upp i världen, som det går an att slarfva och bära sig uselt åt. Högvördiga skolstyrelsen kommer inspatserande så småningom en efter annan, som den finner för godt, ty den har makten här. Filosofie doktorn J. W. Jonsson, högskolföreståndaren, kommer, så komma redaktör Manfred Björkquist, och studentförbundets sekreterare Carl Axel Hallström. Andra dignitärer, medlemmar af styrelsen och framstående personligheter från när och fjärran inträda. Ingen anvisar plats, ingen säger ett välkommen, ingen ordning eller reda råder. Det går ändå.

Se där är lille Orre. Han liksom mår illa öfver oredan, ty han har varit bosatt i Norra Dakota och sett hur vänlig man där kan vara, men han synes känna sig främmande äfven han och kom och kröp ner intill mig på brädet, där jag satt. Doktor Jonsson beder en del af flickorna stiga upp, så att äldre perso-

ner kunna sätta sig, och de gjorde så. Rummet är fullt. De flesta stå och programmet börjar.

Rektorn hälsar oss välkomna. Flickorna sjunga sånger, en del författade af dem själfva högtiden till ära, jämte några fosterländska sånger. De sjöngo rätt bra. Högtidens vikt gjorde dock att rösterna darrade och sången blef mindre säker, än den hade varit om de fått sjunga, som de voro vana vid. Så hölls tal af redaktör Manfred Björkquist. Det var ett urstyft och högstämtdt föredrag, vetenskapligt, religiöstfilosofiskt och gick säkerligen skyhögt öfver hufvudet på de blyga 16-åriga tärnorna som rodnande tänkte på sin graduation och sin förestående hemresa till föräldrar och syskon. Ämnet var "karaktärsdanning", och många dråpliga sanningar uttalades. Se här ett par som jag skref ner: "Den är själfständig, som förstår att välja och bedöma sina auktoriteter." "Den är fri, som inte böjer sig för något annat i världen än det högsta, Gud." Som ungdomens vänner framhölls: själfbehärskning och vaksamhet, ensamhet och imitation af Johannes döparen och Paulus. Den som likt Paulus har blifvit en Jesu fånge har nått den högsta graden af karaktär.

Rektorn höll därpå ett extemporeradt föredrag. Björkvists var naturligtvis skrifvet. Han talade rationaliserande om skollifvets betydelse, ansvar och gagn. Då det var slut utdelades understöd till en mängd af flickorna. Det lät som om allihop hade statsunderstöd. Jag kom aldrig att fråga om hur det var. Därpå fingo de sina betyg och allt var slut.

På middag hos Rektor Jonsson.

Det nästa på programmet var middag hos rektorn. Jag blef ock bjuden, och rektorn var snäll nog att bedja mig om ursäkt, för att han inte kunde bedja min fru och min dotter komma med. Jag var dock tacksam att få vara med, detta oaktadt, ty jag var ute för att få intryck i första hand af svenskarna i helg och söcken och här trodde jag, att det skulle gifvas mig ett ypperligt tillfälle att få se och höra.

Traktens nobless var inbjuden. Höga adelsmän, fransktalande fruar och fröknar, betitlade läromästare och rika herr-

skap voro samlade till detta kalas. Ortens prost kröp ner i ett hörn och satt och tittade under lugg oviss om han hade något att säga i detta glänsande lag. Som jag var medveten om, att jag inte kunde hålla några af etikettens bud, så ignorerade jag dem jag möjligen hade hört om och gick min egen väg. De äro så artiga i Sverige, att när de märka svagheter af detta slag, så låtsas de som de inte sett dem och begå en hel del själfva för att skydda de felandes brister. Man gjorde visst så äfven här med mig, och allt gick tämligen bra. Vid smörgåsbordet var jag redan tämligen bevandrad, så jag bleknade ej för det. Jag satte mig vid samma bord som prosten och hade till grannar adelsmänniskor af alla slag. Jag till och med fick mig i hågen att slå mig i språk med en del damer, som voro så beskedliga att de öfvergåfvo den höga franskan och sänkte sig ned till den gemena svenskan för min skull, och jag är tämligen viss därpå, att de skulle dragit iväg med engelskan, om jag ej orkat med svenskan, ty språklärda voro de.

Men så börja skåltalen. Grefve von L. reser sig med glaset i handen och börjar att beprisa en af styrelsens medlemmar, som skänkt sitt porträtt till läroverket. Orden äro väl valda och uttalas med talang af den erfarne Uppsalabibliotekarien. Godsägaren, porträttgifvaren, svarar att den ringa gåfvan ej förtjänar något erkännande. Det är hans brinnande nit om läroverket som drifvit honom till denna uppoffring, och om det ringa företaget kunde i någon mån gagna inrättningen och fäderneslandet så var han rikligen belönad. Så lofordas rektorn och herrarnas och fruarnas goda egenskaper beskrivas, och föremålen svara systematiskt att hedern är oförtjänt och att vänligheten är öfverdrifven.

Prohibitionslagarne i Kansas.

Som man lätt makte, att jag var mindre skicklig uti att göra bruk af mitt glas, kommo vi strax i samtal angående prohibitionslagarna i Kansas. Det syntes dem föga troligt, att ett bildadt lif kunde föras utan starkvaror. En adelsman frågade: "Hur i all världen kunnen I ha några fester därute, om I ej använda sprit? Hållen I aldrig några skåltal?" Jag höll mig så

lugn och allvarlig som möjligt och sade att vi äro fullt belåtna med våra nykterhetslagar och att vi ha lika trefliga fester, som de ha i Sverige. Att man drog detta i tvifvelsmål såg jag tydligt. Så kom storskålen, då alla skulle skåla med husfrun. Man skulle marschera upp till henne, säga något vackert till och om henne och så dricka henne till ära.

Efter att allt var slut körde grefve von Lewenhaupts stora ekipage upp, och som man stod och krusade och inte kom sig för att stiga upp, så bar jag mig oartigt åt och steg upp först, och innan damerna hade satt sig. Ingen gjorde den minsta antydning på att något brott mot etikettens regler hade skett, utan man sprang på den ene efter den andre, och herr grefven själf satte sig på kuskbocken. Vi voro rätt många på lasset och färden till Säbylund var synnerligen treflig och länge skall den kvarstå i mitt minne. Här åkte Manfred Björkqvist, Carl Axel Hallström, doktor Lindroth och tvänne damer, nära släktingar till grefven på Säbylund. Hur förtjusande trefliga de bildade svenskarna ändå kunna vara, ifall de vilja det, fick jag röna på denna färd.

Vi hade godt tillfälle att tala både om Sverige och Amerika, och jag fick både fråga mycket och svara på mycket. Trakten mellan Käfvesta och Säbylund är vacker, kusken kör sakta och många undervisningar fick jag af mitt lärda herrskap angående Sverige och dess historiskt minnesvärda trakter. Mycket fick jag äfven berätta från Svensk-Amerika för dem.

XXIV KAPITLET.

Ungdomsrörelsen i Sverige.—De Ungas Förbund.—Gymnasist- och studentmötet i Säbylund.—Hälsningsord.—Tryckprässen i ungdomsrörelsens tjänst.

Ungdomsrörelsen i Sverige.

Det kyrkliga lifvet inom statskyrkan är tämligen svårfattligt för oss frikyrkans barn. Säkert är dock att den allvarlige betraktaren finner åtskilligt inom denna kyrka som är godt på samma gång som statskyrkomedlemmen finner det som inte är att förkasta inom frikyrkan. Vår lutherska kyrka synes trivas och utveckla sig lika väl inom fri- som statskyrkoformen.

I Sverige är hvarje innevånare medlem af kyrkan. Han kan därjämte om han så behagar tillhöra hvilken sekt eller åsikt som helst, men inom kyrkan måste han finna sig och under hennes domvärjo får han lof att stå. Vissa rättigheter tillerkännas äfven andra trosåskådningar än den lutherska, men till den lutherska kyrkan får hvarenda medborgare i landet lof att höra.

Att där hvarje medborgare i landet är medlem af samma kyrka, talar samma språk och härstammar från samma folk förhållandena måste vara annorlunda än de äro hos oss i detta land förstås lätt af den som egnar saken allvarligare tankar. Äfvenså torde man kunna tänka sig att de kyrkliga och medborgerliga lagarna och intressena mycket lätt sammanblandas och intränga inom hvarandras områden.

Äfven ungdomsrörelsen framträder på ett annat sätt i Sverige än den gör i detta land. Här får man lof att organisera sig för att kunna företaga något särskildt arbete. Detta är inte precis af nöden i Sverige, där alla människor i landet äro församlingsmedlemmar. Den enskildes företag kan komma mycket längre fram där än hos oss. Rosenii, Fjällstedts, Vikners, Fries, Björkvists, Schartaus lifsverk vittna härom.

I detta land måste vi organisera allting om det skall blifva möjligt, att åstadkomma någonting och vi hålla på att organisera den ena föreningen efter den andra till dess att vi som samfund äro i fara att rent af organisera ihjäl oss. Hvem som helst som något varit med i arbetet känner och fruktar för vårt myckna föreningsväsende. Men det ligger i luften och vi synas inte kunna emotstå men få lof att följa med strömmen. I Sverige organiserar man inte så intensivt som här, fastän på senare tiden och då inom frikyrkliga områden äfven denna verksamhetsform utbredd sig tämligen mycket. I de flesta och så när i alla fall kan man leta upp källorna till den organiserade kristliga rörelsen i England. Den man som vanligen får kredit för att vara upphofsmannen till den organiserade folkrörelsen i Sverige är kyrkoherden Peter Wiselgren. Samtidigt med honom framträda dock C. O. Rosenius och Peter Fjällstedt. Kristianstads traktatsällskap bildades redan 1853 och 1856 organiserades den hela landet omfattande Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Bland de mera ledande personligheterna inom denna nyare evangeliska rörelse att börja med räknas Valdemar Rudin, Bengt Wadström, Hans Lundborg, Lars Rosengren, G. M. Pfannenstill, Ernst Lönegren, J. Colliander, E. K. Böös och professorskan Ribbing.

Ett beaktansvärdt förhållande är nog det, att de religiösa rörelserna kommit från universiteten på den senare tiden. Och äfven här kan man märka engelska inflytanden; ty den världsbeckante John R. Mott har äfven fått sitt namn inristadt bland nutidens ledande krafter. Mott är ju som känt en amerikan och ledaren för De Kristliga Studenternas världsförbund. De mest kända namnen bland svenskar inom denna rörelse äro väl förutom de ofvan angifna Manfred Björkqvist, biskop Eklund, farbror Lindroth, Carl-Axel Hallström, Adolf Kolmodin, Wilhelm Lundström, Per Pehrsson, biskop Bergqvist och Karl Lindberg.

Vid universiteten hafva också de nu verksamma föreningarna uppstått, som till exempel Lördagsföreningen och studentmissionsföreningen i Uppsala, Uppsala kristliga studentförbund, Måndagsföreningen Betania, Studentmissionsföreningen i Lund och Lunds kristliga studentförbund. De nordiska studentmö-

tena med kristligt program och De kristliga gymnasist- och seminariströrelserna ha sitt hem vid läroverken, fastän de bredt sig ut öfver hela landet och fått sig en storebror uti den säregna bondetågrörelsen, som säkerligen söker sin like i världshistorien. Det unga och det bildade Sveriges valspråk kan nu sägas vara: För Guds rikets och Sveriges väl!

De ungas förbund för kristligt arbete har hållit sitt tolfte årsmöte. Det svenska studentmötet med kristligt program har hållit sitt sjätte årsmöte, Lunds kristliga studentförbund har hållit sin tolfårsfest o. s. v. Åtskilliga kristliga ungdomsförbund hafva funnits till och verkat i många år. Rätt stora och lyckade möten hafva hållits och mottagits med stor välvilja af allmänheten. Ett stort kristligt möte hölls förliden sommar i Finland. Flera större ungdomsmöten höllos i Sverige. Jag fick vara med endast något litet i Stockholm vid De Ungas Förbund och i Säbylund vid Gymnasist- och Studentmötet.

De Ungas Förbund.

Bästa sättet att klargöra hvad dessa möten föra i skölden är, att meddela ett kort referat öfver ett möte. Först då De Ungas Förbund. Sedan svenska psalmen 213 afsjungits och ordföranden, rektor J. Rinman, hälsat den talrikt församlade skaran välkommen, höll pastor Efraim Rang ett inledningsföredrag öfver Filippernas 2: 3—13; ämne: Kristi föredöme. Talaren yttrade bland annat följande: "De första orden säga oss att Jesus kommit ned från himmelen. Det Gud begär af oss födes ej här på jorden. Det kommer från ofvan. Skall det blifva något godt hos oss så måste det födas fram ofvanefter. Det är något som har sin källa i den treenige Gudens hjärta. Men detta kan väl ej lefva och sätta frukt här på jorden? Jo, vi se, huru sinnelaget hos Jesus segrade öfver alla hinder och svårigheter, och det nya sinnet hos oss skall genom Jesus segra i den andliga striden. Kristus utblottade och ödmjukade sig själf och den vägen måste det äfven gå med oss. Kristus dog en missdådares död för våra synder och i hans död är vår frälsning. Det ligger en underbar makt i korsets evangelium. Guds frälsningsplaner äro emot allt mänskligt förnuft. De strida mot muhammedanernas och hednin-

garnas tankar. Men därför att Jesus har stigit så djupt ned har ock Gud upphöjt honom högre än alla andra. Vår medlare har icke upphöjt sig själf eller gjort sig själf härlig. Han har förhärligadt Gud och gjort äfven oss härliga. Från hans kors och uppstungna sida utgår en glans, för hvilken all världsglans förbleknar.

Arbeten med fruktan och bäfvan på Eder frälsning! Behöfva vi då äfven arbeta, då Gud har gjort så mycket? Ja, nog behöfva vi arbeta men vi skola aldrig glömma att det är Gud som drifver verket.

Han verkar både vilja och gärning efter sitt goda behag. Arbeten, ty Gud verkar. Hade Gud slutat att verka, då kunde vi med fog låta våra händer sjunka och upphöra med arbetet på våra själars frälsning, men nu verka Anden, vattnet och blodet. Må vi därför äfven arbeta med frimodighet och i Herrens kraft.”

Pastor K. J. Montelius meddelade utdrag ur årsberättelsen, hvaraf framgick att 31 nya föreningar under året anslutit sig till förbundet. Föreningarnas antal är nu 503 och medlemsantalet omkring 28,000.

Direktör K. J. Ahlberg föredrog revisionsberättelsen, enligt hvilken inkomsterna under året voro 43,691,84 kronor. Något öfver 9,000 kronor hade användts för den inländska och något öfver 7,000 kr. för den utländska missionen.

Under konferensens gång erinrade rektor Kinman om det svåra sabbatsohelgandet i landet samt de åtgärder som företagits emot det genom motioner vid riksdagen och petitioner från den stora allmänhetens sida. Han manade till att upptaga frågan i de olika lokalförbunden samt bad enhvar medlem att sätta ett sådant exempel i lif ochandel att Herrens dag hölls i vederbörlig ära.

Pastor Montelius inledde samtalet öfver ämnet: Förbundets missionsuppgift bland de små. Ett lifligt samtal följde och lokalföreningarna uppmanades att upptaga verksamheten bland barnen på ett mera intensivt sätt.

Vid sessionen ute i parken vid Johannelund frambars mycket uppmuntrande rapporter om Herrens verk inom landet. Mötet afslöts med flera korta anföranden. Några af hälsningarna

som mötet erhöill äro belysande och indragas äfven. Sähär lyder ett från Rättvik: Rik välsignelse till Jesu namns förhärli-gande. Ett från Myckelgensjö lyder så här: Vi vilja tjäna Herren vår Gud och lyda hans röst. Vi vilja hörsamma sångarens maning "Gör det lilla du kan, gör det villigt och gladt" Dock hafva vi mycken försummelse och brist att afbedja. O, Gud, förlåt oss allt! Må vi dock, kära vänner, oaktadt all synd och brist se framåt mot målet och löpa i den täflingskamp som är oss förelagd. Ja, må vi löpa så att vi få lönen! Vår högtlofvade Frälsare säger i sitt ord: var trofast intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona. Uppb. 2: 10. Ett från Bergsbyn lydde så: Ps. 44: 4: Ty icke med svärd intogo de landet, och deras egen arm gaf dem icke seger, utan din högra arm och din arm och ditt ansiktets ljus; ty du hade behag till dem. Från Sölvesborg: Guds frid och rika välsignelse samt enhet i Anden tillönskas Eder alla! De Ungas Förbund i Bellesa, Afrika, hälsade: Icke slumrar han som vakar öfver dig. Han är den bäste af alla väktare. Han vake alltfort öfver förbundet och låte alla dess medlemmar växa i nåden och vår Herres Jesu Kristi kunskap.

Gymnasist- och Studentmötet i Säbylund.

Gymnasist- och Studentmötet i Säbylund räckte i sex dagar. Programmen för de olika dagarna voro tämligen lika. De började med en psalm därpå följde bibelläsning och bön samt därpå en psalmvers eller två. Man sjöng med värme och precision. Näst i ordningen kom bibelstudium. Därpå följde predikan eller föredrag och så bön och sång. Vid måltiderna läste någon högt bordsbön och ett par psalmverser sjöngos gemensamt. Måltiden som intogs gemensamt kryddades af flera lifliga, men städade tillfällighetstal och nu och då till och med en sång. Stämningen var munter men städad och allvarlig. På eftermiddagarna företogos vanligen utflykter till historiska, sevärda platser. Efter intagen kvällsvard samlades man åter för ett program.

Några af talen voro som följer: Karaktärsdaning, rektor Manfred Björkqvist; Sanning och frihet, professor Adolf Kolmodin; Kristendom och utveckling, pastor Gunnar Dahlquist; Skön-

litteraturen och personligheten, kandidat Thorsten Bohlin; Erick Gustaf Geijer, licentiat Gustaf Göthe; Afgörelse, domkyrkovicepastor Karl Eckman o. s. v.

Klockan 10 e. m. samlades man framför slottet på gårdsplanen och sjöng fosterländska och religiösa sånger, hvilka läto förtrollande skönt i den ljusa sommarnatten. Slutligen ledde någon i bön och man sjöng ett par psalmverser, hvarpå enhvar begaf sig till kojs.

Hälsningsord.

Fredagen den 31 juli vid frukostbordet blef besökaren från Lindsborg föremål för en särskild uppmärksamhet. Ordföranden Thorsten Bohlin hälsade å föreningens vägnar till den studerande ungdomen och all ungdom i Lindsborg och Svensk-Amerika. Därpå sjöngs biskop Ekmans sist utkomna sång: "Sveriges frihet" med musik af Sigurd Svedberg. Kraftigt och med känsla stämde hela skaran in i den vackra sången, hvilken lockade fram tårar i rätt många ögon och satte mig i en stämning, som gjorde det nästan omöjligt för mig att få fram ett ord.

Jag försökte dock säga något och orden föllo ungefär så här: "Unge vänner, det fagra Sveriges lyckliga barn! I bon på en af jordklotets mest inbjudande trakter, omgifne af en natur som i skönhet söker sin like och räknen edra anor från en folkstam som af Skaparen framför andra rikt utrustadts. Vid det ärorika Uppsala och det fagra Lundagård åtnjuten I de största förmåner som detta gamla kulturland kan skänka sitt uppväxande släkte. Det är med rördt sinne som jag genomreser mina fäders härliga land. Jag är stolt öfver mitt folk och mitt hemland och tackar Gud att äfven jag är hemma i ärans och hjältarnas land. Jag har sett midnattssol bland Lapplands fjäll, hänförts af Norrlands väldiga forsar, tjusats af vårt lands fagra sjöar och alldeles förtrollats af gökens toner och lärkans drill. Jag har sett Dalarna i ögat från Rättviks Vidablick, beundrat Birger Jarls stad från Skansens Breidablick och står i detta lyckliga ögonblick ansikte mot ansikte med hvad det nutida Sverige anser dyrast och kärast bland sina barn. Jag är glad och tacksam, att få vara med vid detta ungdomsmöte och bringar eder en innerlig

och varm hälsning från syskonen bortom hafvet på Amerikas fria strand.

Två millioner svenskar bo och bygga där. Det tredje och fjärde släktet är redan på verksamhetsarenan. Vårt folk har vunnit anseende och välmåga. Ja, så mycket har det redan med idog hand förvärfvat sig af Amerikas dollars, påstå en del af våra entusiaster, att om allt samlades som svenskarna äga i sin egen kassa, så skulle man kunna köpa och ärligt betala för hela Sverige med kung och krona enligt gällande markegångstaxa. Sveriges barn inneha många framskjutna platser därute, sitta i landets högsta rådssalar och hade inte Gud kallat hem till sig Minnesotas förre guvernör Johannes A. Johnson, hade Förenta Staternas folk kallat honom till presidentämbetet och en smålänning hade i dag regerat världens förnämsta land. (Här skakade åtskilliga på hufvudet och ådagalade att de hade svårt för att hålla med talaren). Vid våra högre läroverk studera årligen 5,000 ungdomar, vi utgifva sextio veckliga och tvåhundra månadtliga tidningar och bara inom vår synod närma sig de åtskilliga utgifterna för kyrkliga ändamål \$3,000,000. Vi tala lika god svenska därute som I gören härhemma och älska fäderneslandet troligen djupare och grundligare än många som aldrig stigit med sin fot utöfver Sveriges gränser.

Det kännes underligt att återvända till hembyggnaden efter trettio år. Mitt hem är sköfladt. Stugan är rifven, brunnen igenfylld och trädgården nedhuggen. De gamla stenarna kring hvilka jag som barn lekte synas nu så ofantligt små. Vägen till skolan och kyrkan synes mycket, mycket kortare än då jag som barn gick den och jag känner ingen igen af mina lekkamrater. Jag är en främling i mitt eget land och okänd i mitt eget hem. Men jag vet att här är Sverige och här bor mitt folk. Här är mina fäders hem sedan hedenhös, här är frihetens stamort på jorden.

När jag inom några veckor återvänder till Svensk-Amerika, så skall jag från det unga Sverige bringa en den allra varmaste hälsning till våra 800 studerande vid Bethany College, vår stora ungdomsskara för öfrigt i Lindsborg och det unga Svensk-Amerika hvarhelst mig gifves tillfälle och säga de våra därute,

att det är vårligt i vårt gamla hemland. Otrons isar smälta, rationalismens dimma skingras och rättfärdighetens sol med sällighet under sina vingar sprider lif och lycka i våra älskade svenska bygder. Gud välsigne fäderneslandet och lede det unga Sverige på sanningens och fridens stig!"

Tryckpressen i ungdomsrörelsens tjänst.

Man gör i Sverige långt mer bruk af tryckpressen än i detta land då det blir fråga om ungdomsverksamhetens bedrivande.

Se här några af de senast utkomna skrifterna, som läsas af Sveriges bästa ungdom: Sverige, Vår högmässogudstjänst, Ditt land och din Gud, Vår engelska kyrka, Prästens kall, Stenkyrkan, Älska och icke döma af biskop Eklund; Kyrkotanken, Religionsundervisningen i folkskolan, af Manfred Björkqvist; Ur Jesu sociala program. Ur djupen mot höjden. Arbetsglädje. Medborgerlig samling af Per Pehrsson, Vår statskyrka, Vittnesbäraren, Frälsningsvägens grundtyper af Adolf Kolmodin, Kristendomen och personligheten af J. Viotti, Den kristliga studentrörelsen i Sverige af Carl Axel Hallström, Kyrkans verksamhet bland industriarbetarna af Oscar Hedberg, Kyrklig värnplikt af C. G. Wilsson, I Herrens hus af C. F. Lundin, Sveriges folk ett Guds folk af Gunnar Helander, Jesus sedliga kraf af J. Lindblom, Söndagshelgden af Elin Rydberg, Strängnäsboken, Lifsvär och Lifsglädje, Vårt folks religiösa fråga o. s. v. Dessutom utkommer äfven en del väl redigerade och präktiga tidskrifter och tidningar såsom Vår Lösen, Svensk Missionstidskrift, De Ungas Tidning o. s. v.

Det blåser friska vårvindar genom Sveriges ungdomsskaror. Ett djupt kristligt allvar kännetecknar dess framfart. Att det är den studerande ungdomen, som synnerligast är berörd, lofvad godt för framtiden. Men det finnas äfven kristna hem ännu i Sveriges land, hem där Guds ord läses och hörsammas, hem där man har en lust till Herrens lag och tänker på hans lag både dag och natt. Gud välsigne dessa hem! Från dem är det som landet kan vänta sin styrka och kyrkan sin ledning.

Mycken ogudaktighet råder dock ännu bland fäderneslandets unga skara. Superiet, otukten, dansen, svordomen m. m.

d. är inte utrotadt. En försumpningens tid har den gångna varit å alla områden. Litteratur och folklif bär outplånliga märken däraf. Dock, den som sin missgärning bekänner och öfvergifver, han skall få barmhärtighet, och många af våra syskon där hemma äro nu villiga att lyda Guds och ordets röst. De som förtrösta på Herren skola få en ny kraft, så att de skola uppfara med vingar såsom örnar och till denna uppfärd mot ljutets rymder lyckönska vi innerligt det unga Sverige. Det unga Svensk-Amerika likaså.

XXV KAPITLET.

*Wilhelm Lundström, den ledande själen i Allsvensk Samling.—
 "Tro på Gud och hålla krutet torrt."—Kyrkoherdarne Ver-
 melin och Pehrsson.*

Wilhelm Lundström den ledande själen i Allsvensk Samling.

Bland minnena från fosterjorden intager sammanträffandet med professor Wilhelm Lundström ett af de allra främsta rummen. Lundström var mig något bekant förut genom det arbete som han bedrifver för Allsvensk Samling och för Svenskhetens bevarande i utlandet. De få minuter, som vi fingo vara tillsammans i Sveriges vackra hufvudstad, där han och den intelligenta frun per automobil och per fotvandring så vänligt led-sagade oss omkring i det gamla Stockholm, voro trefliga och lämnade kära och oförgätliga minnen. Han syntes verkligen vara mannen med hjärta, förmåga och vilja att från Föreningen för Svenskhetens Bevarandes Bifrost kunna bli den Heimdall, som med Allsvensk Samlings gjallarhorn sammankallar alla Sveas barn från vår jords olika delar till enig samverkan för det fosterländska, det svenska.

Strindberg eller någon annan har liknat en bok vid ett uttaget människohjärta, och då jag fick fatt uti Lundströms Svenska Spånor, så försökte jag att närmare lära känna denne nyvunne vän och ledaren för den nya rörelsen, som har till mål att ena alla svenskar för fosterlandets väl. Det var väl att jag började läsa boken från slutet, ty annars vet jag inte hur det hade gått med min förtjusning öfver denne patriot och hans fosterländska planer.

Det säges att Rosseau har skrivit den allra bästa bok som finnes om barnuppfostran, fastän han själf lät sina egna barn växa upp vid ett barnhem. Det ser äfven ut som om den varm-

hjärtade svenske patrioten Lundström vurmar mycket mer för det grafgårdslika och smutsiga Italien än för ärans och hjältarnas land. Han rent af försmälter i hänförelse öfver en svensk handelsmans graf i Florences närhet, men ser litet eller intet af hvad som utföres af de svenskar som plöja fädernas tegar och vårda deras kummel i Sviars och Gautars land.

Han säger: "Rom, mitt afgudade Rom." "Det älskade Italiens djupa sommarhimmel"; "Mitt älskade Italien"; "Så var jag då ändtligen vid min längtans mål" (Italien); "Otänkbar vore ju i Norden en sådan folklighet som denna" (Italien); "Ingen plats i världen väcker själens bästa drifter såsom denna" (San Marino, Italien), "Härliga, heliga, blåa haf" (Medelhafvet). Ja, så där talar den mest fosterländske bland svenskar. Hvad skall man tro? Hvad skall man säga?

Om Sverige och om Göteborg talar han på det här viset: "Jag är åter hemma i oordningens, råhetens och den ouppfostrade ungdomens land, där breflådorna äro så smutsiga, att man vämjes för att lägga dit sina skrifverier. Därnere står ett par ligapojkar i fjortonårsåldern och dricka öl. Deras råa skratt och svordomar eka öfver torget bredvid. Ja, nu är jag åter hemma."

Hvad skall man tänka och tro? Står det så till med det färskträdet, hur skall det då se ut med det torra? Och dock är det vår egen Lundström, som skrifer på det viset. Det första han kommer utom hemlandets gränser, så ser han så mycket stort och skönt och beundransvärdt. Han hänföres af julen i Berlin, som väl ändå aldrig kan jämföras med julen i Sverige och yrar öfver Tyrolens härligheter, där jag såg att gummor drogo hölass och män togo af säden med skära, då min väg bar genom dessa landsändar förliden sommar. Han sörjer öfver att han inte fick gå till fots öfver Alperna i snön och synes aldrig tänka på att han kan rulla sig i snö fem månader på året ute vid Långedrag eller hemma på sin egen gårdsplan i Göteborg. Han kommer i extas öfver Corso Romano med dess minnen och synes dock vara ibland dessa som luta åt den Rudbeckianska åsikten om Skandinavien som folkens urhem. Detta visar bara att äfven Lundström

är svensk och att de genuina svenska dragen gå igen äfven i honom.

Nog är Medelhafvet blått, men blåare är Kattegat och Östersjön för den som återvänder till hembyggen efter långa och många års bortovaro i fjärran land. Nog segla molnen lätt öfver Etruriens berg och den heliga staden Romas kullar, men aldrig se de vackrare ut för mig än i gamla Västergötland. Jag har ju inte sett mycket utaf Italien och bara litet utaf minas fädrens land, men tusen gånger hellre vill jag vistas bland syskonen därhemma på hemlandets heliga mark än bland de trasiga och smutsiga italienarna. Det sura och otäcka vinet i Verona trakten har äfven jag läppjat på, ja, på Capris ädla drufvosaft och vinet från andra trakter i Italien — och usch hvad det är surt! — och då jag därtill sett de smutsiga kräken som sölat ihop det i de orena vinpressarna, o, huru jag då längtar efter det klara friska källvattnet i gamla Sverige! Ja, till och med stadsvattnet i Göteborg blir ambrosia jämfördt med de smutsiga italienarnas sura, eländiga vin. Svenska grafvar finns det i Italien, det är sant, men sådana finnas öfver allt i världen. Det är sant att vi med vördnad stanna inför döden, synnerligen då det är våra nära och kära som gått till hvila, men det fröjdar mig långt mer, att finna de lefvande verka och strida för det goda, sanna och sköna i alla länder och synnerligen i mitt eget hemland i högan nord.

Ja, nu var det inte min mening att obarmhärtigt klå till min gode vän professor Lundström, som jag värderar så högt och hoppas så mycket från, utan bara draga fram i ljuset ett drag hos oss svenskar, som jag hoppas Gud och Amerika skall hjälpa oss att bli af med. Det är beundran för allt utländskt och ringaktandet utaf eller föraktet för allt som är vårt eget. Det är lätt för en svensk att bistå och beundra en neger, en kines eller irländare, men då det blir fråga om att bistå sitt eget folk eller hjälpa hvarandra som svenskar, då vill man inte vara med.

Danskarna ha en stark Amerikalinie, norrmännen hafva äfven en, fastän den är mindre, och Sverige kan segla på Australien, Södra Amerika och Mexiko, men att upprätta en linie emellan Sverige och Svensk-Amerika, det har man inte kunnat

få för sitt sinne förrän nu på allra sista tiden. Svensk-Amerikanerna bidraga villigt till belgiernas underhåll, men vänta bara tills det blir fråga om att samla för de behöfvande i Sverige framdeles, så skolen I få se hur trögt och ovilligt man går till verket.

Att det inte gick med insamligen till pansarbåten är ingenting att säga om, ty vår regering lade sig däremot, men att subskribera till Sverige-Amerikalinien har ingen förbjudit oss. Ingen hindrar oss heller ifrån att sända hem några välbehöfliga slantar till fattiga anförvanter därhemma.

“Tro på Gud och hålla krutet torrt.”

Vi behöfva att vakna upp lite hvarstans öfver våra förmåner och våra ansvar. Emil Svensen manar oss att vara vakna, eller såsom Cromwell uttryckte det: Tro på Gud och hålla krutet torrt. Om någon folkstam behöfver taga detta till hjärtat, så är det den svenska. Vi hafva alltid kommit och traskat efteråt, äfven då vi hafva kommit som karlar. Senfärdiga äro de i Sverige och senfärdiga äro vi som svensk-amerikaner, men det är så mycket godt i det svenska folket, att fastän vi äro sådana “trögbasar”, så hålla vi oss ändå tämligen så långt framme, då det blir fråga om att fylla vår plats i lifvet och i världen.

Kyrkoherdarne Vermelin och Pehrsson.

Kyrkoherde Vermelin närer en viss åstundan att göra ett besök i Amerika. Detta underblåses ganska betydligt utaf hans broder, hvilken varit i Illionois och andra trakter många år. Varm fosterlandsvän, som Vermelin är, så kan det aldrig bli fråga om mer än ett besök blott. Det är dock säkert att ju flera af dem som hafva vilja och förmåga att gifva akt på våra förhållanden med sans och broderligt sinne, som aflägga besök hos oss här ute, ju bättre skola vi bli förstådda där hemma och ju bättre både för oss här ute och för syskonen på fädernas älskade jord.

Kyrkoherde Pehrsson liknar i åsikter mycket Alexander den store och vår egen Thorild. Detta oakadt är han oegennyttig

nog att vilja åter besöka Svensk-Amerika. Kunde han förmå oss att komma hem och taga största delen af Amerika med oss, så såge han det helst, men om detta inte är möjligt, så vill han att vi skola kraftigt understödja Sverige-Amerika linjen, skänka fäderneslandet några pansarbåtar och på alla möjliga vis uppmuntra professor Vilhelm Lundström i hans ädla sträfvan för svenskhetens bevarande ute och hemma. Det senare ordet hemma har jag lagt till, ty jag anser detta mer nödvändigt att de hemmavarandes patriotism väckes, än att de som begifvit sig utomlands påminnas om sin härkomst. Om jag alls förmår att bedöma mina landsmän rätt, så är fosterlandskärleken mindre bland dem som äro hemma än bland dem som utvandrat. Behöfde jag inte att slita för att få uppehålle för mig och de mina, så skulle jag anse det som den allra härligaste och skönaste uppgift i lifvet att resa från Skånes slätter till Lapplands fjäll och förmana och uppmuntra vårt svenska folk att blifva kvar i sitt hemland, frukta Gud, ära konungen och intill döden försvara med ord och handling den svenska jorden och det svenska folket. Hvarför skulle inte elektriska kraftstationer och fabriker af alla slag garnera Sveriges forsar, smälta det norrländska stålet, försätta det svenska timret i möbler och redskap, för att i äkta hemmagjorda ångare förda af svenska besättningar föras till alla länder och alla folk? Hvarför skulle inte Sveriges barn njuta utaf sitt fäderneslands skatter och förmåner, ja, hvarför skulle de inte vilja vara med om att göra sitt eget land stort och skönt såväl som andras.

På tåget emellan Boden och Bastuträsk sökte en ung man inbilla mig att Sveriges penningmän våga ej insätta sina pengar i svenska företag emedan de frukta att ryssen skall snart taga alltihop. Dylig patriotism kanske finnes något af därborta dock väl ej mycket.

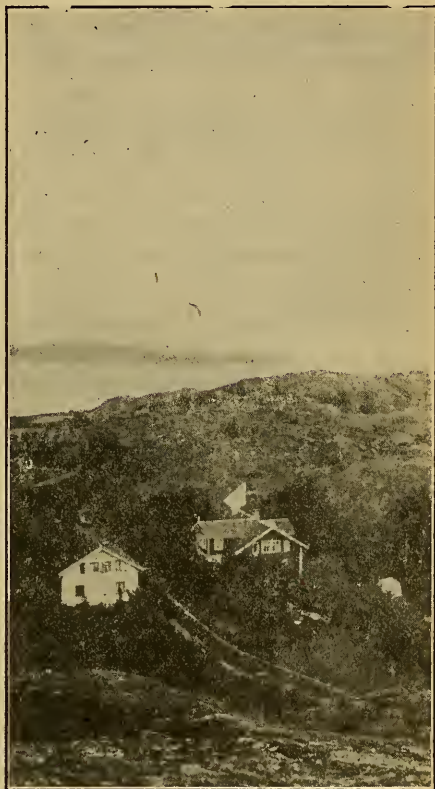
XXVI KAPITLET.

Sommarutflykter.—Till Björkö.—Bland skären i midsommartider.

Sommarutflykter.

Man har samma lustiga nycker i Sverige som i detta land då det blir fråga om sommarutflykter. Kyrkoherden i Kiruna var i Schweiz, prosten i Skellefteå låg nere i Tyrolen, kyrkoherden i Bitterna for omkring i Småland, Stockholms och Uppsalas präster voro uppe i Dalarne och Göteborgsprästerna bodde ute bland skären. Kyrkoherde Pehrsson hade sitt sommarhem på det gamla vikingasätet Björkö och hans fru fick ändå lof att taga sig en vecka fritt vid Smygen ett stycke norrut längs den Bohuslänska kusten.

Jag hade äfven förmånen att njuta därute i Viken, hvarifrån vikingarna fordomdags fingo sitt namn. Vi reste med ångbåt för den gamla fästningen Elfsborg ungefär en timme till dess att vi landstego i Kalfsund, en liten gård ute på en bergknalle i Götaälfs utlopp. Här låg herr kyrkoherden, ordensledamoten, f. d. riksdagsmannen, domaren m. m. och hans sjövana pojkar med en

Björkö, Kyrkoherde Petrssons sommarhem.

liten segelskuta, som skulle föra oss

Till Björkö.

När vi burit ombord vårt pick och pack samt själfva trängt oss ned bland lasten så hissades segel och kryssades ut i viken så att vi skulle kunna få vind. Kyrkoherden i Karl Johan, som själf innehade kaptens rang och styrmans värdighet, hade nyss vid en hastig manöver fallit i sjön och hade fått taga af sig skorna och hänga upp sina strumpor på ett af råna för att de skulle torka, skötte dock fastän något blöt, om segel och roder. Han var för öfrigt klädd i slovig halmhatt overalls a la Amerika och såg inte i någon mån högkyrklig ut. Det blåste litet så att båten smög fram öfver vågen och vi landade där som för tusen år förut vikingarna brukade draga upp sina drakar, då de hemkommo från strandhugg och holmgångar å främmande kuster.

Vi hade litet proviant med oss från staden och hulpo till med att bära upp sakerna till huset uppe på klipporna. Det var ett fyrkantigt hus med två våningar och indeladt i åtta ytterst små rum. I två af rummen i öfre våningen bodde värdfolket. Ett litet rum eller rättare en skrubb beboddes af tvänne stadsfröknar som voro ute för att njuta bland skären. I ett bodde vi och ett skulle hetas för att vara kyrkoherdens ämbetsrum, fastän han inte på fem veckor hade någon annan ämbetsutöfning än att plocka in jordgubbar och gräfva upp några potatis nu och då. Han jämrade sig att det gjorde så ondt i ryggen, då han skulle leta efter gubbarna, men några snälla granngossar eller andra gossar måtte ha haft medömkan med honom, ty de länssade landet för jordgubbar till och med under själfva natten, så att broder Pehrsson sparades sedan detta lidande. I nedre våningens fyra rum var det kök och i de tre öfriga små rummen bodde vår gode vän och släktinge med hustru, sex barn, två jungfrur, en sällskapsfröken och en informator. Intet under att de kände det en lisa och stor frihet att bo här ute på vis som här antydts, då man vet att de hade ett stort palats med öfver ett dussin rum som stod tomt inne i staden. Men man skulle ut bland skären, sak samma huru illa man där for.

Som man aldrig kom till sängs förr än efter tolf på natten eller morgonen så steg man inte upp före klockan åtta, då det naturligtvis vankades kaffe på sängen och lilla fröken kom ef-

ter kläder och borstade och bar in dem. Då man sedan var klädd och kunde presentera sig, så blef det fråga om att spisa frukost vid så där tiotiden, så språkade man litet tills det blef tid för elfvakaffe och då det var drucket gick man ned för att bada och laga i ordning metrefvar och hvarjehanda fiskredskap; och badade gjorde de, så att de blefvo grå som vargar och fjälliga som sill. Hann man med, så gick man till det en halftimmes väg bort belägna postkontoret efter dagens nyheter och köpte hem litet smått från den lilla af flugor och skalbaggar nästan fyllda boden. Det man fick köpa, om det var dammigt och smutsigt, torkade handelsfröken försiktigt af med förklädesnibben, så att det såg rätt skapligt ut.

När man kom hem, så hade man därsammastädes rensat, gälät och stekt gårdagens fiskafänge och man grep fatt uti att spisa middag och det är säkert att sillen smakade alldeles ypperligt. Sjötungan såg litet betänklig ut, men makrillen och hvitlingen den försvann med häpnadsväckande hastighet. Hvar och en sökte att taga för sig så många som möjligt och förse sig på nytt, så snart det framsattes en ny portion. Jag var så glad att det inte var någon som räknade hvitlingarna åt mig, ty de syntes inte vilja stanna länge på min tallrik. Så snart middagen var öfver gick man ut under det lilla trädet som satt i kläm på klippan vid huset och i dess skugga drack man kaffetåren. Då detta var gjordt bar det af ut på fiske för att ha något för nästa dag, ty det ansåg man vara en plikt, att ur hafvet taga fisk för dagens behof.

Det var inte bara präster som tågade ut bland skären i sommartid, utan så många som möjligen kunde, så begagnade de sig af tillfället att lämna staden för några veckor. Det är ju inte så varmt i Sverige, att någon för den skull behöfde tåga ut till sjös; utan det var väl för att det skulle vara så, sak samma om det var varmt eller ej.

Bland skären i midsommartider.

Redaktör och professor Wm. Söderlunds föräldrar hade ett af de allra finaste hem som vi sågo i fäderneslandet, men nog skulle de äfven ut bland skären i midsommartid och min hustru

och dotter hade nöjet att hos detta herrskap tillbringa några oförgätliga dagar. I deras vackra motorbåt undersöktes badbekvämligheterna bland de Bohusländska skären och foro de rätt vida omkring. Lindsborgs prostmor var litet rädd för hvalfiskar och andra rofdjur som möjligen kunde dölja sig i djupet och drog sig för att bada i Kattegats vatten, men en dag, då skutan gick litet fortare ut från land än hon brukade, tog hon ett skutt rätt i sjön för att hålla båten kvar vid land och fann det rätt svårt att finna solid grund att stå på. Hon blef ju uppdragen grundligen våt, men fasan för saltsjövattnet blef mindre efter den stunden.

Fröken Ruth höll i några sjövana Göteborgsfröknars sällskap dagligen på med att njuta af saltsjöbaden. Det må väl vara hälsosamt kanske att bada i öppen sjö, men om det är hälsosamt att hålla på, som en del människor gjorde, tills de blefvo rent af fjälliga, det betviflar jag. Hela Göteborgs skärgård är bebyggd med sommarvillor, hvarest stadsborna tillbringa en del af sin sommar. Det är dock så vackert i Göteborg att det aldrig kan vara en förmån att gå ut bland skären att bo, för att få det vackrare. Men svensken älskar att vara nära naturen och därför locka vågorna och tjusa de nakna skären. Inte heller kan någon som bor i ett land så vackert som Sverige behöfva att resa någonstans för att få det bättre ifråga om naturskönhet, men man tycker om att se hur andra ha det och ombyte förnöjer och därför så handlar man så som här omförmäلت är äfven i ett land sådant som Sverige, där den ena trakten öfverträffar den andra i skönhet.

Det var roligt att fiska bland de Bohuslänska skären. Min fiskekonst är inte stor, men ändå har jag dragit upp några aborrar i Minnesota och någon gädda i Wisconsin. Aldrig har jag dock haft sådan fisketur som i Viken. Den ena vackra hvitlingen efter den andra kom på min krok, alldeles som om de skulle visat sig artiga mot mig för att jag var främling och likna svenskarna i detta stycke. Makrillen var också tämligen så snäll mot mig och en och annan sillbyting var mig välbevågen. Det var stark ström och vi fingo lof att ha tungt flöte, synnerligen som vi fiskade på 20 å 30 fots djup. Damerna satte på

bete och togo fiskarna af kroken själfva och skreko inte äfven om sillen slog dem rätt på näsan då den kom något hastigt och oväntadt upp.

Under dessa fiskefärder sågo vi en vacker motorbåt med tre män uti som smög fram behändigt bland skären. Det befanns vara en rysk spionbåt och togs omhänder af myndigheterna de sista dagarna i juli.

Då det led framemot niotiden på kvällen styrde vi vanligen mot stranden. Inte därför att det var mörkt. Det blir aldrig mörkt i Sverige vid midsommartid. Utan vi slutade därför att vi tyckte att vi hade nog för morgondagen och nu voro hungriga och fingo lof att gå i land för att få oss något till lifs igen. Vi hade vanligen en smakbit med i båten, men den gick åt så fort, och fastän man litet hvar sade att man inte var hungrig, utan unade sin granne det som var kvar, så drog det efter hvar smula ända ned i lilltån. Hungrig blir man då man fiskar på Björkö.

Innan man kom i land och hem och hade torkat litet af händerna, ty inte var det alldeles nödigt att man skulle tvätta sig, så var klockan godt elfva och man var då tämligen väl beredd för en duktig kvällsvard. Men enligt Amerikanska förhållanden så tyckte vi dock, att det blef något sent med kvällsmaten. Det gjorde ingenting hur ofta man åt i Sverige, man var ändå alltid hungrig och sof lika bra huru sent man spisade, hvad helst man spisade och huru mycket man spisade.

Så snart man kom i sängen så sof man och sof godt tills fröken kom med kaffe på sängen igen och man fick lof att upp för att kläda på sig och för att börja med att äta och dricka. Det var väl för mig att jag kom att göra resan till Tyskland, Belgien, Österrike, Schweitz, Italien och Frankrike, ty det gaf mig ändå några dagars hvila från det ideliga ätandet och drickandet i mina fäders förtjusande och härliga land.

Minnena från Björkö komma nog att följa med för hela lifvet och när som helst ser jag fru Elin klippa ihop läpparna och draga upp makrillen, hör jag broder Pehrssons sträfva kommandorop och känner jag hur hvitlingen rycker på min krok.

XXVII KAPITLET.

Internationale Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik i Leipzig.—Den Baltiska Expositionen i Malmö.—Den Norske Udstilling i Kristiania.

Internationale Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik i Leipzig.

Under färden fick jag nöjet att besöka trenne större expositioner. Dessa voro Internationale Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik i Leipzig, Tyskland, Baltiska utställningen i Malmö och Den Norske Udstilling i Kristiania.

En hvar af dessa utställningar var på sitt område storslagen och kan inte beskrivas efter ett hastigt besök bara, men så mycket må man ha rättighet att säga, att det var väl mödan värdt att besöka dem alla. Ingen af dem var så storslagen som expositionen i Chicago, St. Louis eller Seattle, men öfverträffade dessa så väl som Columbian Exposition å det område en hvar af dem representerade. Aldrig har väl tryck- och skrifkonsten illustrerats bättre än i Leipzig, Östersjöländerna hafva väl aldrig förr så mäktigt uppträdt inför världen som i Malmö och Norge har nog aldrig själfporträtteradt sig bättre än det gjorde i år i Kristiania.

Nog kunde man se i Leipzig vid utställningen de stora förändringar som skrif, tryck och bokbinderikonsten undergått sedan vildarna först skuro sina märken i trä eller inhöggo dem i sten. Om människan i våra dagar kan rista med sina tryckmaskiner och sin klichékonst sina tankar så varaktigt som Assyrierna med sin kilskrift och Egyptierna med sina hieroglypher torde visserligen kunna betviflas. Det är sannt att vår tryck- och skrifkonst är stor och uträttar underverk, men om det vi trycka och skriva varar något, det blir en fråga som eftervärl-

den får bedöma. Det veta vi dock, att elden kan på några få minuter göra slut på alltihop. Hvad kriget verkar få vi väl se, när man hunnit genomleta ruinerna efter den förödelse som nu pågår i Europa. Om det att vi skrifva och trycka mer nu än fordom är till stor nytta för eftervärlden är inte godt att säga, kanske det vore lika bra eller bättre om det skrifna och tryckta hade mindre omfång?

Utställningen i Leipzig var storslagen och vittnade om tysk grundlighet, ordning och själfmedvetenhet.

Den Baltiska Expositionen i Malmö.

I Malmö vid den Baltiska expositionen var det högst litet folk, då jag var där. Det var efter kriget hade pågått något. Men där var mycket att skåda. Den svenska afdelningen var störst, som man ju kunde vänta. Därnäst kom den tyska, så den danska och den ryska.

I den svenska afdelningen dominerade ju industrierna. Järnvaror af alla slag och alla möjliga redskaper och maskiner af järn utställdes. Och det märktes att Sverige står inte efter då det blir fråga om dylikt.

I Industri- och Maskinhallen fanns öfvertygande bevis på att svenskarne äro skickliga, konstnärliga och mäta sig på industriens område väl med andra nationer.

I Konsthallen såg man äfven att vårt släkte ej är så afsigkommet. Där funnos konstverk som gjorde på oss lika godt intryck, som de vi sett i Berlin, Rom, Neapel, Paris eller vid utställningar i Chicago, St. Louis, Buffalo eller Seattle. Men det får jag säga, att om jag skall välja målningar enligt egen smak, så föredrager jag vid alla tillfällen Greklands och Italiens lätt draperade eller hofsamt klädda kvinnobilder framför Anders Zorns köttiga, klumpiga bondtöser i sin stingande nakenhet. Karl Larson, Lindfors och andra måla ju bra, men där är rysligt mycket intetsägande äfven i de stora konstsalarna för att inte tala om det rent otäcka och skadliga. Dock "de gustibus non disputandum."

Hvad krematoriet hade att göra vid utställningen kunde jag inte fatta. Inte begrep jag mig på detsamma. Men det skulle

väl vara med för att visa en del eller sida af den svenska nationalkaraktären, den nämligen som har sitt orakel i västgöten Svedenborg och som tycker om att syssla med "tomtar, troll, skogsrå, sjörå, och mera sådant", som det stod i den gamla katekesen.

I våra dagar skall man ha torn på alla byggnader och vid alla viktigare platser, så äfven här. Från utställningens torn hade vi en skön utsikt öfver Malmö och södra Skåne och kunde se ända bort till kongens by, där de danska krigsskeppen simmade, grymma och grå.

Den tyska afdelningen var Tyskland värdig, så äfven den danska, men den ryska var väl lik Ryssland kan jag tro. Jag har aldrig sett Ryssland och kan därför ej fälla omdömen.

Om den danske konungen bor i så enkla rum som de som framställdes såsom hans boningsrum vid den Baltiska utställningen, då bor han enklare och har det simplare än rätt många Kansasbönder för att inte tala om våra storslaget bosatta stadsbor. Heder åt kongen i alla fall, om han är belåten med så enkelt bo.

Den Norske Udstilling i Kristiania.

Utställningen i Kristiania var, liskom allt annat i Norge, norsk. Den var ungefär lika vidlyftig som den i Malmö, hade sitt oundvikliga torn, sin rännarbana och sin industri och sin maskinhall. Men allt som fanns där var från Norge och var norskt. Kartorna och reliefframställningarna af de olika landskapen voro af det allra ypperligaste slag. Nansens och Amundsens utstyrslar under polarexpeditionerna förevisades äfven och anslogo genom sin enkelhet och sin oansenlighet. Att hundarna uppstoppats och förvarats må väl vara för dem en välförtjänt heder och en påminnelse om att äfven de oskälige djuren böra hafva kredit för nutidens största upptäckter.

Någonting ypperligt var det att man hade kommit ihåg att visa norskarnes framgång i utlandet. Af detta såg jag ej ett spår hvarken i Leipzig eller i Skåne. Inte ett enda spår. Men här, "hast du mir gesehen!" Ett helt hus dedicerat till norr-männen i utlandet. Där visades hvad de olika kyrkosamfundet

i Amerika uträtta, norska företag i andra länder och en ofantlig mängd af porträtt på "fremdragende norske mænd" i utlandet och deras eleganta hem. Ja, en näpen och själfmedveten norsk fröken ville äfven "nedtegne mitt navn" bland "Norges store fra utlandet."

Jag gick där och vändades och harmades på mig själf och andra däröfver, att det aldrig sågs en sak eller ett ord vid Baltiska utställningen som häntydde på, att det fanns en 2 millioner svenskar i Amerika och 1 million i andra länder, hvilka äfven göra det svenska namnet och folket heder. Jag skall inte bestraffa dig Wilhelm Lundström, men nog få vi lof, så väl svenskar som svensk-amerikaner, att taga hatten af för norskarna, våra själfmedvetna, vidhjärtade, praktiska syskon, som både vilja vara och böra vara ett med oss.

XXVIII KAPITLET.

*På Göta kanal.—Sista dagen i Sverige.—Med vännen dr. Floren.—
Biskopen i Karlstad.—Inbjudningar vi ej kunde antaga.*

På Göta kanal.

En af de allra trefligaste färder man kan företaga är att resa kanalvägen emellan Göteborg och Stockholm. Å ångaren

På Göta Kanal.

Baltzar von Platen reste vi denna väg eller rättare sagt, i sällskap med denna båt gingo vi utmed kanalen. Vi gingo väl inte i Vänern eller Vättern eller ens i Viken, men mycket gingo vi, ty hvem kunde låta bli att springa af på sådana historiska platser och hvem kunde taga sakerna så lugnt som de där gubbarna som öppnade och stängde kanalluckorna? Ja, hvad man tar allt lugnt i Sverige och huru lugnt man tager det på en resa på Göta kanal !!!

Att restaurantmamsellerna tyckte om denna makliga fart förstodo vi väl, men för oss blef det nödigt att springa omkring i skog och mark här och hvar, och när vi kommo till resans mål, så satt gråten i halsen på oss litet hvar, ty det kändes

så svårt att skiljas från det trefliga sällskapet. Skön i sanning är en färd genom fäderneslandet på denna gamla välkända farväg.

Sista dagen i Sverige.

Sista dagen i Sverige tillbringade jag i Malmö. Medan jag var där gjorde jag äfven en liten visit till Lund. Jag fick se det Tegnérska huset, genomgå de olika universitetsbyggnaderna och hälsa på jätten Finn som ännu håller så kraftigt om pelaren under den ståtliga domkyrkan. Det var en bördig trakt emellan Lund och Malmö. Ett i sanning vackert land. Ej under att skåningarna äro styfva af sig. Då jag gick och såg mig omkring i maskinhallen i Malmö så kom en fröken och ropade på mig. Så snart jag hann se upp igenkände jag väl fröken Hedvig af Petersens, hvilken för några år sedan hälsade på i detta land och stannade hos oss ett par veckor eller mer. Det hade varit vår afsikt att hälsa på hos fröken på Flyinge, men som det nu inte blef tid härför, var det ju en synnerlig lycka att hon kunde träffas.

Med vännen Dr. Floreen.

Dr. Floreen från Bäckaby, vår gamle vän från Salina och Lindsborg, kom till Göteborg för att hälsa till Kansas och språka litet om förr och nu. Vi fingo många inbjudningar att hälsa på honom i hans kära Bäckaby för "att njuta af ljungens doft bland stenarna i Småland" och han sade att hushållerskan i hans ungarlshem "hade bakat, bryggt och stökat i två veckor för att ha allting i ordning till dess att vi kommo." Nu fingo vi dock ej tid att hälsa på, hvarför broder Floreen kom till Göteborg för att säga oss farväl.

Dr. Floreen är belåten med komministraturen i sin hemförsamling och kommer ej till Amerika utom för att hälsa på en gång eller så, då det passar. Han sade att folket besöker gudstjänsterna i hans församling regelbundet och att han "mår som en pärla i guld bland ljungen i fattiga Småland." Han betonade äfven det förhållandet att vi, som arbeta som pastorer i Amerika, hafva det på många vis mycket svårare än de som arbeta i

hemlandet, men framhöll äfven, att de äro troligen för makliga af sig därhemma och vi göra mera än vi böra eller försöka att uträtta mer än vi verkligen kunna. "Den som vill arbeta i Sverige har ett tacksamt fält", sade han.

Biskopen i Karlstad.

Mycket hade jag hoppats från sammanträffandet med biskopen i Karlstad. Denne person står högt i anseende bland Sveriges präster och dess kristna folk, och jag hörde intet annat än godt om honom. Visst sade man, att han ådrog sig vissa personers ovilja för sin uppriktighet och djärfhet, ja, man till och med antydde att han hade nu varit primus inter pares bland Sveriges präster, om han inte bestraffat en del högvördigas synder så Johanneiskt som han gjort. Ovanligt begåfvad lär han vara och man sade, att han utöfvar så starkt inflytande bland fäderneslandets prästerskap, att han till och med infört en ny predikoform. Han är äfven skicklig sångare och psalmförfattare, så att Sveriges unga släkte synnerligt tycker om att sjunga de sånger och psalmer som han diktat. Några minuters samtal öfver telefon var det enda som förunnades mig, därför att vi reste hem så snart, men jag är glad däråt, att jag ändå fick höra hans röst och höra honom själf tala. Hans vänliga inbjudan att hälsa på vågade jag inte antaga. En annan person, som jag glädt mig åt att få träffa, var biskop Danell i Skara. Jag hade en särskild hälsning till honom från vår egen dr. Norelius. Telefonen var det enda medel som kunde bringa oss tillsammans. Han var vänlig nog att bjuda mig innerligt att komma och hälsa på. Någonting som jag säkert skulle ha gjort om det hade låtit sig göra. Men om vi ville följa med båten, så fingo vi lof att resa. Den väntade inte på någon, utan gick när den blef färdig. Skarabiskopen var den, som nästan en hvar, som jag talade med om ärkebiskopsvalet i Sverige, ansåg som själfskrifven till ärkebiskop.

Inbjudningar vi ej kunde antaga.

Det är ofantligt mycket, som jag skulle uträttat under besöket i fäderneslandet, som inte blef utaf. Ja, det rent af kän-

nes, då jag börjar tänka därpå, som om jag förgätit det mesta och det viktigaste. Det var dock väl att allt gick som det gjorde.

Jag hade mycket glatt mig åt inbjudningarna till stiftsmötena i Falun och Växiö. Här skulle jag komma rätt in uti det kyrkliga lifvet och få lära åtminstone något känna Sveriges prästerskap. Men dessa möten helt simpelt aflystes på grund af kriget, så att med dem hade det inte blifvit något utaf, äfven om jag inte hade rest så snart.

En liten titt till Visby hade vi äfven gått och drömt om. Den skulle företagas samtidigt med besöket hos broder Floreen i Bäckaby, Småland.

Det är inte heller utan att vi hade närt en önskan att få taga i anspråk något af kung Gustafs dyrbara tid, och hade så ämnat göra, om han varit hemma, då vi besökte svearnas kungaborg. Men då han just kom litet innan vi voro färdiga att resa från hufvudstaden, så tänkte vi att dröja med detta besök tills vi senare inträffade i Birger Jarls stad. Så kom kriget och vi fingo resa utan att hafva nöjet af att trycka en kungahand. Kung Gösta är älskad af sitt folk. Alla, som vi hade förmånen att tala med, voro af den öfvertygelsen att Sverige hade en präktig kung och en bra regeringsform.

Öfverallt hvarest det gafs mig tillfälle, enskildt eller offentligen, så förehöll jag dem där hemma, att de borde komma ihåg det gamla uttrycket: "Uti ditt land du blif och bo. I Amerika har du icke att sno." Vårt folk där hemma har det bra. Högst få kunna få det bättre i Amerika eller någonstädes. De ha ett fosterland, ett eget land, som är svenskt sedan urminnes tider. Det är helgadt af fäders verk och grafvar genom sekler. Språk, jord, folk, allt är svenskt. Här i Amerika få vi lof att maka åt oss för inte bara irländare och dagos utan för kineser och negrer. Bäckstugusittare har vårt folk varit och lär väl få bli härute. Lefve Sverige, våra fäders älskade och hedervärda land!

XXIX KAPITLET.

Med ångaren Oscar II.—Oro i Nordanlanden.—Världskrigets verkningar.—De krigande nationernas styrka.—“Sveriges hälsning till bröderna därborta.”

Med ångaren Oscar II.

Ångaren Oscar II hade rum för några fler tredjeklass passagerare och på vänners råd och efter öfverläggning för några minuter med hustru, dotter och släktingar beslöt jag mig för att följa med till New York. Vi kommo så att resa hem den 13 augusti i stället för den 2 september, som tänkt var. Utsikterna att båten skulle få fara i frid voro ej så stora, men man var besluten på att försöka och många trängdes om att få följa med. Vi voro 1,121 passagerare, alla som kunde rymmas på den lilla präktiga båten. Vi seglade längs den norska kusten upp till väster om Bergen och norr om Färöarna af fruktan för minor och kryssare och vår väg blef därför längre än den båtarna vanligen gå, men vi landstego glada i New York den 26 augusti efter en treflig och minnesrik sjöresa.

Oro i Nordanlanden.

Då vi lämnade den älskade fosterjorden var det oro i Sveriges land. Armén var mobiliserad och man var beredd på att hvilken stund som helst höra krigstrumpetens ljud. Visserligen förklarade sig Sverige neutralt och kom öfverens med Norge om att de båda länderna ej skulle strida mot hvarandra, men hvad de krigande skulle bry sig härom visste man ej. Ryssland hade erkänt neutralitetsförklaringen men ej någon af de andra stormakterna.

Sverige började att mobilisera redan den 2 augusti strax efter krigsförklaringen. Detta var midt uti skördetiden och det

viktiga arbetet lämnades åt barnen och åldringarna. Den manliga befolkningen emellan 21 och 42 år var mobiliserad på några dagar. Det var kusliga dagar då det ringde i alla landets kyrkklockor tre timmar åt gången och länsman och fjärdigsman hälsade på i bygden och slog upp sina pålysningsplakat vid vägskälen. På 24 timmar skulle man vara färdig att lämna hem och härd.

För flera dagar voro bankerna stängda, alla båtar, som seglade på utlandet, förbjödos att lämna den hamn där de lågo, fiskarbåtar inkallades, fabriker stängdes och bantåg indrogos. De mest uppskakande rykten om fienders anfall och sjöslag å angränsande vatten gingo genom bygden. Ingen post kom från Amerika och ingen gick hit på veckor. Man talade bara om krig.

Världskrigets verkningar.

Efter några dagar började bankerna sina utbetalningar, men ingen fick då vi reste, hvarken i Sverige, Norge eller Danmark, mer än 100 kronor i veckan. Det var svårt att få kontanter för "travelers checks" och ibland svårt att få växla till sig gångbart mynt. All utförsel af lifsförnödenheter förbjöds. För en tid fick ingen köpa mer än 15 kilo mjöl åt gången. En säck mjöl steg på några dagar från 25 kronor till 60 kronor. Priset på allting höjdes. Man fick betala 3.76 kr. för en dollar, men fick, om man sålde den, endast 3.50 kr. Regeringarna fingo ingripenhet för att stäffa de abnorma priserna på födoämnen.

Tidningarna fyllde sina spalter med artiklar om kriget och fastän man väl förstod att de ingenting visste att förtälja, så köpte man dem så fort de tryckts och inga upplagor blefvo för stora eller för många. Man reste långa vägar till stationerna för att köpa sig färskas tidningar. I hvarje hem var det en eller flera som voro ute och mobiliserade och det var oro i de hemmavarandes sinnen. Oron var nog större i Norge än i de andra skandinaviska landen. Hvertenda land i Europa utom möjligen Spanien mobiliserade.

De enda ångbåtslinjer som hade någon utsikt alls att kunna uppehålla förbindelsen med Amerika voro den Norska från Bergen och den Skandinaviska-Amerikanska från Köpenhamn och

Kristiania. Men då vi reste voro alla platser på dessa sex båtar upptagna ända till in uti november månad. Det var därför inga ljusa utsikter för dem som ville resa hem.

I vårt trångmål i Göteborg samlades vi enligt af mig gjord pålysning på hotell Hembygden några hundra amerikaner och fingo konsuln att telegrafera till Washington och bedja om hjälp att komma hem, ty inga privata kabelgram mottogos eller afsändes. Vi fingo svar att Beckenridge skulle komma med kryssaren Tennessee och 24 man, hvilka skulle söka att ordna det så att vi och andra skulle komma hem. Detta lugnade sinnen. Konsuln i Göteborg var ung och oefaren, men snäll och tillmötesgående. Vid ambassaden i Stockholm fanns ingen utom en bokhållare, som ingenting förstod sig på, och folket där fingo ordna med sakerna på eget bevåg. I Köpenhamn rådde konsuln folket att gå ut på landet, köpa upp lifsförnödenheter och bereda sig på att öfvervintra.

Vi försökte i Göteborg att hyra en båt. Men det fanns inte någon som vågade sig ut på den långa färden ty assurancesbolagen vågade inte riskera någon båt. Som jag fick äran att bli ordförande för dessa hemlängtande amerikanare, så fick jag en mängd bref och en ofantlig mängd med telefoneringar från folk öfver hela Sverige, som stodo villrådiga om huru att komma hem. Konsul Sauers rådde alla som kunde få biljett att packa sig hem med det första och att taga hvad slags passage de kunde få. Det fanns säkerligen 10,000 amerikanare i Sverige, som ville hem och den som kom först fick tillfället.

Vi kände oss därför mycket lyckliga ombord å Oscar II, då den verkligen ångade ut på Atlanten och vi voro med. Våra biljetter på Vaterland fick det gå hur det kunde med. På båten voro många som varit arresterade i Ryssland, Tyskland och Österrike. Flera millionärer åkte på tredje klass och nästan alla på tredje klass hade biljetter på första eller andra klass på tyska eller engelska båtar.

De krigande nationerna styrka.

I världens historia har väl aldrig förr ställningen varit så kritisk som den nu är. Det finnes ingen annan auktoritet än

den brutala makten som slår sig fram med vapen. Skandinavien är ännu utom stridens område, men ingen kan säga när krigets låga slår öfver äfven dessa länder och dess älskliga och fredsälskande folk.

Kanske det skulle hafva en viss betydelse att här angifva de olika arméernas storlek och krigsskeppens antal. Så här ser det ut eller såg ut före eller vid krigets början.

Tyskland, folkmängd 66,000,000, armé 5,200,000, krigsskepp 318.

England, folkmängd 46,000,000, armé 730,000, krigsskepp 609.

Ryssland, folkmängd 170,000,000, armé 5,500,000, krigsskepp 203.

Frankrike, folkmängd 39,600,000, armé 4,000,000 krigsskepp 413.

Österrike, folkmängd 51,500,000, armé 2,000,000, krigsskepp 111.

Danmarks folkmängd 2,775,000, armé 70,000, krigsskepp 20.

Norge, folkmängd 2,392,000, armé 115,000, krigsskepp 39.

Sverige, folkmängd 5,609,000, armé 450,000, krigsskepp 67.

Ingen af de skandinaviska länderna önskar krig. Tvingas de att försvara sig så tåga de säkerligen modigt och manligt fram. Skola de utaf någon af de stridande makterna tvingas att deltaga i kriget, så gå de ogärna och kanske neka. Synd skulle det vara om dem, ifall att de skulle pressas in i striden.

“Svensk hälsning till bröderna därborta.”

Mätte våra böner uppstiga från allt Svensk-Amerika till Gud, att han skonar nordens folk från krigets fasa och att han gör ett snart slut på det där det nu pågår!

Från det unga Sveriges ledande man, fil. doktorn, professorn och riksdagsmannen Vilhelm Lundström erhöj jag, då jag kom ombord på Oscar II i Kristianias hamn följande telegram: “Lycklig resa! Medtag en svensk hälsning till bröderna därborta. Det bästa de kunna göra för gamla Sverige i dessa tider är att intensivt bedrifva pansarbåtsinsamlingen. Huru det än går i dessa allvarstider skall vår flotta behöfva förnyas och förstärkas. Gud skydde oss alla! Vilhelm Lundström.”

Sedan nu vårt lands president förbjudit oss att som amerikanska medborgare visa sympati för någon af Europas länder framför de öfriga, så sätter väl detta en damm för insamlingen. Frikostiga penningebidrag få vi väl ändå sända hem och att bedja Gud med och för våra syskon därhemma blir nog intet neutralitetsbrott.

Gud skydde Sverige!-

XXX KAPITLET.

Återblick.—Hemma i Sverige.—Automobilernas tidehvarf.—Arbetsförhållanden i Sverige och Amerika.—Skatterna i Sverige

Återblick.

Så nalkas nu denna reseskildring från fädernejorden sitt slut. Det har varit mig ett nöje att försöka att i minnet återkalla något af hvad jag hörde och såg under det korta besöket i hembygden. Något af det jag skrifvit har ifyllts ur minnet. Det mesta är dock sådant, som jag nedskref efter dagens program var genomgången, eller så snart efter tilldragelsen som möjligt. Begäret att afhyfla en del af uttrycken har nu vid nedskrifvandet varit ganska stort, men för att vara så trovärdig som möjligt, har jag i de flesta fall låtit det gå i tryck, som det stod i min dagbok. Ty det var ju meningen att jag skulle skildra omständigheterna såsom de tedde sig för mig vid tillfället och inte så som de te sig nu, sedan jag glömt bort en hel del och färgen på mångt och mycket redan betydligt bleknat. Mina bref äro inte precis lika dem, som vi vanligen hafva äran att läsa. Jag har inte tagit någon annans råd eller vinkar, utan det var meningen att jag skulle följa min egen ingifvelse. Mycket väl förstår jag, att jag i mycket kan hafva misstagit mig och missupfattadt både personer och omständigheter, men detta får då skrivas på min räkning. Jag har försökt att tala om hvad jag hörde och såg efter den förmåga som jag hade att höra och se, och uttrycken hafva blifvit enligt de intryck jag fått. Det har inte varit fråga om, att jag skulle skrifva dem till pass därhemma eller oss till lags härute, utan att återgifva mina personliga intryck, vare sig dessa fölle dem och oss i smaken eller ej. Någon stor skada kan ju inte åstadkommas af ett eller annat miss-tag, ty det är nu så intim förbindelse emellan oss och fosterjor-

den, att sådant med stor lätthet kan rättas. För egen del så naturligtvis är jag tämligen väl öfvertygad om både ett och annat, som af några betviflas eller kanske motsäges. Jag hade i öfver trettio långa år längtat efter och bedt Gud om tillfället att få återse mitt hem och mitt fädernesland och detta har jag fått. De många missräkningarna hafva visserligen något afkyllt min hänförelse för det svenska folket och den svenska seden, men det kan ej hjälpas, jag älskar Sverige ändå; ty ingen vill väl bestrida att Svensk-Amerika är hvad det är mera på grund af hvad vi fört med oss från hemlandet i högan nord än på grund af hvad vi förvärfvat i vårt nya hemland.

Hemmen i Sverige.

Hvad hemmen beträffar, så äro dessa i Sverige mycket snygga och långt bättre försedda med möbler än de voro för trettio år sedan. Klädedräkten är lika yppig där som i detta land. I allmänhet passa kläderna där bättre än här. Moderna äro lika där och här. Smala kjolar och fula hattar hade fruntimren lika väl i Stockholm, som i Berlin, i Rom, i Paris, i London och i New York.

I automobil åkte man öfver hela Europa. Ja, nere i själfva Neapel kilade Fordarna lika ostyrigt som de göra på Kansas slätter. I Berlin var det nästan lifsfarligt att gå tvärs öfver en gata, ty automobilerna foro fram som de varit vansinniga. Det synes inte bli fråga om några lagar för huru fort man får köra i gamla världen. På landsbygden lär man dock inte bestå sig med detta slags fordon så värst allmänt.

Drickspenningväsendet är ett elände, som grinar enom i ansiktet öfverallt. Jag kan inte säga i hvilket land det var värst. Det är illa nog äfven här i landet. Svenskarna voro dock långt blygare än italienarna. I ett af hotellen i Italien, där vi spisade middag, såg det ut ungefär så här: Då vi kommo in stod där en man och tog våra hattar, portieren visade hvar vi skulle skrifva våra namn, en öppnade dörren till tvättrummet, en vred på kranen till tvättvattnet, en kvinna höll handduken i ordning, en annan kvinna läste upp och igen klosettdörren, om man ville ditin, och uppbar den vanliga afgiften på denna plats. Alla dessa

skulle ha drickspengar eller som de kalla det "maccaroni". Därjämte skulle den, som passade upp vid bordet, hafva sin rundliga del, om man skulle få något att äta nästa gång, ifall att man var nödsakad att återvända till samma hotell. Vägvisarna på Vesuvius voro grymmast i sina fordringar på maccaroni af alla dem, som vi hade något att göra med under resan. Gossarna vid Trollhättan voro nästan lika hårdnackade och hade de varit vuxna så hade de troligen kommit fullt upp till sina medtäflare i solig söder i tiggars- och tubbningskonst. Likt sydläningarna voro Trollhättepojkarna språkkunniga och försökte allehanda tungomål på oss, för att om möjligt smälta vårt själförtroende. Ja, Gud vet, hvad det kan bli af dylika barn. Ihärdiga voro de. Jag ömkade mig öfver dem.

Arbetsförhållanden i Sverige och Amerika.

Man talar ofta om skillnaden på priserna på varor i Sverige och detta land. I de flesta fall gissar man sig fram. Från tillförlitliga personer fick jag några uppgifter, som kunna belysa denna fråga tämligen så väl. Jag skaffade mig äfven några sådana från både Tyskland och Frankrike, så att det är möjligt att göra jämförelser. Det åskådliggör att priserna äro tämligen lika öfver hela Europa. I Frankrike äro de något lägre än i Tyskland. Först då något om Sverige:

Den bästa jorden för åkerbruk betingade cirka 500 kronor per acre. Mindre gifvande jord betingade lägre pris. En dagsverkare får i medeltal kr. 3.50 per dag, en dräng 75 kr. i månaden och en piga 25 kr. i månaden. En springpojke får 50 kr. i månaden, ett handelsbiträde 100 kr. i månaden och en småskollärare 1,200 kr. om året. Väl sextio procent af prästerna sitta i stor fattigdom och brist, trettio reda sig väl och blott tio procent hafva det bra. Alla arbetare hafva olycksfallförsäkring och nyligen har i riksdagen beslutats om allmän folkpension, hvilket menas, att hvarje människa i landet vid så där 67 års ålder får en viss summa för året.

Vid Kirunagrufvan få lastare 6 kr. per dag, borrhare 7 kr. per dag, snickare 60 öre i timmen och borrsmeder 250 kr. i månaden. De få betalt eftersom borren äro hvassa. Ju längre ett

borr varar skarpt desto större lön får smeden. Maten kostar 45 kr. i månaden. Om två bo i samma rum kostar det 12 kr. i månaden. Arbetstiden är åtta timmar på vintern och 10 timmar på sommaren. Åt dem som vilja bygga egna hem, lånar bolaget pengar mot 4 procents ränta.

100 pund hvetemjöl kostar 12 kr., 100 pund rågmjöl kostar 10 kr., ett tjog ägg 1.20, ett pund smör 1.20, ett pund kött 60 öret, ett pund fläsk 60 öre, ett pund socker 35 öre, ett pund kaffe 75 öre, en gallon mjölk 40 öre, ett par skor 10 kr., en medelmåttig kostym 35 kr., en slättermaskin 200 kr. och en själfbindare 600 kr.

I Tyskland har man det långt bättre ordnad för arbetaren än i något annat land i världen, påstod man. Högst få tyskar utvandra därför. Bara 40,000 år 1913. Olycksförsäkring och pension gifva den arbetande klassen i detta land all möjlig trygghet i ekonomiskt hänseende. En arbetare får 6 kr. om dagen, en piga 20 kr. i månaden, ett handelsbiträde 120 kr. i månaden. En kostym goda kläder kostar 50 kr., 100 pund hvetemjöl 20 kr., ett pund fläsk 90 öre, 100 pund potatis 4 kr., en gallon mjölk 66 öre, ett pund smör 1.40, ett pund kött 1.20 och ägg 9 öre stycket. Det tyska folket har det bra i alla stycken.

I Frankrike är det äfven ganska väl beställt för den arbetande klassen. En grofarbetare får 6 kr. per dag, en snickare 90 öre i timmen, en dräng 600 kr. per år, 100 pund hvetemjöl kostar 17 kr., ett dussin ägg 25 öre, ett pund ost 80 öre, ett pund smör 1.20. Med pund menar jag amerikanska pund och med kronor svenska kronor. Det är för att få en något så när fattbar uppfattning om saken, som jag icke användt det i Europa allestädes brukade metriska systemet. I Sverige fick jag mina uppgifter litet hvar jag kunde. I Tyskland och Frankrike fick jag lof att hålla mig till hotellvärdarna. I Italien kunde jag inte få någon bestämd reda på hvarken ett eller ett annat. Dels äro förhållandena så olika våra och dels ligger språket i vägen för en stackare, så att det är svårt att få klart reda på saker och förhållanden. Italienaren äter till stor del grönsaker och macaroni och dricker billigt vin. Smöret fås från getter och mjöl-

ken äfvenså. Bröd har man visst bara för utlänningars skull. Silkestyger och viner äro mycket billiga.

Skatterna i Sverige.

Angående skatten i Sverige, är det svårt att tala, emedan det är så många om och men angående den saken. Man sade mig, att man får betala emellan 7 och 12 procent af sina inkomster. Man betonade dock, att det stannade närmare 7 än 12. Af 1,200 kronors inkomst hade man 450 kr. skattfria. För man och hust-

Långedrag, Göteborg.

ru med fem barn och därutöfver erhöll man ett afdrag af 50 kr. per barn up ptill 600 kr., därefter intet högre afdrag. För 1,800 kronors årlig inkomst erhöll man 300 kronors afdrag. Om en person har endast 200 kronors lif försäkring, får man afdraga dessa, men om han har högre assurans, intet afdrag. Kronoskatten går till omkring 2 procent på själfuppgifven egendom och kommunalskatten till omkring 5 procent. Personafgiften är 75 öre per man och 50 öre per kvinna. Pensions skatten är endera 3 eller 5 eller 10 kronor per år. Om inte personen själf kan betala denna skatt så får kommunen göra det.

Inträdesafgifter fordrades också öfverallt. Det var inte bara för klosettbruk man fick betala, utan till och med på själfva Stockholms slott var det inträdesafgift. Det var äfven så väl uppdeladt, så att man för att få se en liten del af denna kungaborg fick betala många inträdesafgifter. Så var det i Pompeji. Först fick man betala för att komma in i staden och sedan fick man betala för att få se det, som var att beskåda därinne.

Fastän vår färd vardt så kort fingo vi dock se mer eller mindre utaf alla Sveriges landskap utom Härjedalen, Östergötland, Småland och Blekinge. Jämte detta sågo vi äfven delar af Norge, Danmark, Tyskland, Österrike-Ungarn, Italien, Schweiz, Frankrike, Belgien och England, och det är vackert så.

Det är lika fåfängt att beskrifva Göteborg som Stockholm. Bäst är därför att låta det bero. Då vi spisade kvällsvard på Trädgårdsföreningen den 4 juli, var musikkåren så artig, att den spelade "Amerika" för oss. Flera gånger spisade vi i Slottsskogen och till och med voro vi ute och förplägade oss vid Långedrag. I Göteborg blefvo vi rätt hemma till sist. Vi hade reda på att Käkbensgatan och den Gröna gatan löpte parallelt med hvarandra och att genom att gå Käppslängaregatan kom man ut till Käringberget, trollpackornas afrättsplats, och fick på vägen se det Gatenhjemska huset, där Sveriges värste sjöröfware under den tolfte Karls dagar hade sitt hemvist och till och med härbergerade majestätet själf. Oftast åkte vi på Majornas och Lilla Bommens spårvagnar, men mest hemma voro vi på Hembygden.

XXXI KAPITLET.

*I afskedsstunden.—Från Göteborg till Mellerud.—I Fredrikshald.
—Norges natursköna trakter.—I Kristiania.—Ut på böljan blå.*

I afskedsstunden.

Ändtligen hade vi kommit till stationen i Göteborg och det blef fråga om att säga farväl till fädernejorden. Att säga farväl till släkt och vänner hunno vi inte med, ty det bar af hemåt långt snarare än vi hade menat. Betjäningen på hotell Hembygden gjorde sitt bästa för att hjälpa oss att bli i ordning och nu står tåget färdigt att föra oss öfver Kölen till Kristiania.

På perrongen hafva vi det stora nöjet att se kyrkoherde Pehrsson, Louis Söderlund med fru och flera barn, dr. Floreen och flera andra bekantskaper, som vi gjort i hemlandet. Blombuketter vittnade om deras kärlek och tillgifvenhet och flera kameras voro i verksamhet för att bevara intrycken från de sista stunderna i vårt kära fädernesland. Men tåget ångar ut från stationen och det bär af från hemmet i Norden till hemmet i Amerika. Vi sökte att drifva bort de underliga afskedskänslorna med tanken på ett möjligt framtida besök och detta lätade betydligt på den annars kännbara afskedstyngden.

Från Göteborg till Mellerud.

Färden från Göteborg till Mellerud var synnerligen intressant, emedan vi bemödade oss om att sé så mycket som möjligt af det kära fäderneslandet. Från kanalen, som låg bredvid banan, hade vi trefliga minnen, sedan vi för en tid sedan foro den vägen fram. Halle och Hunneberg togo vi ju afsked utaf på ordentligt vis. Skymtar af Vänern sågo vi nu och då och efter något dröjsmål vid Mellerud bar det af uppåt mot bergen i vä-

ster. I den mån vi höjde oss sågo vi trakten öster om, och Kinnekulle höjde sig siratligt öfver sjö och strand.

Vid Högen kommo vi till den norska gränsen och väntade att få se det väldiga Kölen lägga sin skyhöga hjässa emellan brödrafolken, men i stället var där en sjö. De norska tullsnokarna kommo och tittade på oss och det vi hade med oss, men ingen var näsvis. Vi skulle alla ombord på Oscar II och så fingo vi vara i fred.

I Fredrikshald.

I Fredrikshald stannade vi en bra stund. Där var en vacker trakt. Norges natur är inte mindre storslagen än Sveriges. Fästningen här är förfallen och påminner blott om det som är försvunnet. Man visar oss platsen där ungefär man menar att den tolfte Karl föll och säljer vykort på densamma. Numera komma inga krig att föras mellan brödrafolken. De äro så lika och hafva så mycket gemensamt, att de komma hädanefter att komma öfverens. Norskarna äro något mer själfmedvetna än svenskarna synes det, men annars är det samma öppna, ärliga, godtrogna, präktiga folk.

En treflig norsk berättade för mig från år 1905, så ödesdigert i Skandinaviens historia, följande lilla tilldragelse, med hvilken han ville illustrera brödrafolkens känsla för hvarandra. Det var medan man öfverlade angående Norges separåtion från Sverige och den svenska hären låg på den ena sidan fjorden vid Fredrikshald och den norska hären på den andra, bidande på kommando till anfall. Så snart det blef mörkt, så att soldaternas rörelser kunde döljas, så rodde man öfver till hvarandra från ömse sidor fjorden, för att samspråka, tigga tobak af hvarandra och hafva litet småkalas här och hvar. Den allra bästa vänskap rådde då, mente norskén, så mycket mer nu.

Norges natursköna trakter.

Trakten emellan Fredrikshald och Kristiania är naturskön. Det är rätt bergigt här och hvar, men vackra sädesfält skymta dock fram mellan fjällen på många ställen och förtjusande vyer af hafvet lägga sig för ens blick. Hemmen se nätta och inbju-

dande ut öfverallt och det synes utmed banan att Norge i år har haft ett festår.

I Kristiania.

Det var redan mörkt då vi ångade in på stationen i kong Haakons stad. Ljusen glittrade dock så skönt utefter bergvägen, att vi tyckte att det såg riktigt inbjudande ut. Ångbåtsagenterna togo vara på oss, så att vi fingo tak öfver hufvudet för natten. Vi kommo händelsevis in på ett hotell nära stationen och fingo ett eget rum. Mat skulle vi ju också ha, men det blef dåligt med den saken och jag förmodar, att hotellvärden förlorade inte därpå. Vi reste ju tredje klass och fingo finna oss i omständigheterna, bäst vi kunde. Det fanns dock mat och god mat på andra ställen i staden och vi ledo ingen nöd, äfven om det blef dåligt med den mat, som ångbåtsbolaget skulle bestå oss. Nästan alla hotell i Kristiania kallades "missionshotell".

Så snart det blef ljust gick jag ut för att bese staden och leta upp ångbåtskontoret och kajen, hvarifrån Oscar II skulle afgå. Jag fann reda på såväl det ena som det andra. Klockan 10 fingo vi undergå läkarebesiktning och därefter hade vi inte annat att beställa än att komma ombord på båten. Som denna inte kom att taga oss ombord förrän på eftermiddagen, så togo vi oss tid att bese staden och besöka "udstillingen". Till stadens förnämsta sevärdheter höra tvänne gamla vikingaskepp från niohundratalet. Bägge äro väl bibehållna och från det ena har man en mängd af saker, som förvaras i museet. Man var under hednatiden skicklig inte bara, då det blef fråga om att bygga skepp, utan då det blef fråga om att förfärdiga allehanda ornamentationer för hemmet och för skeppen. Det är mödan värdt att resa till Kristiania bara för att få se dessa forntidsminnen.

Då vi genomgått museerna och konstgallerierna vid universitet och kastat en titt på kongens stuga reste vi till udstillingen. Som jag har sagt något om denna i annat sammanhang låter jag det bero här.

Klockan 3 på eftermiddagen begaf jag mig ned till båten för att vakta på, när det blef tillfälle att stiga ombord. Som

man allmänt befarade att bolaget sålt flera biljetter, än som man hade rum för, blef det en förfärlig trängsel omkring landgången. Jag stod på min post från klockan 3 till klockan 7, då jag äntligen fick komma ombord. Man släppte in eller upp tio personer åt gången och det var en förfärlig trängsel för att komma med. Allt detta bråk var dock onödigt ty man hade inte sålt biljetter till flera än man kunde härbärgera, fastän båten var väl fylld och långt tyngre lastad än vanligt.

Så snart jag kom ombord fick jag fatt i ett rep och hade Ruth att bära kappsäckarne intill båten och så halade jag dem ombord och bar dem ned i vår hytt och då detta var gjordt, steg jag åter på land och vi gingo till en närbelägen restaurant och fingo oss vår sista kvällsvard i Skandinavien. Frukost nästa dag fingo vi på båten.

Hela natten höll man på att lasta och förde ett gräsligt oväsen, synnerligen som vår hytt var alldeles invid lastluckan. Hisarna skramlade och hamnbusarna skreko och svuro så kraftigt och fult att det var alldeles omöjligt att få en enda blund i ögonen fastän man var alldeles uttröttad. Det var pappersmassa man förde med sig till någon af New Yorks stora tidningar från nordens skogar.

Ut på böljan blå.

Klockan 10 nästa dag lämnade vi Kristianias kaj och gledo ut på den lugna vackra fjorden. Det kändes underligt att se den vackra hufvudstaden försvinna vid synranden och undanskymmas af de skogklädda och vackra näsen. Det tar en god stund innan man kommer ut på hafvet. Strax innan vi lämnade fjorden sågo vi stora fiskstim, som upprörde vattnet som om det hade varit storm. De flesta af oss hade aldrig sett något dylikt förr och vi vaktade fiskarnas framfart mycket noga. Rätt som det var, så fingo vi äfven se hur fiskarena beredde sig på att taga fatt på de ostyriga djuren.

Efter en stunds färd utmed kusten lägga vi till utanför Kristiansand och båtar med människor och med fraktgods på lägga till. Man höll här och lastade hela natten och först på söndagsmorgonen lade vi ut till sjöss.

Hela dagen foro vi utmed den norska kusten och då vi vaknade på måndagsmorgon, hade vi land söder om båten. Efter en stund voro dessa öar äfven ur sikte och vi voro ute på villande haf. Inte ännu voro vi riktigt säkra för krigsskepp och minor, men ju längre vi kommo från land ju tryggare kände vi oss för dylika hinder. Som vi hade vår hytt djupt ned i båten och luften där var långt ifrån ren, så tillbringade vi den mesta tiden på däck. Herr och fru George Lundborg från New York blefvo våra trognaste och mest tillgifna vänner under färden och vi sökte att slå oss ned tillsammans hvar vi kunde på däck och språka då vi icke sofvo bort tiden.

Det mest allvarliga ögonblicket, då man skall företaga en längre resa kommer man till, då man står färdig att stiga ombord på ångaren. Hade man inte då biljetten köpt och beredt sig på färden och kunde få någon anledning till uppskof, så blefve det nog ingen färd utaf. Men man följer med folkströmmen och innan man vet ordet af är man ombord och sedan fartyget lossats från land är det ingen annan utväg än att hänga med tills att det lägger till vid land igen.

När man sedan kommit ut på villande haf och inte ser mer än vatten och land, så öfverväger man nog bevekelsegrunderna för färden och finner nog i de flesta fall, att den kunde varit ogjord och en underlig ånger höjer sin röst i det innersta. Kommer så det sedan därtill, att vågorna börja att häfva sig och fartyget gör sina svängningar och krängningar, så ökes vanligen denna ånger och man lofvar sig heligt, att om man lyckligen kommer i land igen, så har man gjort sin sista sjöresa. Men kusten har inte mer än jämt kommit inom synhåll förrän allt det svåra är glömdt och man minnes blott det trefliga och en stor del af det otrefliga har redan då fått en viss tjusning just för otreflighetens skull.

XXXII KAPITLET.

“Men på de vida vatten hvar finner jag dock väg”.—Dagliga tidningar.—Skillnaden mellan första, andra och tredje klassen.—Dagboksanteckning.

“Men på de vida vatten hvar finner jag dock väg.”

Hafvet är imponerande. Det är en bild af evighet och oändlighet. En påminnelse är det för hvar tänkande människa om hennes oförmåga. Ja, en predikan om, att jag går mot döden hvar jag går, kan man få på hafven. Tusen mil från land sågo vi fåglar. De flögo lätt och obekymradt omkring. Utan annat hem än hafvet reda de sig godt med blott och bart det som naturen utrustat dem med. Människan får göra sig mycken möda för att taga sig fram öfver vattens vidder. O, huru få människor synas taga lifvet allvarligt ens på hafvet. Endast då de äro sjuka kommer en allvarlig tanke från deras hjärna. Sladder, grin, gyckel och fåfänglighet upptager de flestas sinnen.

Den ena dagen på oceanen är den andra lik. En lång sjöresa lär nog bli tråkig. Hvila får man vare sig man vill eller icke; ty man kan ingenting taga sig för, annat än att sitta stilla och låta sjömännen göra hvad kaptenen befäller. Men den ene söker att göra det så behagligt för sig själf och den andre som möjligt. När man språkat sig trött, så tar man sig en lur och när man inte vill sofva så marscherar man omkring, så att man får matlust och motion.

Dagliga tidningar.

Dagliga tidningar publiceras på de flesta båtarna, så att man kan få reda på hvad som händer i världen, äfven då man är midt på hafvet. Alltid är någon ångare inom räckhåll för telegrafafen, äfven om man inte med kikare kan upptäcka eller med ögat se den.

Många som resa ofta föredraga de mindre båtarna framför de större. De stora lämna ej så mycket rum eller så stor frihet för passagerarna säger man. De svänga ju sig mindre än de små, men det skadar inte att få reda på att man verkligen är på hafvet. Detta lär man knappt känna på de stora.

Skillnaden mellan första, andra och tredje klassen.

På första och andra klass är skillnaden mycket liten, utom i fråga om pris. Men stor är skillnaden emellan tredje och andra. Bekvämligheterna äro näppeligen några för mellandäckspassagerarna. De få mat så att lifvet sitter kvar, rum att sofva uti, men hafva det förfärligt trångt och besvärligt. Får man välja bordsgäster eller bordskamrater, så går det väl an, men får man inte det, utan skall fäkta med grobianer och fyllbultar för att komma åt en matbit på hvad sätt som helst, så bör man söka få rum på andra klass.

Om moderna ventilationsbekvämligheter finnas på båten, så betyder ingenting, om man har ett insides rum eller ett som vetter utåt hafvet och har fönster. Är det så lågt ner att vågorna slå upp mot fönstret, så är det inte någon nytta att ha ett utsides rum, ty man kan då inte öppna fönstren i alla fall. Har man sitt rum högt uppe och det blir svår storm, så känner man sjögången mycket värre på första klass än på tredje.

Vädret var ganska kallt största delen af färden. Det till och med slet snöflingor i luften en gång. Ett tag stormade det rätt grundligt, så att vår Oscar svängde på sig väldeligen under ständigt knak och brak. Men förunderligt nog, så ändrar väderleken sig ganska hastigt på hafvet.

Dagboksanteckning.

Följande är en dagboksanteckning från ungefär midten af Atlanten, då det var ganska stormigt:

På blågråa böljan vår ångbåt far
rytmiskt skakad af skrufvarnas par
mot västerlandets strand.

Dolfinerna hoppa rundt om i strid
och hvalarna tumla så lata bredvid
samt spruta förmätet ibland.

Å båten man tränges på däck, i salong
och måltiden dröjer och dagen blir lång,
och samtalsämnen ta slut.
Gråhåringar leka på barnavis
och den som är barnsligast vinner pris
och "ungarna veta ej hut."

På häfvande däck man går och går
och nere i rummen är sjösjukan svår,
men ingen ger gärna opp.
Dag efter dag vi oss närma mot land
och sjuklingar komma på däck efterhand
med mod och nyfödt hopp.

Nog hafvet är härligast sedt från strand
och sjöresan ljufligast drömd på land
bland blommor och rosendoft,
men mången som suckat sjösjuk och svag,
far åter till hafs en vacker dag
trots alla löften han "loft".

XXXIII KAPITLET.

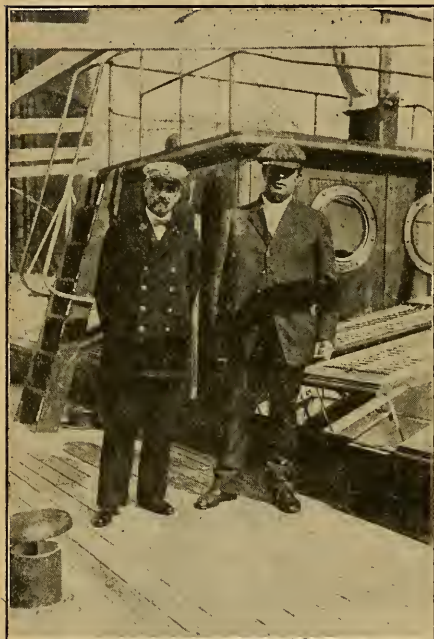
Hvilostunder å Oscar II.—Högtidligheter å St. Louis och å Oscar II.

Hvilostunder å Oscar II.

På Oscar II hade man inte några sångböcker eller testamenten och syntes inte alls bry sig om någon gudstjänst. Jag tog mig dock dristigheten och gick till kaptenen och frågade om det skulle bli någon gudstjänst. Nej, inte utan att någon begär det, svarade han. Hafven I inte reguljära gudstjänster ombord på söndagarna? frågade jag. Nej, blef svaret. Det gjorde mig ondt, att inte man på en båt som seglade under ett lutherskt lands flagga skulle alls bry sig om att helighålla Herrens dag, utom i fall där någon af passagerarna ville bekymra sig därom. Jag frågade dock, om vi finge ha gudstjänst och om vi finge musikkåren att spela? Fråga "stewarden", sade kaptenen.

"Hofmästaren" var mycket beskedlig och lofvade att hjälpa mig med att få i ordning till gudstjänst. Han tog äfven fram listan på passagerarna och hjälpte mig att leta rätt på två norska präster och en baptistpräst som var svensk. De norska bröderna voro bägge synodmän, och fastän de inte nekade att taga del, så syntes de ha mått lika bra om vi inte hade brytt oss om någon gudstjänst. En hel skara frälsningsarméfolk voro ombord och inte ens någon af dem brydde sig om att ifra för gudstjänst. Det blef emellertid icke möjligt för oss att ha någon gudstjänst förrän på söndagseftermiddagen. Då kommo vi öfverens om att en af de norska prästerna skulle predika på sitt språk på fördäcket kl. 2 och jag skulle predika på engelska språket kl. 4. Musikkåren spelade vid båda tillfällena några psalmmelodier. Den kunde visst inte så värst många, men "Var hälsad sköna morgonstund" och "Vår Gud är oss en väldig borg" redde den sig tämligen väl med.

Det blåste väldeligen och det var svårt att göra sig hörd, men det fanns ingen annan plats att vara på än däck och folket trängde sig omkring talaren, så att det var rätt många som kunde höra. Allt för många hade dock så brådt med att dansa, att de brydde sig inte om någon predikan. En af lastluckorna fick tjäna som predikstol och jag skrek allt jag förmådde på det

Med kaptenen på bryggan, Oscar II.

att så många som möjligt måtte kunna höra. Vi höllo oss troget till söndagens texter både norrmännen och jag. Efter predikan mötte prästerna och vi beslöt att ha gudstjänst hvar kväll kl. 8. Detta blef dock ingenting utaf, ty dels var vädret för stormigt och dels hindrades vi utaf andra företag. Påföljande söndag höllo vi dock samtidigt gudstjänster på både norska och svenska språken på förmiddagen. Norrmännen mötte på fördäck och svenskarne på akterdäck. Det stormade så förfärligt, att det var rent omöjligt att göra sig hörd. Midt under det jag försökte att predika, så kom det en väldig våg och slog rätt öf-

ver oss, så att vi blefvo tämligen genomdränkta. Jag höll dock på en stund och ingen mer våg gick öfver oss. Norrmännen hade musikkåren och svenskarna sjöngo utan musikledning det bästa vi kunde.

På eftermiddagen hölls engelsk predikan af en utaf de norska prästerna på fördäck. Som han var född i detta land handterade han engelskan ledigt och höll en alldeles utmärkt predi-

kan. Musikkåren spelade och efter gudstjänstens slut upptogs kollekt för musikkåren.

Det synes ju som ombord å ett fartyg man skulle hafva idel uppmärksamma åhörare, men så är dock icke fallet. Ingen tog sig för att motsäga eller begabba hvad vi hade för oss, men nog kände man, att det fanns allt för många som inte hade något synnerligt intresse uti det som vi hade för händer.

Rätt många utaf passagerarna hade sina biblar med sig ombord och synnerligen då det blåste hårdt såg man dem sitta och allvarligt titta uti dem. Några ungdomar voro rätt flitiga att läsa hela vägen. Det var väl känslan af att vara så långt borta från hemmet och de kära där och kanske en allvarlig mors eller fars förmaningar som var anledningen till läsningen.

Söndagshelgen var dock långt mer märk- och kännbar ombord på den amerikanska båten än ombord på den danska. Så var äfven folkandan mera städad och allvarlig bland St. Louis passagerare än bland Oscar II:s. Ingen märkbar dryckenskap öfvades ombord å St. Louis, men på Oscar II söp och rökade man både natt och dag. Män och kvinnor voro lika eländiga med sitt superi och sitt rökande, och en natt, då det stormade förfärligt och jag satt uppe till sent, såg jag dem hålla på att röka och supa till kl. 12.

Högtidligheter å St. Louis och Oscar II.

Den synnerligen stora högtiden ombord å St. Louis var konserten på onsdagen och den stora högtiden på Oscar II var kaptenens middag. Konserten på St. Louis bjöd på såväl musik som sång och som vi hade rätt många teatermänniskor ombord, så fattades det intetdera. Man fick inträdesafgift genom att dagen förut sälja program, för hvilka man fick gifva ej mindre än 25 cents, men sedan hur mycket man ville. Därjämte upptogs äfven kollekt och det hela öfversteg visst \$200. Vid denna festlighet kommo damerna i sina vackraste kläder och herrarna hade äfven sökt att snygga till sig rätt grundligt.

Kaptenens middag på Oscar II var smaklig och treflig, fastän inte hans högvärdighet kom med till högtiden. Man fick utom den goda maten en hel del leksaker, som fingo följa med hem,

såsom flaggor, mössor, karameller och annan grannlåt. Man ståtade mindre här än vid konserten på den andra båten, men en del damer togo tillfället i akt och visade att de hade vackra och dyrbara klädningar, som inte voro värre medfarna än att de kunde få tjäna ännu en gång.

Konserterna som musikkåren bjöd på nästan hvarje kväll voro dock rätt värda att höra. De höllos delvis ute på däck, då vädret tillät sådant och dels inne i matsalen, då det var för kallt att vara ute.

Skönare än all konst och allt festande på hafvet är dock naturen. Jag försökte att betrakta så väl soluppgångarna som sol-

På Oscar II.

nedgångarna och fastän jag inte lyckades lika bra alla dagar, så fick jag dock flera gånger se det härligaste färgspel som någon skulle kunna drömma sig. Majestätisk sjönk solen i västervåg, men ännu mera storslaget om möjligt höjde hon sig ur östanbölja. Och månen sedan, där den simmade fram bland de dunhvita molnen i den stilla natten och försilfrade vågorna på sitt förtrollande vis var sannerligen en syn värd att se. Timvis stod jag på däck för att njuta af detta underbara färgspel under det att båtens kraftiga pulsslag förde oss fram öfver böljande sjö.

XXXIV KAPITLET.

I Frihetens land.—Frihetsstatyn.—Vid Niagara.—Hemmet sig närmar.—Lyckligt hemma.—Välkomstfest.

I Frihetens land.

Glada kände vi oss i sanning då en afton Narragansett fyr-torn stack sitt lysande hufvud utur vågen. Ett par dagar förut hade vi sändt marconigram till hemmet att vi nalkade oss västerlandets strand, men då voro vi ändå långt ute på hafvet. Detta fyrtörn vittnade om att stranden var nära och att inom kort tid så skulle vi få stiga i land. Det vittnade äfven om att, ifall vi skulle komma ut för någon fara, vi hade åtminstone någon utsikt att få hjälp. Detta kunde vi ju inte hoppas, då vi voro ute på oceanen och inte något skepp var inom räck- eller synhåll.

Vi gingo lugnt till hvila och sofvo godt under natten. Onsdagen den 26 augusti på morgonen sågo vi land norr om oss, så snart som vi vaknade. Klockan 10 f. m. ångade vi in i New Yorks hamn och togos om händer utaf lots, tullsnokar och hälsovårdsnämnden. Ångaren hindrades väl en timme eller så, hvarefter den sakta gled fram och lade till på Hobokensidan vid Scandinavian-Americanlinjens kaj. Under det vi gled fram på Hudsonfloden och där betraktade den ståtliga Vaterland som låg bland hundratals andra ångare overksam invid kajen, så utförde immigrationsstyrelsen sitt uppdrag och vi fingo genomgå ett slags examen. Alla som hade ordentliga respass fingo strax landstiga, men de som inte hade det togos på andra båtar och fördes till Ellis Island.

Frihetsstatyn.

Intrycken då vi närmade oss land och frihetsstatyn höjde sig ur hafvet, sökte jag uttrycka så här:

Hell dig du härold af frihet och trefnad!
 Lyse din fackla tills världarna dö.
 Liten och ringa är ännu din lefnad,
 storverk dock utförts på land och på sjö
 sedan man rest dig och gifvit dig namn,
 där invid skyskraparstadens hamn.

När nu i öster så tidt dåna skotten
 och krigets fackla slår högt emot skyn,
 medan det ryker i urgamla slotten,
 står du en skyddsängel här för min syn,
 värnande mänskorna, skipande lag,
 så uti lyckans som olyckans dag.

Tacksam jag är, att jag åter får stiga
 under den stjärnströdda fanans hägn.
 Pris ske vår Gud, att vi slippa att kriga
 och att vårt land får båd' solsken och regn,
 och vi få bo (Herren signe de orden)
 trygge i frihetens stamort på jorden!

Så snart vi kommit ned på kajen funno vi där immigrant-hemmets ombud som var oss till stor hjälp med sakernas tull-besiktning och deras forslande till stationen och polettering där för hemfärden. Så snart detta var öfverstökadt, sökte jag att komma till Hamburg-Americanlinjens hufvudkontor för att få reda på, om jag kunde få pengarna för min biljett på Vaterland tillbaka. Linjens tjänstemän bemötte mig ytterst vänligt och lofvade, att, så fort man hann, sända till mig det som jag hade att fordra. Löftet hölls äfven och allt som jag förlorade var omkring \$8.00. Det nästa blef att förskaffa mig biljett för hemresan, och det gick utan stora besvär att få öfver Nickel-Plate banan. Vi ville se Niagara och det var därför som vi valde denna väg, äfvenså är denna bana ännu så snäll att den säljer halfbiljett till präster och detta förhållande lockade äfven.

Därnäst blef det att hälsa på herrskapet Berger vid Immigranthemmet. Det kändes riktigt godt att åter vara inom Augu-

stanssynodens rånmärken och sedan vi redogjort något litet för oss blef det fråga om att få något mat och äfven god mat fås på vårt hem. Då vi förplägat oss drogo vi ut för att något litet se på New York. Vi hade dock sett så många städer och så många länder, att det föreföll oss tämligen lamt i denna stad. Äfven det berömda Wall street såg öfvergifvet och ödsligt ut. Det mest intresanta minnet från besöket i denna västerlandets metropol var besöket på Wolfertbyggnadens tak. Det är en lång färd dit upp, men så är man dock på toppen af världens högsta byggnad och kan se ned på världens främsta stad i fråga om stor-

Vid Niagara.

lek. Vi stodo där så länge som det tilläts och ångrade inte den utgift af femtio cents som det kostade att komma hit upp.

Vid Niagara.

Efter en natts färd på tåget voro vi vid Niagara. Jag hade flera gånger förut varit här, men det var treffligt att åter få lyssna till det väldiga dånet och betrakta de ofantliga fallen samt tänka på den bild som evangelisten Johannes använder, då han talar om att sången i den saliga evigheten och de frälstas jubel skall uppstiga som dånet af väldiga vatten. Då vi tagit

fallen i beskådning från flera håll begåfvo vi oss i väg till stationen. Resan emellan Buffalo och Chicago hör till det vanliga, men allt gick enligt tidtabellen och då vi kommo till det svenska Chicago regnade det, som det vanligen gör i denna stad, och smutsigt var det som det alltid är här. Vi togo oss en tripp genom Lincoln Park, tittade in på Augustana hospital och hälsade på den gamle västgötavännen Alfred Nelson på Book Concerns lokal. I Lincoln Park var sig allting likt, dr. Wahlström

Amerikanskt tegelbruk, där, lik många andra nykomlingar, författaren förtjänt sin första dollar.

var inte hemma, men på Aug. Book Concern träffade vi flera utaf vår kyrkas verksamma bröder pastorer. Där var f. d. Coeur d'Alene presidenten J. Jespersen, som tror att det skall gå bättre att taga vara på uslingarna i Chicago än skolbarnen där ute i Idaho. Pastor T. S. Johnston skvättade omkring kviek och verksam som vanligt och träffade just in, då vi voro här. Kansasbrodern Carl J. Johnson kom äfven hit för att syssla med sitt mångahanda.

Hemmet sig närmar.

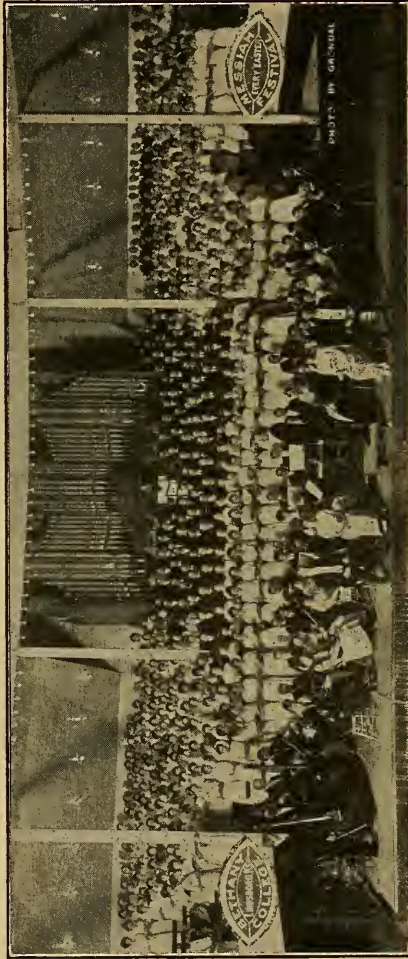
Chicago är enligt mängden af landsmän inom dess råmärken den andra staden i världen och stiger in emellan Stockholm och Göteborg, säger man. Vårt kyrkliga arbete här är äfven stort och maktpåliggande. Många präster ha vi här och mycket hafva de att göra och rum lär det finnas för ännu flera, om de vilja arbeta och slita.

Bethany College, Lindsborg, Kansas.

Vi stanna dock icke längre här än som är alldeles nödvändigt och via Alton järnvägen fara vi till Kansas City för att så fort som möjligt komma hem. I Kansas City hade vi glädjen att träffa vännerna Ellisons som hade haft något i tankarna att göra oss sällskap till den gamla världen och några trefliga minuter fingo vi hos dem medan vi väntade på tåget till Salina och Lindsborg. Den nya vackra stationen i denna stad var ännu inte färdig och vi fingo bekväma oss till att stanna på det gamla stället som om möjligt var nu smutsigare, rökigare och otäckare än vanligt.

Messiasören, Lindsborg, Kansas.

Lyckligt hemma.

I Salina kommo de hemmavarande barnen oss till möte och vid stationen i Lindsborg syntes det som om hela församlingen hade kommit ut för att välkomna oss åter. Vännen J. O. Sundström skjutsade oss hem i sin nya präktiga automobil och så voro vi åter bland de våra i det nya hemmet. Med rörda känslor hade vi besökt det gamla på andra sidan oceanen, nu var det lika känsligt att hafva en gång till hittat till det nya i det bekanta Kansas och det kärvordna Lindsborg.

Några minuter efter det att vi kommit in kommo dr. och fru Ernst F. Pihlblad för att bjuda oss välkomna och höra litet från vår äfventyrliga färd, samt finna ut om det var sant som ryktena här vetat omförmäla, att jag varit arresterad som spion i Tyskland samt att jag blef kallad ut för att mobilisera med de öfriga i Sverige. Intetdera var verkligt. Vi hade haft det litet oroligt, men det var mera af fruktan för att någonting skulle hända, än att något händt. Det enda, som något grämde oss var, att vi reste hem tidigare än som tänkt var, ty vi hade så mycket som vi skulle uträttadt i Sverige som blef lämnadt därför att vi foro hem i sådan hast.

Det var ej förrän långt efteråt som det kom till vår känedom, att det vardt ett stort missnöje bland amerika-svenskarne i Göteborg, då det blef bekant att vi hade rest. De syntes ha fått för sig, att det var min plikt att stanna och se till att alla andra kommo i väg ordentligt innan jag reste hem. Men man ser i dylika lägen till ingen välfärd först.

Välkomstfest.

Inom ett par tre dagar blefvo vi bjudna till kyrkan en kväll. Utom så väl som inom kyrkan strålade de elektriska ljusen i all sin prakt. Det var visst första gången de brunnit sedan de in-satts. Kyrkorådets sekreterare Francis Johnson och trusteeernas ordförande Carl Bengtson hade hämtat oss och vi infördes i kyrkan under det att musikkåren spelade och församlingen reste på sig. Då vi intagit de för oss anordnade platserna, tog dr. Pihl-

blad till orda och hälsade oss i församlingens namn välkomna åter till fredliga bygder och vårt hem i Lindsborg. Som slutfläm på sitt föredrag öfverlämnade han en stor penninggåfva från församlingen med den anmärkningen att sagda summa skulle användas för inköp utaf en automobil, hvilken församlingen önskade skulle användas i hennes tjänst. Att jag tackade

Hemma!

“Ej finns en plats på jorden så skön som du mitt hem.”

förstås lätt. Tackade först Gúd för hans beskydd under den långa färden och för den nåd, att fastän jag hade stått som pastor här i öfver tio år, ännu förtroendet och kärleken från församlingens sida kunde taga sig så tydliga och materiella uttryck, som nu återigen skett. Tackade församlingen för den bevisade kärleken vid hemkomsten och för gåfvan som nu mottagits.

Herrarna Francis Johnson, J. M. Nelson, Alfred Lundquist och dr. Pheneas Peterson åtog sig besväret att köpa automobilen och afyttra hästarna m. m., hvilket uppdrag de till full belåtenhet å vår sida utförde.

* * *

Så är sagan all. Resan till Rom och hem igen är beskrifven. Jag har fått en af mina önskningsar uppfylld. Jag har fått med egna ögon återse min hembygd och det folk bland hvilket jag lefde mina barndomsdagar. Jag har fått se något af Sverige och det öfriga Europa. Bara litet, det är sant, men jag är tacksam för det lilla.

Kärleken i mitt bröst till fosterjorden och dess folk har värmts i hög grad. Vi trösta oss med hoppet, att åter en gång få hälsa på i hembygdens skogar och dalar, då krigets åskor tystnat och fridens sälla änglar sprida sina vingar åter en gång öfver Europa och nordanlanden. Gud hägne om fädernas grif-ter och välsigne våra syskon i vårt oförgätliga fosterland!

LIBRARY OF CONGRESS

0 020 678 970 0